

Tiskem K. Fencla v Hodoníně. Arnošt Krejčí.

Staré pečeti a znaky obecní.



Tiskem K. Fencla v Hodoníně. Arnošt Krejčí.

Staré pečeti a znaky obecní.

MORAVSKÉ SLOVENSKO

OD XVII. STOLETÍ.

DĚJEPISNÉ PAMĚTI A STUDIE

PODÁVÁ

FR. A. SLAVÍK,

ŘEDITEL ČESKÉ VYŠŠÍ REALKY ZEMSKÉ V HODONÍNĚ.

VYDÁNO VE PROSPĚCH MATICE HODONSKÉ.

V HODONÍNĚ 1903.

TISKEM A NÁKLADEM KARLA FENCLA.

PAMÁTCE NAŠEHO LIDU,

JENŽ V XVII. A XVIII. STOLETÍ MNOHO VYTRPĚL A RODNOU
ZEM I V NEJHORŠÍCH DOBÁCH UDRŽEL NÁRODU SVÉMU,

A VŠEM,

KTEŘÍ V NOVÉ DOBĚ PŮSOBILI KU ZVELEBENÍ ČESKÝCH
ŠKOL A TÍM K VYŠŠÍMU VZDĚLÁNÍ A K BLAHU MORAVSKÉHO
SLOVENSKA I PRO BUDOUCNOST,

VĚNUJE

SPISOVATEL.

Moravské Slovensko

v XVII. století.

Památné kraje moravského Slovenska na jihovýchodní Moravě působí na lidskou mysl svou minulostí i přítomností. Půvabu dodávají mu slavná minulost jako střed velkomoravské říše, veliké události dějinné, velebný duch sv. Cyrilla a Methoda, kteří odtud šířili učení křesťanské v milém národě českém, duch Jana Amosa Komenského, rodáka zdejšího, jenž učil národy novému, přirozenému spůsobu vyučování a vychování, a příroda; ale mocně dotýkají se člověka i neobyčejná utrpení, známá od IX.—XVII.století. Co útrap, krutostí nelidských vpády a válkami utrpělo moravské Slovensko!

Kraje někdy hustě zalidněné byly v těch stoletích mečem a ohněm tak spustošeny, že četné osady zmizely s povrchu zemského, i bývalé sídlo panovnické, a nikdy více z rumu a popele nevstaly.

Obyvatelé byli většinou pobiti neb do zajetí odvlečeni. Na celé Moravě utrpělo nejvíce moravské Slovensko.

Do druhé polovice XV. století bylo moravské Slovensko hustěji osazeno, majíc více osad nežli podnes. Ne husitská válka r. 1420—1437, nýbrž krátká sice, ale velmi zhoubná válka česko-uherská mezi králem Jiřím z Poděbrad a Matyášem Uherským r. 1468-70*) spustošila moravské Slovensko jako vůbec celou Moravu nejvíce.**)

Před husitskou válkou jmenují se v deskách zemských a jiných pamětech jakožto pusté osady: Jenišovice u Buchlova,

*) O válce této viz Dějiny Moravy od Rud. Dvořáka ve Vlastivědě moravské, díl I. svazek 3. str. 346—350.

**) Kdy byla Morava nejvíce spustošena? Pojednání mé v Časopise Matice moravské r. 1895, sešit 1.—4.

Rapistorf u Dolních Bojanovic, u Dražůvek nebo Nasedlovic Bohutice a Šenov, Valtrova ves (Waltersdorf) u Podivína, Zdislavice na panství kláštera Velehradského, Horenčice u Žeravic, Volenov u Uherského Brodu; po husitské válce až do války českouherské: Boněcko jinak Zboženska u Zlína, Zákřov u Újezda blíž Uh. Brodu.

Avšak v ukrutné válce r. 1468—70 tak hrozně Uhři zde pálili a pustošili, že potom do konce XVI. století bylo na moravském Slovensku kromě oněch uvedených přes 80 pustých osad, nejvíce u Hodonína, Břeclavě, u Nasedlovic, Milotic, Žeravic, Kvasic, Napajedel, Pohořelic, Malenovic, Uherského Brodu, Světlova a j., totiž: u Břeclavě: vesnice Trutmanice jinak Trkmanice u Bílovic, Sklíčko, Dluhonice, Opatovice a městečko Prachov jinak Prechov; městečko Čejč a Kopanice, Plumlůvky u Vrbice, Kuničky u Kobylí, Jarohněvice jinak Jaronovice, Lhota a Mokronosy aneb Mokroňovsko u Dolních Dubňan, Kukvice u Prušánek, Všetrapy jinak Šetrapy a Ulvy u Čejkovic, u Nasedlovic mimo Bohutice, Šenov nebo Šenhofy, Šenstráž a Staré Nasedlovice; u Želetic Purmanice, u Kyjova Chlístový, u Svatobořic Jiříkovice, u Moštěnic Starosko, u Milotic: Čelužnice, Skoronice, Něčice, Ostašov jinak Hostašov, Borky; u Žeravic vedle staré pusté osady Horenčic jinak Chornic: Lněník, Hrušky; u Buchlova kromě Jenišovic Kopa; u Koryčan: Černíkovice, Vážany; u Kvasic: Kladoruby, Újezdec, Ohniska, Sulimov, Nová Ves; u Napajedel: městečko Šárov a vsi Bohuňovsko jinak Buňov, Hostínek, Olšov; u Pohořelic: městečko Podhradí a vesnice Pěnkov, Svoješice, Dalenky, Komárov; u Malenovic: Dolní a Horní Doubravičky, Březůvka, Oulehle Přemkov; u Zlína kromě staré pusté osady Zboženska ves Stránka; u Kunovic Nezdenky, u Veselí nad Moravou: Břehy, Lhota Veselská, Spínek; u Ořechova Loštice, u Březolup Svárov jinak Šárov; u Luhačovic: Opatovice; u Újezda u Brodu vedle staré pusté osady Zákřova Uhřice; u Bánova Lhotka, u Komny Přečkovice; u Nového Světlova: Stará Kladen, Městkov a Ústí u Bojkovic, Řetechov, Miřín a dvě Lhoty u Pitína, Sobnov u Petrůvky, Blištice a Vasilsko u Hrádku u Slavičína.*)

A bylo tehdy pustých osad ještě více, než se v oněch písemných památkách zapsalo, ku př. u Břeclavě Doublý, u Čejkovic Roztrhansko, u Prušánek Vsisko, neb u Uherského Brodu podle ústního podání lidu ves Doubravy u Rudimova, Povojné u Bojkovic a j.**)

---

*) Desky zemské Brněnské a Olomucké z r. 1348—1600, registratura zemská v Brně, urbář panství Hodonínského r 1691 a j.

*) Soupis zaniklých osad na bývalém panství Světlovském, Uhersko-Brodském a Brumovském podal J. Kučera v Časopise vlast. musejního spolku Olomuckého r. 1888—1890 s mapkou jich r 1890 na str. 40.

Některé z těch pustých byly větší, než okolní dědiny, jež nezanikly, na př. u Hodonína měly pusté osady přes 6 – 11 lánů a výměry polí přes 1200—3000 měr: Potvorov, Mokroňovice, Kloboučky, Čejč, Kopansko, Trutmanice, jak obsahuje dále oddíl o pustých osadách, jež byly v XVII. století známé a úředně popsány.

Zanikly časem i farní kostely, památky jejich a hřbitovy: na Čejči, Šenstráži, v Potvorovsku, Prachově, Trutmanicích, Mokroňovsku, Šárově a Podhradí; spustly také jiné chrámy Páně a zůstaly dlouho opuštěny.

Jen málokterá z těch pustých osad byla později obnovena nebo zvláště v XVIII. století na jejich místě nová osada založena.

Následky hrozných oněch ran viděti lze podnes: velké prázdné prostory, kde daleko široko není teď osady; u Hodonína a Břeclavě na 1 □ míli nebo-li na 57 km^2 sotva 2—3, u Strážnice a Ostroha 4 obce. Starých uměleckých památek zachovalo se tu velmi málo. Kde bývaly i velké dědiny, leží lada, pastviny, lesy neb pole. —

Sotva se moravské Slovensko po válkách a nepřátelských vpádech XV. a XVI. století poněkud zotavovati počalo, přišla na ně v XVII. nová krutá pohroma: vpád uherských povstalců Bočkajovců, kteří se vzbouřili proti králi Rudolfu II. r. 1605, třicetiletá válka r. 1618 – 48 a vpády Turků a Tatarů l. 1663.

Zuboženo bylo tím moravské Slovensko, zubožen lid náš. Avšak i v těch nejhorších dobách udržel svou národnost a půdu zděděnou. Patříť dle nářečí k moravskému Slovensku posud celé okresy: Břeclavský, Hodonínský, Kyjovský, Strážnický, Ostrožský, Hradištský, Napajedelský vyjma Tlumačov, a díly okresů: z Mikulovského 1, Hustopečského 7 obcí, Klobouckého u Brna 3, Ždánského 5, Kroměřížského 8 a Zdouneckého 2, u Vyzovic 10 a Valašských Klobouk 8; dohromady 51 □ mil neboli 2913 km^2, 281 obcí katastrálních (a sice 2 královská města, Uherské Hradiště a Kyjov, 38 jiných měst a městeček, 241 vesnic, 89 skupin chalup a 185 samot a kolem 300 000 obyvatel; co do velkosti a počtu obyvatel skoro $^1/_8$ celé Moravy*). Průměrně žije na 1 □ míli 6000 lidí (na celé Moravě průměrně 6300), nebo na 1 km^2 104 lidé (na Moravě průměrně 110.)**)

Hranice nářečí česko-slovenského na jihovýchodní Moravě jde z Uher na Moravu u Vlárského průsmyku

---

*) Podrobněji dle sčítání lidu r. 1900 dáno na konec spisu.

**) V Čechách na 1 km^2 122 lidí, ve Slezsku 132, v Dolních Rakousích s Vídní 156, v ostatných zemích rakouských méně, v celém Rakousku průměrně na 1 km^2 87 lidí. (Předběžná zpráva c. k. statistické komise o sčítání r. 1900.)

od St. Hrozenkova směrem severním k Šanovu, odtud severozápadně tvoří ji obce: na jihu okresu Valašsko-Kloboučkého Roketnice, Dívnice, Bohuslavice u Slavičína, Nevšova; z okresu Vyzovského Sehradice, Dolní a Horní Lhota, Slopné, Lípa v údolí Dřevnice ke Zlínu, Lužkovice, Želechovice, Příluky; z okresu Napajedelského u Zlína: Mlatcova, Pršťné, Tečovice u Malenovic, Sazovice, Otrokovice a sousední obce okresu Kroměřížského na pravém břehu řeky Moravy: Kvasice, severozápadně Střížovice a Trávník u Kroměříže, načež směrem jihozápadním u Zdounek Vrbka, Lubná, Kostelany; dále jde po hranicích okresu Ostrožského, Kyjovského až k Bukovanům, pak v jižní části okresu Ždánského Věteřov, Želetice, Nenkovice, Nasedlovice; jižní část okresu Kloboučkého u Brna: Krumvíř, Brumovice, Morkůvky; jihovýchodní část okresu Hustopečského: Kobylí, Vrbice, Bořetice, Němčičky, Pavlovice, Starovičky, Rakvice; u Podivína Lednice a od Břeclavě podél hranic moravských, rakouských a uherských, až opět k Starému Hrozenkovu.

Která panství tu byla a které obce k nim patřily, uvedeno jest dále

Co v XVII. století moravské Slovensko utrpělo, a jak to zde vypadalo po těch ranách, zachovaly nám současné paměti a popisy: nejvíce o vpádu Bočkajovců »Lamentací, žalostný pláč a toužebné naříkání země moravské na mnohé ohavnosti a rozličné těžkosti a trápení její, v němž se jistotně a pravdivě vypravuje všechno, co, jak a kdy se dálo a stalo léta 1605**), o stavu jeho po 30leté válce a vpádu tatarském některé paměti městské a úřední popisy všech obcí markrabství moravského z r. 1669-79, zachovány v zemské registratuře v Brně.

1. Pohromy na počátku XVII. století.

Již první léta XVII. století byla těžká Stihly je nejvíce živelní pohromy.

Léta Páně 1600 byla »hrozná nouze, že okolo sv. Petra a Pavla náramná drahota povstala, tak že jedna měřice žita 60 i 70 zl., rež 50 zl. i dráže, ječmen za 40 zl. platili, tak že lidé nemajíce chleba, zeliny rozličné jako jiná hovada jísti musili, potomně pak z toho otíkali, že pod ploty jako mouchy mřeli.

*) Chová se v universitní knihovně v Praze a vytištěn od Dra Fr. Kameníčka, c. k. professora vyššího gymnasia v Brně, v Historickém archivu České Akademie císaře Františka Josefa v „Pramenech ke vpádům Bočkajovců na Moravu roku 1605—6“ str. 88—111. Jmenovaný badatel sepsal a v Časopise musea českého r. 1895 vydal důkladné pojednání o vpádech Bočkajovců na Moravu; obojího je zde užito. — O té době napsal pojednání Vác. V. Tomek „Bouře Štěpána Bočkaje“ v Časopise musea českého r. 1855, Jan Tenora „Turci na Moravě“ v Zlaté Praze roč. I. a j.

Lidé bohatí nemilosrdně zatvrzelí byli a před chudým lidem domy své zamykali.

Léta Páně 1601 na vinohrady ruda jakási červená padla a všeckno spálila, tak že až při spodku réví vyschlo a vyhynulo. Tenkráte bečka vína starého 100 zl. platila

Léta Páně 1602 pochybily zase vinohrady všecky všudy, tak myslím daleko, jako okolo 100 mil, toliko někde něco maličko zůstalo. Ti mrazové vyjevili se okolo sv. Filipa a Jakuba (1. května) a trvali jednostejně až do svaté Trojice (2. června), tak že i to stromoví pozíblo.*)

Roku 1605 pak učinili vpád na Moravu uherští povstalci proti Rudolfu II. za vedení knížete Štěpána Bočkaje a hrozně si počínali, jak vypravují současné paměti:

»Dne 1. května r. 1605 Tataři, Turci a Uhři přes hranice moravské nočně až pod Brod Uherský vtrhli a žádali, aby jim město poddáno bylo; že pak ne podle jejich vůle jim se zdařilo, ale s hanbou odtud odjeti museli, začátek pálení učinili a ves Strání vypálili. Nepřestali na tom, ale 4. dne máje hned brzo udeřili na Strážnici a naši hlídku spitou zbili a tiše do města vkročili, na domy nejbohatších měšťanů tloukli, a kteří jim otvírali, ty vraždili Toho času mnoho zbili bohatých měšťanův a veliké klenoty a peníze pobrali a odtud vynesli a zpátkem do Skalice se obrátili; ani na tom nepřestali, ale hned na zejtří dne 5. máje znovu na Strážnici udeřili a ji zapálili, statky brali, lidi mordovali a některé jímali, vázali a preč zavedli.

(Dne 8. května v noci přitáhli nepřátelé od Skalice k Rohatci, Lanžhotu a Bílovicům. Hned počali vražditi, zajímati a statky bráti Zajatí museli se draze vypláceti. »Některé tak náramně bili, že jim v rukou umírali, ženy a panny sprzňovali a Uhři je Tatarům prodávali; města, městečka, vsi, dvory, mlýny a boudy pálili. Jeden den viděli jsme,« praví kněz Pavel Urbanides z Rohatce, »celou moravskou a rakouskou krajinu v ohni a téměř v rum obrácenou. Našich moravských vojáků bylo tenkráte veliké množství v Hradišti zavřených. Ti na to všecko pokojně se dívali a lid chudý vražditi a zajímati dopouštěli . Nikde jsme nemohli bezpečni býti, až potomně Čechové do Moravy vtrhli, našich vojáků obrátili a z města Hradiště vypravili a pod Skalicí se položili; však nepřátelé nic na to nedbali, ale přece pády do země činili, a co mohli uhnati, to vzali «)

*) Paměti Pavla Urbanidesa, bratrského kněze z Rohatce, rukopis v zem. archivu Brněnském, podán od Dra. Fr Kameníčka v uvedených Pramenech str. 240—242. Následující zprávy jsou věrně z oné původní „Lamentací . . . země moravské" u výtahu podány; v závorkách doplněny jsou z Pamětí kněze Urbanidesa o dni 8. května, ostatní hlavně z Kameníčkových Pramenův a pojednání.

Dne 9. máje dal se nepřítel k zámku Strážnickému, chtě tu pevnost míti a v ní sobě hnízdo učiniti. Ale milostivý Bůh, který potrestati a ne docela nás zahladiti umínil, tomu nedopustil; nebo tehdáž tři útoky ztratili, řebříkův i prken odběhli, které rychle do zámku pobrali. Pročež rozlítivše se nepřátelé, ohněm všecko pálili, města, městečka i vesnice od Strážnice až po Zlín. Předměstí Veselské i Ostrožské, Hluk, Lípov a jiné dědiny u Strážnice, Veselí*) a Ostrohu zapálili; před Ostrohem několik se jich na koni ukázalo a harc vedli. Ostrožští za to majíce, že jich málo jest a toliko ti, kteří se ukázali, vypadli na ně do sta osob; ale oni v zálohách zůstávali, jedni v lese Blatnickém a druzí v Svodnici (potoku). Když pak tito harcovníci vyloudili je do pole asi na čtvery hony, tu se teprv valili jako kobylky, jichž přes třináct praporcův bylo.

Toho dne bylo v jedné hodině ohňův přes pět a dvaceti, které ti lotři zapálili, a dostali se až pod Holešov. Ve Zlíně v kostele lid našli, mladého pána Pačlavského i s ouředníkem v zámku vzali. Tu Skaličané někteří po dvacíti, jiní patnácti, jiní desíti a jiní osmi pacholcích chovali, s nimi sami do Moravy a zvláště na místa vypálená vpády činili, vína, obilí, šaty a všecky hospodářské věci brali a do Skalice vozili.

Dne 30. května pustili se až po Holešov; tu byl den zarmoucený a úzkosti plný; nebo všudy všecko pálili, vraždili, sekali, peníze brali, muže, ženy, pacholata a děvečky jímali, vázali, na koně sázeli a některé při koních hnali a preč vedli.

---

*) Událost u Veselí vypravuje spisovatel pamětí kraje Hradištského toho věku Jiří Rudolf Přenský, syn měšťana Veselského, Pavla Přenka: „V roku 1605 přišel Turek a Tatar, v pondělí svatodušní (30. května) od Nového Města z Uher k Veselí tak tiše, že o něm žádný nic nezvěděl ani neslyšel. Můj otec pak šel do pole, sám pátý, na obilí pohledat; na dobrou čtvrt míli, když od města byli, 30 Tatarů na ně přišlo a do kola je sobě objeli. Ti pak tovaryši otce mého klekali na kolena a prosili o milost. Tu hned je pořád stínali. Můj otec vidouce to, budouc čerstvý a majíce šabli tatarskou v ruce, dal se v utíkání, bránil se jim a nedal k sobě ani pěšky, ani na koni přijít... A tak ho zpátkem v širém poli hnali až k samému dvoru u Veselí. Z těch pak Tatarů na to štěstí žádné ručnice neb pistolety neměli, nýbrž všecko šipkami do něho stříleli, kterýchžto 16 v sobě přinesl, avšak žádná mu neškodila, protože měl kabát berchanový na sobě a bavlnou tuze, jakž tehdáž nosívali, vycpávaný, okromě jedna skrz ruku mu přešla. Druhé pak partaje turecké a tatarské jelz k Hradišti a tu v Derfli asi ¼ míle od města když byly, právě mnoho set lidu v kostele ve svatodušní pondělí všechny pozajímali a pobili, jako i do města Zlína se byli dostali a podobně tam velikou sílu lidu pobrali a zase zpátkem s tím zajatým lidem k Novému Městu do Uher se odebrali. Císařský pak lid ležení své měl u města Uherské Skalice, jakožto na pasy (na čihané), drahně tisíc lidu, a to však nejvíc zemského bylo. Generál byl nad nimi kníže kardynál z Dytrichštejna a Karel z Lichtenštejna. (Monumenta rerum Bohemico-Moravicarum-Silesiacarum I. z „Chaos Pessianum" t. j. sbírky moravských kronik a pamětí od T. Pešiny († 1680) v zemském archivu v Brně, str. 353—354 a v Historickém archivu České Akademie č. 4. str. 112.)

Toho času Ostrožští vojáci pustili se za nimi až do Nové Vsi, několik jich zabili, jednoho černého Tatara jali a devět koní zajali a př.vedli. Tak od těch vojákův byli přestrašeni, až se do domův zavírali, a kde mohli, utíkali; potom když odešli ti vojáci, teprv ves zapálili. Vojáci u Hradiště na trávníku ležíce přestěhovali se za vodu za Staré město tak udatní jsouce, aby za zdí bojovali s nepřítelem. Nepřítel harc před Hradištěm na trávníku provodil, hejtman naň vojáků pustiti nechtěl, aby (prý) jich víc nedráždili. A tak jim žádný nepřekážel. Potom nocovali v žeblíně, Hlubleku řeče.ém, táhnouce se od Ostroha k Hluku a Veliké Blatnici, plné jich bylo to údolí; a tu na ně připadl nějaký st.ach, že od jídla, kde strojili, od vína a vší loupeže utekli i zbroj a šaty roztrušujíce, tak že lidé toho mnoho nasbírali.

Dne 31. května navracejíce se od Holešova, kdež byli odehnáni, předměstí Brodu Uherského zapálili a panskou zahradu zkazili. To ač se koliv tak dálo, však rozpustilí a rozmařilí vojáci po hatech (křovinách) Rohateckých nad Strážnicí majíce hlídati, aby se nepřítel nedal na druhou stranu přes Moravu, zarazili sobě svatební veselí a spili se. Prvního června tu na ně nepřítel vpadl, je jako hovada sekal a vraždil, a někteří sami do vody skákali a se utopili, hatě a pas přes Moravu opanovali, Hodonín a Kyjov město a mnohé veliké vesnice vypálili (Jaronovský dvůr, Mistřín, Čejč, Milotice, Vacenovice, Žadovice a Krumvíř).

Nepřítel dne 10 června v několik tisících silně s přípravami táhl k Brodu Uherskému, chtějice útokem jej a mocí vzíti, což byli snadně dokonali; ale Bůh ještě nechtěl tomu a divným prostředkem jej zachoval a to tak, že Kozáci, jezdci a pěchota z Hradiště vytáhli, mimo Brod přes hory na Slováky se bráti chtěli; v tom na cestě okolo Bánova dostali nějakého pacholíka, který jim oznámil, že nepříteli silně k Brodu táhne a jej vzíti se strojí. Tím napomenuti jsouce obrátili se spátkem a spouštějíce se s vrchu, nepřítele spatřili. Kozáci se pustili napřed, za to majíce, že málo jich jest a jen toliko ti, které na placu spatřili, nevědouce o těch, kteří v zálohách byli Tu od nich tak byli oblíčeni, že několik Kozákův zabili, některé ranili a některé i svazovali, a již Kozáci spátkem couvati počali. Ale vidouce, an jezdci tak statečně se zastavili a za nimi pěchota pospíchala a jiných mnoho přibývá, obrátili se spátkem a odběhli tři vozy řebříkův a dva švihovnic (děl). Však nicméně něco padlo nepřátel, ale mnohem více z naší strany.

Ten den, druhý i třetí všemu tomu kraji zarmoucený a žalostiv byl; nebo ti rozliceni jsouce, že se jim jejich předsevzetí nezdařilo, všudy, kde ještě co zůstávalo, pálili, místy i ty

boudy pod vinicemi, lidi vraždili a sekali, vázali a zajímali a hrozné nešlechetnosti provozovali; rozletěvše se na všecky strany jako káně a jedouce od Brodu pobrali mnoho koní i dobytka zajali, pro větší počet ženy i dívky na koně sázeli a je mužským rouchem přiodívali, odkudž náramné vojsko jich se zdálo. V noci na polích kopce hnojné zapalovali a tudy lidi náramně kděsili, kteří ohně viděli, ale co se děje, nevěděli. Potom shluli se jako osové (vosy) a sršňové pod Nový Světlov, vzíti ho chtíce; ale ubozí lidé tam zavření bídně a těžce se bránili, nebo hned proti zámku marštale těžce s velikou prací zapáliti museli, a když již hořely z jednoho konce od zámku, tehdy nepřátelé vybravše nejlepší koně, zapálili také i z druhého konce. Již pak pro prudkost ohně nepřátelé blízko přistoupiti nemohli, zavřeným znovu nebezpečenství nastávalo; protože se most chytati počal, musili vyběhnouti a tak uprostřed ohně vodu vážiti a most zalévati s nemalým úsilím. I ti tehdy uprostřed meče a ohně mocí Boží zachováni jsou.

Dne 14. června dostali se také nepřátelé v ten čas za Moravu přes vodu u Hodonína, veliké škody činiti počali, ale však se jim nedobře zdařilo; neb pan Kryštof Teifl s jezdci svými (s kterými z Sedmihradské země přijel, a to neštěstí nám přinesl. co on s svými tam činil, to aby Sedmihradčané zde činili) u Kurdějova opanoval hráz rybníka Lužického a je do vody vehnal; tu jich něco zbito a něco stopeno, jichž počet přes čtyři sta pokládají. Také toho dne stalo se veliké hromobití a zemětřesení — (Dne 28. června plenili Uhři na jižní Moravě, nejvíce Hrušky, Tvrdonice, Starou Břeclav a Lanštorfa mnoho lidí zabili neb do zajetí odvedli.) Dne 29. června vojáci moravští s Kozáky polovice Skalice Uherské vypálili, svobodníci bránu vyroubali, dobytka množství vypustili a zajali, do domův některých vskočili a kořisti i loupeže brali a ven nesli. Lid v Skalici shromážděný za kostelem stáli za plamenem ohně při zdi, a žádný tehda z nich ani šavle nedobyl. Měli již Skalici v rukou, ale hejtman nedopustil ji vzíti a z ní vyjíti poručil. — Jakou hanebnost provodili s ženským pohlavím zajatým, vypraviti nelze . . . Lidé po horách lesích, jamách, jeskyních, jezeřích a jinde jako hovada a živočichové byt svůj míti musili a nikde hlavy vyskytnouti nemohli.

Nepřítel vždycky více se sílil a smělejší byl. Vpád učiniv 9. července do městečka Velké, hospodářů udatných do dvanácti zbil a žen a děveček množství zajal. Činil pak to ne z jedné strany toliko, ale z obojí strany Moravy, přes kterou se přeplaviv dne 12. července okolo Hodonína mečem, ohněm, loupeží a zajetím všecko plenil a zkazil mnoho velikých městeček a vesnic podobně jako v kraji Hradištském a předešle před tím okolo Břeclavě učinil, (hlavně Prušánky a Čejkovice).

Nikde žádná lítost, ani jméno Boží zvláště u Sedmihradčanů, kteří nejukrutnější jsou, neplatilo.

Dne 14. července jezdci a Kozáci, ač ve větším počtu se nacházeli, nežli nepřátel, však na ně udeřiti nesměli, ale utíkali. Odjal jim Bůh srdce mužské a dal jim babské. Oni takové příležitosti dostavše, pustili se až po Hradiště, jiní pod Dívčí hrady pálili a tehdáž také i Hodonín městečko vypálili. Nemeškali páliti a plundrovati také i v Rakousích, tak že z této strany Dunaje všudy všecko vypálili i splundrovali, až jen půl druhé míle od Vídně se zastavili. — Dne 16. července chtějíc pak docela panství Břeclavské zkaziti, padlo jich kolikos set, a jejich rytmistr (který byl Polák) jat, ale svobodně propuštěn, aby chodil po zámku, jen ze zámku aby nevycházel. (Mimo Hodonín utrpěly mnoho Jaronovice, Čejč, Bzenec, Milotice, Dambořice a Vacenovice.) Dne 23. července potom zase znova u Břeclavě kolikos jich zbito. — Pod horami k vůli úředníku dne 25. července chtěli někteří vpád učiniti na Slováky za hory den sv. Jakuba; ale když oni asi tři hodiny před polednem vytáhli, toť právě o poledni Slováci a ta směsice udeřili a vpadli na panství Světlovské a zvláště na ves Komnu, která před tím malou zkázu byla vzala. V té bylo lidu mnoho a všecken lid doma, protože posvícení drželi; všeckno vůkol obklíčili, skrze ni jezdili, stínali, sekali, jímali, vázali, zapálili, od kteréhožto ohně mnoho lidu uhořelo; neb v některém domě čtyři, šest, osm popáleno jest. Proto raději do ohně lezli a leckdes se lidé ukrývali, nežli by v ruce těm lotrům upadli. Odtud vpadli do Bojkovic, Krhova, Bzového, Záhorovic, Nezděnic, Šumic, Bánova, a tak větší škodu učinili, nežli po všecky první vpády. To slyšíce před horami, navrátili se, ale velikému zármutku a pláči.

Dne 27. července hned zase usiloval přepraviti se přes řeku, což i dovedl. Tu profantníky (potravníky) zbili a něco koní vzali, peníze pobrali, několik jich zabili a sudy s nápoji rozsekali. To tehdáž se stalo, když Čechové od Vacenovic přes Dúbravu (rovinu od Bzence k řece Moravě) dávali se přes hati (křoviny na lukách) k zámku Strážnickému na druhou stranu Moravy, aby v Strážnici leželi, ježto před tím, když tábor český ležel na Dúbravě, směle čtyři přijeli a před očima všech harcovali, čemuž se Čechové nadiviti nemohli. Na druhý pak den, 28. července, zase přes Moravu dali se a pálili. Opět dne 31. prosince nic nedbajíce na vojsko české, znovu se pustili přes Moravu a do Bzence, ač prve vypáleného; však vyzvěděvše, že tam rejthaři (jezdci) i Kozáci leží, spůsobem rejtharským udeřili, ostatek vypálili, sotva co zanechavše, rejthary zbili, koně jim pobrali, až i Jiřímu Záhradeckému přes čtyrycet koní vzali.

Mezi tím ubohý lid vytrpěl a všecko zlé podstoupiti musel.

Prvního srpna, vidouce Čechové, že žertu není, tuze se na Moravany i přísně domlouvali, aby s svým vojskem nemeškali, ale jim ku pomoci táhli, pravíce býti věc neslušnou, aby oni na ně čekati měli, anobrž že náleželo Moravanům na Čechy očekávati; protož jestli nepospíší, že zase odjedú a domů se navrátí. Tu milí Moravané chtějte neb nechtějte z Hradiště museli hnouti se a k Strážnici táhnouti, ač by se tuším ještě sotva v týdni byli vypravili; nebo (prý) očekávali na premované sukničky vojáků svých, bez nichž by tuším nemohli bojovati.

Když se pak od Hradiště k Strážnici hýbali, nepřátelé s vrchův na všecko to vojsko, jak oupravní jest, hleděli a pustivši se na desíti koních pod háj Blatnice Velké na cestu Ostrožskou, před nimi harcovali a se tumlovali. Tu se někteří z vojska vyrazili a je honili, ale na darmo, nebo jich dostihnouti nemohli. Nic se toho vojska nepřátelé nestrachujíce, na zejtří druhého dne srpna z hor do vesnic vypálených outok učinili, lidu mnoho zbili a více zajali a zvláště těch, kteří šli na žeň, bezpečíce se, že vojsko naše leží u Strážnice, pro které že nebudou smíti vpády činiti; ale oni na to málo dbali, protož museli se naši hnouti a Skalici oblehnouti.

Dne 3. srpna nepřátelé od Trenčína přes hory na panství Světlovské vpadli a lidí mnoho zbili a více jich zajali; nebo nepřestali na tom, že prve přes čtyry sta jich pojednou zbili, když je ouřadník co na jatky ovce vyvedl a je opustiv, sám utekl. Ten pak ubohý lid jako hovada na jatky jsa vyveden, co ovce k zabití oddáni byli; nebo nemajíce vůdce k rozkazu nepřátel ručnice a zbraň na zem položiti museli, kterú oni vezmúce, do nich co do hovad strkali a jiné tváři k zemi skladouce, tak stínali.

Těch časů náramné a ustavičné pršky byly za několik dní od čtvrtého dne až do dvanáctého, odkudž veliké rozvodnění přišlo a zkáza na obilé, tak že netoliko v mandelích a v snopích obilí porostlo, ale i stojící a nezžaté. Připadl také mor na dobytek, že netoliko z loupeže zajatý, ale i domácí náramně mřel.

Dne 21. a 22. srpna opět učinili vpád nepřátelé do Moravy, a kde koho nalezli, sekali a bez milosti vraždili a některé zajali a preč hnali; kteří nemohli jíti, ty na cestě v horách zbili, dítky od matek s koní na zem metali, o zem házeli a rozrážejíce, aneb koňmi šlapajíce, ptákům a zvěři za pokrm nechávali. Mnoho se nacházelo dítek v lesích na poli v obilích živých, o nichž, čí by byly, věděti se nemůže.« —

Co kde po nepřátelích ještě zůstalo, ničili pak najatí vojáci, když byli propuštěni, hlavně Valouni a Kozáci, jezdci.

»Hojné loupeže a dobytka přiháněli, ale komu je brali? Ne nepřátelům, než chudým a prací rukou svých dobývajícím obyvatelům; nic v horách a lesích ostati nemohlo, všudy vyhledali a zajímali, Kozáci jako Tataři se pouštěli, a nač přišli, všecko brali. Někdy vztekle jedouce křičeli na lidi, aby utíkali, že je Tataři honí. Lid zděšený potom utíkal, kde kdo viděl, a tito ssedajíce s koní, domy lámali, truhlice, almary loupali, sklepy otvírali, peníze, šaty, koně a jiný dobytek brali a preč hnali pravíce, že to nepříteli pod horami odjali Co dále? Všickni i rytíři po ženách i dívkách po polích, kde kterou uhlédli, se pouštěli, je honili a násilé jim činili, koho kde našli a popadli, každého obrali a svlékli. Kde jaké stavení po nepřátelích zůstalo, to tito dopálili, ustavičně v noci i ve dne vpády, kdekoliv o lidech věděli, činili Násilé činili ženskému pohlaví, tak že některé (což hrozná věc jest) usmrcovali počínajíce sobě jako koňové a mezkové chlípní a nestydatí zrádci, tak že sobě roztahujíce ženy a dívky a mnoho s jednou činiti majíce

Obilíčko a víno, které sobě shromáždili potřební lidé, to jim pobrali, a zle toho užívají; nebo ovsy pod koně stlali, pšenice a žita i jiné obilí pobrali, co pobrati nemohli, zapálili. Nebylo na tom dosti. Vína roztačovali, kterých nevypili; jiní na vozy je brali a preč vezouce někteří formanům prodávali a někteří do země své vézti dali, jako by jich nakoupili. A to tak rytmistrové a jiné ouřady mající po mnoha bečkách vín preč vézti dali. Těm nikdy žádní sklepové, žádní zámkové ostati nemohli; truhlice všecky loupali, šaty mužské a ženské napořád brali, ložní šaty svlíkali, peří na vítr vytřásali a cejchy brali. Muže i ženy svlékali, kde jaké obilé našli, na vozy brali a vezli, kde chtěli; kterého muže aneb pacholka našli, obklíčili, a tak celý den jim mlátiti museli o hladu a večer ze všeho svlékli, a již žádný nikdy se okázati nesmí. Tu oni svobodněji činí, co chtí, stěny boří, kamna tlukou, skla rozrážejí, lavice a stoly sekají, hrnce, lžíce, taléře, mísy a jiné potřeby hospodářské na hromadu snášejí a na kusy mlátí; ano ani těm včelám neodpouštějí, derou, med berou a buly sekají, aby se více zotaviti nemohly, tak aby nic po nich, jako po vtělených ďáblích, neostalo. Kde našli mrtvé, těm neodpouštěli, ale je svékli z toho, co na ně přátelé dali; živé lidi mučili, aby o penězích pravili, z mrtvých veliké posměchy měli, nimi namítajíce, roztahujíce a to, čehož stud mluviti brání, činíce.

Nádobí od železa a mědi, cínu a mosazi všecko brali, od pokrmů a strav nebohých lidí ku potřebě zásobených nikde nic nepozůstavili. Lidé obilí rýti, ani vinic dělati nemohli, a tak kde se kdo s koňmi vyskytl, hned je vzali, za samými městy a před městy zbíjeli a loupili, peníze, roucha s lidí i hovada

berouce. Když pak slyšeli o nepříteli, na druhou stranu Moravy se strhovali.

Již všecko vyhubili a v poušť věčnou obrátili. Aj hle, vidíte, nač přišlo nejúrodnějšímu kraji, který byl rozkošný a hojný jako zahrada Eden, jsa na obilé, vína, dobytky, omastky, sukna, plátna, ryby rozličné a ptactva summou na všecko hojný! Teď (léta 1605) po tomto vojsku jako po kobylkách, housenkách, broucích a chroustech v hroznou poušť je obrácen.« —

Když r. 1606 lidé z venkova, kteří se před nepřáteli do Uherského Hradiště utekli, píše farář Rohatecký*), »jsme se domů zase navrátili, tak jsme v sklepích a jamách bydleti museli. I dopustil Pán Bůh na nás náhlý a nenadálý mor, tak že lid tak tuze mřel, že nemohli stačiti mrtvé pochovávati.« —

2. Z třicetileté války r. 1618-48.

Po těch útrapách uplynulo sotva 13 let, a přiblížila se krutá 30letá válka**). Nové utrpení lidu bylo zase veliké a dlouhé. Podobné trápení, loupení a pálení, jako roku 1605, opakovalo se často, nejvíce dle současné paměti zdejší r. 1625, 1627 a j.

„Léta 1625 staly se všudy hrozné a nevypravitelné věci zlé; v těch letech od roku 1625 až do roku 1642 to trvalo a nemohlo to ku konci přijíti. Tehdáž veliké a nesnesitelné těžké soužení a trápení sme poznali, neb na nás mnozí zlí pronárodové z cizích zemí a krajin přitáhli, že sme jim za otroky býti museli, totiž: Valaši, Němci, Sasi, Francouzi, Španěli, Taliáni a j. Všichni tito pranárodové nás tuze trápili, hlavy naše knutlovali (kyjem bili) a divně stahovali a mučili, tak že sme velikou bídu a psotu okusili a hladu pocítili, a to v roku 1640. V těch letech přišla na nás veliká drahota; jedna měřice žita byla za 80 zl. 30 kr., rež za 70 zl., ječmen za 60 zl., ovsa nebylo, a jeden pecen chleba za 2 zl byl; a kdyby byl k dostání, i za 3 zl. by jej rádi zaplatili, ale ho nebylo k dostání.

Léta Páně 1627 ukrutné turecké vojsko na nás se uvalilo a u Skalice táborem leželo v počtu 50.000, lid zebrali, jak malé tak i hrubé (velké). Manželky, panny a děvečky zprzňovali a divné zlé nám činili Mnoho lidu ženského i mužského pohlaví pomřelo od samého natahování a kvaltování s nimi, kdežto nikdy jsme se nenadáli, aby nás takové zlé věci potkaly, jakéž

*) Paměti Pavla Urbanidesa otištěny v „Pramenech“ ke vpádu Bočkajovců na Moravu r. 1695 od Dra. Fr. Kameníčka v Historickém archivu České Akademie č. 4., str. 242.

**) Děje na Moravě ve 30leté válce čtěte v „Dějinách Moravy“ od prof. Rudolfa Dvořáka, vydaných ve „Vlastivědě moravské“ v dílu I., svazek 3., str. 533—617.

nás skutečně potkaly, čehož předkové naši nikdy neokusili, aniž o tom co pověděti uměli Budiž Bohu na věky žel za ty jejich veliké zlé činy, kteréž nám spůsobili! Mužské staré pohlaví stínali — požel, pane Bože, krvi té nevinné vylité! Poctivých mužů postínali, z manželek vdov a sirotkův nadělali smutných, a nás všech v nic obrátili. A tak naše dědina zůstala pusta, neb nás malá částka pozůstala toho času. Koho mohli dostati, sebou brali Turci a pozajímali do tureckých zemí a tam lid velmi draze prodávali, kdežto veliký pláč, naříkání a kvílení bylo od dětí a žen pro manžele své. Málo jich zůstalo ukrytých; neb jejich křik turecký tak hrozný byl, že vlasy stávaly, kdo jej slyšel.«*)

„Co se tak kdy stalo v kraji Hradištském,“

vypravuje nám věrně očitý svědek nešťastných příběhů tehdejších Jiřík Rudolf Přenský, rodem z Veselí, měšťan v Hradišti, toto:

»Byla rebelie v Hradišti v roce 1619; nebo velmi málo katolíků zde bylo, všechno sami lutriani, a město drželo s jinšími rebelanty. Direktorem (zemským) zde byl Fridrich Mužík a Zachariáš Kurcberger. Ti sedávali v berně s druhými direktory při všech sjezdech aneb sněmích proti J. M cís. Ferdinandovi II. Katolíků zde bylo málo. Byl zde tehdáž děkanem kněz Václav Kulíšek**), primatorem Albrecht Kremer, a tu se o ty zšilo, že je měli do vězení vzít, jakož již bylo všechno objednáno v noci, a vartou faru již z daleka byli obsadili. Vida to kněz Václav Kulíšek, že zle bude, vyšel z fary pozadu, tak že ho žádný neviděl; šel k primatorovi a oznamoval mu, že je již zle. Tu se poradili ihned v okamžení, co líp to líp aby po svých s holými rukami z města šli. A byly již brány zavřeté a varty na zdích postavené, přišli nejprve ke mlýnu ve zdi. Tu šilboch (stráž) na ně zavolal, a maje pak primator ještě komandu nad vartou městskou poručil, aby mlčel, až přišli k červené věži. Tu byla jedna bašta z fošní z druhé strany zdi od vody udělaná, po kteréž oni se spustili dolů, a k jednomu rybáři, aby jich na druhou stranu k Mařaticím přivezl, šli a poručili jemu, aby žádnému dokonce nic neříkal,

*) Paměti Pavla Urbanidesa, kněze v Rohatci, v Historickém archivu České Akademie č. 4. strana 244.

**) Václav Kulíšek rodem z Moravičan u Zábřeha byl v Uherském Hradišti měšťanem a písařem radním, založil r. 1610 a 1611 kostel v blízkých Mařaticích a zvolen r. 1614 primatorem města. Když mu zemřela manželka Juliana r. 1615, oddal se duchovnímu stavu, stal se r. 1618 děkanem v Hradišti a působil tam až do své smrti r. 1638. Životopis jeho dle archivních pamětí v Hradišti napsal prof. Boleslav Dolejšek do Kalendáře Matice Hodonské na r. 1896, str. 96—109, kde vyličuje též ony události r. 1619—1621.

že by musel za to krk svůj dáti. A když se přivezli na druhou stranu k Mařaticím šli upřímu k vinohradům na kopec do Stránek. Jak pak oni toliko vyšli vzhůru, tu již viděli, jak po zdích běhali s fakulemi rozžitými hledajíce jich. Když nemohli nic najít, tu hned všechen statek po děkanovi a primatorovi rebelanti pobrali, a počnouce od Kunovic, Ostroha, Veselí a Strážnice všudy vartu na ně osadili; ale oni vzali svou cestu k Brodu, odkud všudy vedle hor šli až do Skalice. Tu některý den v klášteře byli, tak že o nich žádný nevěděl. Šli do Vídně k císaři; odtud dostali se k armádě Bukvojovské, a tam až do roku 1620 zůstávali. Měl pak týž pan děkan zde dobrého kamaráda a bratra důvěrného; byl také radním pánem, nějaký Matěj Vladiš, musel pro něho mnoho vytrpět, že s děkanem tovaryšil, 26 nedělí seděl v Brně zakovaný v šerhovni (vězení), protože on prý věděl, že děkan s primatorem půjdou pryč, a on pánům direktorům o tom nic nepověděl, a jestliže nepoví, co se jemu svěřili, že ho katem mučit dají, jako na tom již bylo. A když pak na něm nemohli se nic dovědět, tu poctivost mu zde na rathouzi, když z Brna domů přišel, učinili, že z markrabství moravského jest vypovězen byl. Což také i on po té výpovědi šel po svých a upřímo k armádě, a tam shledav se s panem děkanem a primátorem jim oznamoval, jak se s ním zacházelo, a jak o nich jest mluveno, že více na živě nejsou, nýbrž že děkana čtvrtili a primatora oběsili, jakož také primatorova žena již vdávati se chtěla. Mimo však naději po vítězství na Bílé Hoře (r. 1620) všichni tři šťastně a zdraví s armádou Bukvojovskou právě před 3 sv. králi 1621 do Hradiště se navrátili. Manželky, dítky a přátelé z toho velikou radost měli, a ti nepřátelé jejich všichni proti nim se kořili a za milost prosili, by pak direktoři ihned do arestu a pút dáni byli. Mužík pak musil v poutech rynk umetati a na kolečkách vyvážeti. Ten nechtěl katolíkem zůstat, nýbrž Zachariáš katolíkem zůstal, a milosti od Jeho M. císaře, že rynku nemetl, dosáhl, statky pak jejich zároveň s jinšími rebelanty, kteří s nimi drželi, pobrati dáti je ráčila a těm 3 osobám takové rekompensirovati (odměniti).

— Než armáda císařská sem přišla, co se jest sběhlo v tomto kraji? Počna od Skalice až po Ostroh, a to právě před samými vánoci roku **1620**, maje některý tisíc lidu svého uherského Betlem (Betlen) Gabor nejprve osadil s ním Prešpurk, Skalici, Strážnici a Otsroh. Tu je do těch míst všudy bez odporu do kvartýru pustili. Do Veselí*) pak,

---

*) Paměti města Veselí praví o tom: „Betlehem (t. j. Betlen Gabor s nemalým počtem lidu okolo města Veselí se položil a jej dobývati počal) V městě nebylo jenom 50 mušketýrů novoverbovaných. Bránili se v městě.

kde byl mladý pán Fridrich Vočko, který právě o masopustě se měl ženit, a 30 mušketýrů (pěších vojínů) sobě pro zámek zverboval (najal), přitáhlo podobně těch Uhrů 6 karnet (setnin ízdy) k Veselí, kteřížto chtěli svůj kvartýr v městě míti. K čemuž pan Vočko dopustiti nechtě, aby na předměstí se rozložili, se prohlásil, tu že se jim ven proviant (špíže) vydá. Pro tu příčinu jich do města a zámku pustiti nechtěl, že věděl, jak v Ostroze a Strážnici zacházeli, kde jaké víno bylo, obilí, dobytek, to všechno brali, a netoliko do Skalice, ale dále do Uher voziti dali. Ba ani ta předena v klubiskách obstáti nemohla Mezi tím pak byl jeden zeman uherský na své chalupě na předměstí, toho byl udělal pan Vočko nad těmi mušketýry za hejtmana. Ten navedl pána svého, aby se tak diskreto (opatrně) ukázal proti těm oficírům (důstojníkům) uherským, co za městem leží, a jich k obědu sobě pozval. Což také učinil a dobře jich po uhersky, a to s pitím traktíroval (častoval). Leželi pak oni tam více nežli týden, a v městě Veselí brány se neotvíraly. Byly dva domy při samém městě, na předměstí tu, kde se od Bzence a Ostroha jezdí. V těch domech nebyl žádný; nebo ze všech dědin i předměstí všecko lidé zutíkali a do města Veselí se uchýlili, kteréhožto lidu mnoho set bylo, jak mužského tak ženského pohlaví, a ti pak panští mušketýři měšťaní a sedláci vždy na bratšaftě (pohotově) u brány byli. Nedal na to žádný bedlivého pozoru, a jednu noc skoro všichni ti Uhři do těch 2 domů vlezli, tam pod střechy, komor a kde který mohl, skryli se, tak že žádný o nich nic nevěděl. Když již pak dobře na den bylo, procházeli se někteří ti oficíři uherští před mostem a přijdouce na most, který zdvižen byl, žádali, aby byli 2 neb 3 do města puštěni, že by sobě chtěli prachu a kulek nakoupiti. Což za hrubou chvíli se jim to učiniti nechtělo, až ten Uher, hejtman mušketýrův panských, šel sám k pánu a přimlouval se, aby byli puštěni tři nebo čtyři, že nám nic neučiní. Zatím pak přišel ten hejtman a poručil spustit ten most. Vejdouce na most zdvihací, stáli na něm. A byly pak při tom mostě toliko provazy místo řetězů. Tu ti hned zrádní Uhři vytáhnouce šably (šavle) své, ty provazy zpřetínali,tak že mosta více zdvihnout nemohli. A tu hned ti Uhři po

---

7 dní. Betlehem střílel třemi stranami, v každé straně po 7 kusích; kteréž kule sú před rukami. každá váží 37 funtů (liber) Nemohúce obstáti v městě ti mušketýři, retirovali se (ustoupili) do zámku a a město sami zapálili a v zámku zase 7 dní se bránili. Betlehem opět do zámku z těch kusů ve tři strany bil ve dne i v noci, všecek rozházel. Nemohouce již v zámku ti mušketýři obstáti, vyšli fortnú (branou) za zámek a přes lesy se retirovali až k městu Hradišti. A Betlehem se zdržoval při Veselí 5 nedělí a odtáhl pryč. (Monumenta rerum Boh.-Mor.: Městské kroniky, I. díl, str. 353—354 a 388.)

lidech sekali a stříleli, a tak se to z těch 2 domů ven sypalo a do města tlačilo, tak že ti mušketýři, měšťané i sedláci zutíkati se museli. Byl pak v tom městě jeden měšťan, jménem Pavel Přenský, ten čas purkmistr. Byl při obědě doma a nevěda nic, co se to šije, vezma mušket (pušku), běžel k bráně a vida, že již lid všechen utíká, napomínal je, aby se pamatovali a bránili. Tu on přifasujíc lunt (zapalovací knot) k mušketu, kdy ti Uhři nejvíce od brány k rynku se valili, mezi ně střelil, a majíce mušket dvouma kulemi nabitý, dva kapitány (setníky) hned smrtelně postřelil. A nemajíce času zase k nabití mušketu, maje ještě tu šabli, kterou se roku 1605 Turkům a Tatarům v poli obránil, jak z předu oznámeno (str 10), do těch Uhrů všech sám se dal a tou šablí po nich sekal a roubal, tak že jich všechny v té ulici od brány, než na rynk přešli, zastavil; městský lid všechen utekl; tak že ti Uhři nemohli mu nic učiniti, až ho na plac na rynk vtlačili a tu do něho z pistolet (bambitek) stříleli. Což 3 rány smrtelně jest v sobě naskrz měl a přece na zem nepadl. Až krev ho ucházela, tu na jedno koleno klekl, tu šablou se bráně k sobě přistoupiti nedal, až posledně špatný jeden cúra pozadu palicí v hlavu ho udeřil, až se i skáceti musil A když tak již na zemi ležel, hlavu mu sťali a bez mála celý týden na rynku ho ležeti nechali; nebo nebyl tu žádný, kdo by ho byl pochoval. Ze zámku nesměl žádný do města se ukázat. Ti Uhři potomně ho sami litovali, že se tak hrdinsky choval a že na tak mnoho lidu se směl opovážit, a že kdy by těch dvou kapitánů nebyl postřelil, že by mu nebyli nic udělali. Město pak všechno, kde co bylo, náležitě a na čisto vyrabovali (vyloupili), a když o armádě císařské slyšeli, že jde, a u Hradiště leží, ze všech těch míst, co leželi, zase do Uher odjeji.

Kdy pak armáda císařská, kterou generál Bukvaj vedl, od Hradiště po 3 králích roku 1621 se hýbala a do Uher mašírovala (táhla), tehdy ti Uhři všichni zase zpátkem se navrátili a pas (průchod) u Nové Vsi armádě zalehli, jakož i také státi museli, až s kusy (děly) na ně přišli. Tu když se do Uhrů střílelo, zase zpátkem couvali, tak že potom stále celá armáda do Uher k Novým Zámkům šla, toliko Hradiště, Ostroh, Veselí, Strážnice lidem cís. se obsadilo. Tu ten čas přes to léto nebylo nic o nepříteli slyšet, ani o armádě naší. Až jeden čas již po žních bylo slyšeti, že Bukvaje Uhři zabili a armádu zruinirovali (zničili). Což také ani jeden od té armády, nebo všechno Baluni, Francouzi a Vlaši byli, zase zpátkem sem se navrátil, a Bukvaj pak skrz zrádu, když na štvaní do pole jel, ne v bitce jest zabit.

— Na podzim pak když hrozny zaměkly a ovoce již

tralé bylo, tu táhl zase znovu sám o sobě Betlem Gabor s Uhry a Turky, kníže aneb markrabě Krnovské s německým lidem, kterého dobře všeho přes 30 tisíc bylo, sem do Moravy. Tu hned počna od Skalice mocně dobývali. Skalice se hned poddala. Strážnice se počala drobet bránit, také se poddala, a 2 kompanie cís. lidu vzali. Když pak od Strážnice celá armáda k Veselí šla, tu majíce některý kousek železný (dělo) na zámku, na věži je vytáhli. A když k dědině Zárazicím chtěli upřímo k mostu Veselí jít, tu na ně z těch kousků až k té dědině stříleli, tak že ta celá armáda musila na pravou ruku k Žeravinkám, odkud k Blatnici maršírovat. A tu své ležení napřed Turci od Blatnice, ostatní pak Krnovský lid, kterého do 15 tisíc bylo, u Milokoště a zahrady Veselské, kde Novokřtěnci bývali, tu se položili, a tak asi týden, než ležení se spořádalo a ustanovilo, pokoj zámek Veselský měl. Než město, jak se armáda kladla, hned cís. mlýn, pivovar, před zámkem zapálili, na mlýních pak mnoho set obilí a mouky pohořelo, a na hromadách pálené leželo. Byl ten rok veliký hlad a mor, protože ten rok se nic neselo. To vojsko, v poli co leželo, mělo veliký hlad, obzvláštně pak mušketýři, ti jako slepí na tu spálenou mouku po břiších lezli a ze zámku, kdy kterého viděli, pět, šest z mušket na ně stříleli, tak že některé sto jich tu zůstalo. A jak v ležení bylo slyšet, že když Betlém Gabor Prešpurk dobýval, že jich tam tolik nepohynulo.

A tak Betlem Gabor s knížetem Krnovským .... poručil na 3 strany co největší kartouny (děla) vytáhnouti a k zámku stříleti. Což mnoho set ran se učinilo, a zámek veskrz a skrz prostříleli, tak že se nesměl žádný v horních pokojích ukázati, nýbrž pod zemí v sklepích museli lidé býti. Byla je věže veliká okrúhlá bez střechy a nad míru tlustá u toho zámku v rohu; k té několik dní ze 4 kartounů stříleli a nemohli ji srazit. A nebyli by jí nic učinili, nežli že bylo jedno okno veliké jako vrata, k tomu oknu do rohu stále tak mírné stříleli, až jí srazili. Na vrchu pak té věže bez špice byly toliko na trámích desky (prkna) pokladené. Ti mušketýři a jedna vojanka tam svou kratochvíl měli a nepříteli z konvice připíjeli a velmi špatná slova jim podávali. Což všechno slyšeli; nebo nebyly kusy daleko, toliko přes vodu. Ti všichni s tou věží do vody se zasypali; toliko jeden mušketýr se pamatoval; nebo ne všechna věže spadla, toliko polovice, jak by ji od vrchu až naspod rozštípl. Chytil se dřeva, co na něm zvon aneb cimbál od hodin visel a velikou chvíli se tak držel, potom dole se spustil a krk sobě narazil; potomně ještě drahný čas živ byl a pod panem hejtmanem Thadea Trompeta kompanie (setniny) kaprálem (desátníkem) potom zůstal. A tak ty 2 kompanie od

regimentu (pluku) Lichtenštejnského, které v zámku ležely, nemajíce již ani kusu chleba ani jiných proviantů (špíže), pozadu za zámkem museli sobě díru ve zdi prolámat, kudy by ven byli vyšli, protože obě brány z zámku všechny hlinou až do vrchu zasypané byly. Nočním časem, majíce lodi přes vodu, ticho, že žádný nic neviděl, do štěpnic přešli a odtud do Ostroha přes štěpnice šli a po sobě nic nezanechali, toliko jeden hejtmana vůz komorný (přikrytý) a 6 koní. Měli ještě 2 tuně*) prachu a luntů něco; jednu tuni založili nad branou a druhou nad maštalemi (konírnami). Když pak lid cís. odtud vyšel, vyšli také někteří měšťané ven do ležení Betlem Gaborského a Krnovského hnedky a oznámili, že jsou císařští již pryč. Kdež ještě hned přede dnem někteří Uhři po deskách přes vodu se přeplavili do zámku, v patách pak za nimi hned Němci. Němci pak vyhnali Uhry ven ze zámku, a tu počali rabovat (loupiti) po pokojích; však málo co nalezli. A kdy se počalo již rozednívat, ta jedna tuně prachu se chytila a bránu rozhodila. Což nemalý strach na ty Němce přišel. Domnívajíc se, že by to nějaký podvod byl, a že by ještě císařští tam byli, sem i tam se všechno poschovávalo. Když po hrubé chvíli nebylo nic slyšet, zase se do rabování dali. Zatím pak ta druhá tuně se zapálila, tak že střecha hořet počala. Tu oni sami Němci to zahasili. A když již dobrý den byl, lid, co tam v zámku byl, do košil ze šatův vysvláčili, jakž i mně tak učinili; potom mě ze zámku Krnovští a mého bratra mladšího Daniele Turci do ležení vzali. Na druhý den pak sám Betlem Gabor a Krnovské kníže k zámku přišli a nařídili, aby jej zapálili. Že bylo v pokojích moc slámy a dříví, kde soldati (vojáci) císařští leželi, hned se to všechno chytilo, a ti 2 generali na to se dívali, až to všechno spadlo.

O Ostroh a i o Hradiště se ani nepokoušeli; nebo již zima být počínala a soldati v poli obstáti nemohli. Byl již advent. Kvartýry hlavní a generální v městě Uherském Brodě byly, okoličně pak po dědnách jinší regimenty se logirovaly; avšak kočky ani psa v žádné dědině se nenalezlo Hlad veliký byl, obzvláště mušketýrům. Což jsme v Bánově leželi, několik set jich tam pomřelo. Na partaje rejthaři (jezdci) daleko do Slízska jezditi museli Toho času vojsko knížete Krnovského počali mu rebelirovat (povstávati), protože se jim nic neplatilo; v Brodě tehdáž pecenek chleba — co nyní**) za 1 groš jest, byl za 1 zlatý. Sliboval kníže Krnovské svému vojsku, že mu mají ze Sedmihradské zemi peníze přivézt, a

*) Míra 3 věrtele = 0 7 hl.

**) Psáno v Uherském Hradišti dne 20. dubna 1667.

když se nic dočkatí nemohl, dal ordre (rozkaz) některým regimentům, aby napřed do Slízska šli, že on za nimi brzy přijede. Nejprvnější kvartýry jsme měli v Lipníku, v Hranicích a okolečných dědinách. Tu jsme již měli svůj chléb i maso. Však ležel lid císařský silný v Přerově a jinde; tu jsme každý den od nich šermicle (šarvátky) měli.

Potomně zase asi týden před vánoci roku 1621 dal kníže zase dále ordre, aby dále k Slezsku maršírovali. Tu jsme se dostali do kvartýru do města Oder a okolečných dědin. Tu podobně nebylo žádného pokoje od císařských ani na den Božího narození, kdež nemohouce se knížete Krnovského za sebou dočkati, vyslali někteří nejvyšší své trubače ku knížeti do Brodu pro ordre, jak dlouho tu budou zůstávati, poněvadž od císařského lidu v nebezpečenství jsou. Kdy se zpátkem trubači navrátili, přinesli takovou odpověď, že kníže Krnovský se vším svým lidem, co nejlepšího při sobě měl, i se vší artilerií (dělostřelectvem) s Betlem Gaborem do Uher hned po nás odjel. Ihned všechny ty regimenty samy se tu v Odrách obdankovaly (propustily) a jednou branou ven vyjeli, a císařští v patech druhou branou do města maršírovali.

Roku 1623. zase znovu Betlem Gabor do Moravy s Uhry a Turky přijel a u Hodonína cís. armádu všechnu jest oblehl a nemálo hladem zruiniroval (zničil); však brzy zase pokoj s císařem Ferdinandem II. učinil, a to s velikou škodou císařských. Před tím pak, než to obležení se stalo, ležel zde v Hradišti regiment pěchoty nejvyššího pana Merody, který zde sám ležel. Tu nebyl o masopustě pana Merody v domě, an odjel byl do Kroměříže a svému hejtmanu Blektovi v tom nebezpečném času komandu jest jemu poručil. On pak měl nějakou correspondenci (dopisování) s Betlem Gaborem aneb oficíry jeho, nepochybně od některého času. Ti jistí oficíři Betlem-Gaborští byli poslali jedno psaní k němu sem do města skrz nějakou ženu z Kunovic, kterážto psaní v botě přinesla a nevědouc, kde ho měla nést, — byl tehdáž městským rychtářem nějaký pan Jan Šídlo, — tak k němu do domu blízko brány Kunovské vešla. Ten pak ji examiniroval (vyslýchal), co zde dělá aneb jak sem vešla; nebo tehdáž veliké nebezpečenství bylo, a na ztracené vartě u kostelíka Mařatského stále jedna companie ležela, že žádný sem do města přijíti nemohl. Tu ta žena oznámila, že jest od Uhrů sem poslána. Vida týž pan rychtář, že jest zle, a na štěstí tou chvíli že pan nejvyšší Merody zase domů se z Kroměříže navrátil, takové psaní jemu odevzdal. A on obdržev je, žádnému nic neříkaje, přenadiviti se jemu nemohl. A byla pak varta hejtmana Blekty v bráně Kunovské z jeho kompanie silně obsazena. A již na tom bylo,

kdyby tak bylo zůstalo, že město Hradiště mělo od téhož Blekty těm Uhrům, kteří již v Kunovicích leželi, poddáno býti. Zatím pak nejvyšší Merody, jako by o ničem nic nevěděl, povolal před sebe hejtmana Blektu a ptal se ho, jak jest varta obsazena. Dal mu k odpovědi, že dobře. Mezi tím poručil, aby Blektova varta z brány Kunovské se vzala a na Staroměstskou bránu dala A pan nejvyšší druhé kompanie dal všechny na Kunovskou branu a posty (stráže) od Kunovského trávníka vartú svou osaditi V tom když u pana nejvyššího týž Blekla v pokoji na pana Nedělkovského domě zůstával a jnší oficiři, tázal se jich všech, kdo jest ten šelma proti J. M. císaři a té posty, která mu jest svěřena, aby pověděl a se prohlásil. Tu se nechtěl žádný ohlásit, až pan Merody řekl k Blektovi, aby svou zbraň s sebe složil a do arestu šel. Ten se zbraňoval, až když mu to psaní od Uhrů ukázal, teprou (teprv) se ulekl a o milost žádal. Uhrů pak od Kunovic tiše tu noc, kdy nejlépe v městě spali a ztracená varta u kostelíka Mařatického nic toho nečila (nepozorovala), několik set k samé bráně Kunovské přijelo, a na šilbach (stráž) volali. Ale že pan nejvyšší Merody svou vartu osadiv, dal jinší parolu (heslo) než Uhři od Blekty hejtmana měli, tak že se nesrovnávali, a tak hned mušketýři do nich jako i z kusu (děla) stříleli, a Uhři pak nazpátek zase utíkali. On pak Blekta jest hned odsud do Brna na Špilberk odeslán a tam jest sťat. Hlava pak jeho na Staro-Brněnské bráně mnoho let na šufánu železném (měchačce, veliké lžíci) jest ležela.

Roku **1626**. zase znovu nepřítel totiž Mansfeld a z Veimaru s celou armádou skrz Slízsko do Moravy přišli, právě ve žni, Unčov, cís. město, mocným šturmem (útokem) dobývali Však s pomocí Boží přece se v městě bránili Kdy šturmem po řebřících na zeď lezli, ony ženy jich horkou prosnou kaší a kamením s řebříků odehnali Odtud táhli k Lipníku, Hanicím, Přerovu, k Holešovu, k Malenovicím a k Brodu Uherskému, odtud pak do Uher, za nimi pak císařská armáda, velmi pěkná a důkladně mundirovaná (oděná), kterou komendiroval (velel) generál kníže z Frydlandu jinak z Valdštejna Tu za nimi rozdílnými pasy táhl, aby je někdy v poli tam v Uhřích zastati mohl Však jsouce jedni o druhých nedaleko sebe, jeden druhému nic na škodu nebyl, nýbrž jak z jedné tak z druhé strany nebozí soldati (vojáci) nouzi a psotu trpěti museli, tak že obojí armáda na hlavu se zruinirovala. Z Mansfeldovských ani jeden tudy zpátkem skrz Moravu se nenavrátil. Kníže z Valdštejna ten rok právě týden před vánoci se svou celou armádou zase tudy od Skalice skrz město Hradiště na vinterkvartýry (zimní obydlí neb ležení) do Moravy

a Slízska maršiřoval. Avšak jaký to lid byl, Pán Bůh jich buď žel, že rejtharstvo co krásné v kyrysích bylo, když tam táhli a kdy zpátky šli, 6 i 10 kornet (setnin jízdy) pospolitě bylo, že ani 30 koní rejtharů kromě oficírův nebylo; tím spůsobem i pěchota. Tak to na cestě kapalo a mrzlo; nebo veliká zima tehdáž byla. Nemocný lid byl; jak do teplé světnice vešel, hned umřel, což několik set za městem Staroměstskou branou u kříže do šacht (jam) jich jest pochováno. Jakož také tehdáž kníže kardinál z Ditrichštejna na místě J. M. císaře o nějaké domluvení, což žádný nevěděl, proč do Hradiště ke knížeti z Valdštejna byl sem přijel; ale nebyla jak jedna tak druhá strana spolu sebou v dobré correspondenci (shodě), a kardinál bez vyřízení tak zase odtud pryč odjeli.

Roku **1642**. právé v svatodušní pondělí nenadále přitáhla armáda císařská ze Slízska, (u Svidnice poražená), k městu Hradišti nenadále. Ležela tu 2 dni a 2 noci. Bylo všechno rejtharstvo, málo pěchoty. Generál byl nad nimi Forlament (Fernemonte). Potom odtud šli k Vídni skrz Uhry, velké škody podělali; za nimi pak hned armáda Švédská, ta se obrátila k Olomouci. Tu své ležení měli. Potom 13. juni (června) město skrz accord (smlouvu) bez všelijaké střelby dostal. Toho roku 24. augusti (srpna) o 3 hodinách z půlnoci nepřítel město Tovacov všechno vyraboval (vyplenil).

»Léta **1643** přitahnuv Svejda po velikonoci tu středu v noci k městu Veselí jej oblehl. Nebylo v městě jenom 18 muškétýrů a lejtnant (poručík); nenadajíce se, aby tak kvapně na ně připadl, žádné munici neměli sotva 10 ran prachu; zdržovali jej od noci ve čtvrtek až k večeru. Když z kusu počal házet, jemu se poddali. Dostav se Švejda do zámku, muškétýry všecky pobral, a lejtnanta oberúce ze všeho i šatu jej vyvlíkli, preč zahnali, mluvíce, že není jeden císař, oni Svejdovi slouží, že se nebránil. Švejda v zámku ležel od velkonoci až do sv. Bartoloměje, potom pryč odtáhl a zámek zapálil všecek.«*)

Dne 26. juni l. 1643 mezi 3. a 4. hodinou z poledne vzal Svejda mocné město Kroměřiž, rozstřílel bránu Kovářskou. Valachů Vsetínských některé sto a odjinud měl při sobě. Ti napřed do města vlezli, město všechno vypálili a v nic obrátili. Mnoho měšťanstva jest pobito, a více jiného lidu v tom ohni podušeno; nekřesťansky s nimi zacházeli, do košilí, některé do naha vysiekali; kdež také tu v Hradišti nemalý strach byl.

Dne 29. juni přišla silná partaj (oddíl vojska) švédská do města Brodu, a co odsud někteří a odejinud tam se reteri-

*) Paměti města Veselí. Monumenta I. díl, str. 388—389.

rovali a odtud do Uher jetí chtělí, tam jich zachvátilí a 37 vozů se statky naložených všecko i s koňmi pobrali. Ten den také přišlo sem k městu Hradišti, až k samému kříži u Kunovské brány na 24 koních a jmenovali se, že jsou císařští. Kdy se po nich střílelo, tehdy oni zase zpátkem utíkali.

Dne 2. juli (července) na svitání právě přišel nepřítel dobře v 1000 koni k městu, bránu Staroměstskou sami sobě otevřeli a most spustili, tak že naše varta nic neslyšela. Protož také dva sousedy z předměstí sebou vzali. A tu trubače k druhé bráně poslal, chceme-li se poddat. Byl tehdáž comendant (velitel) nějaký Kryštof Kyntner, nejvyšší wachtmistr (strážmistr), který taky před tím pod Švédy sloužil. Ten jim uměl odpovídat, tak že zase zpátkem odjeli, a v Starém Městě se položili, od Starého Města přes vodu ke mlýnu, domnívajíce se, že taky na druhou stranu k Kunovicím přijedou. Silná jedna tropa (tlupa) se pustila, tak že blízko zdí přišli. Kdy se po nich střílelo, zase zpátkem se obrátili a po Starém Městě se rozlogirovali (rozložili). Z města (Hradiště) pak od Červené věže a bašty za Kuratovy z kusu se tam do Starého města na ně střílelo. Potom ten den na noc na klášter Velehrad všecko se to pryč hnalo.

Ten den u večer mimo naději od Kyjova přitáhl sem hrabě Broy od císařské armády s dragouny a rejthary, dobrých 8 trop. Ti hned v noci přes město na druhou stranu k Brodu a jinde na partaje (odsílku, na kořist) šli, jakož na ráno z Malenovic od Švédských jednoho adjutanta (pobočníka) a 4 rejthary sem přivedli. Seděli zde v arestě (vězení) asi 4 dni, zase je propustili. Tehdáž bylo město obsazeno toliko 30 Poláky novoverbovanými (najatými), a něco s krajským lidem, ostatek s měšťany. Pán Bůh tehdáž sám za nás bojoval.

12 augusti (srpna) J. M. pan hrabě Wesselyny táhl přes Hradiště k armádě císařské do Slízska s uherským lidem 11 karnet silný přes 1000 koní.

Roku 1644 dne 24 januari (ledna) táhla armáda císařská na Valachy Vsetínské, protože Švejdu drželi; zruinirovali všechny, Puchov, Lednici, to jest v Uhřích Rakoczyho všechno vyrabovali. Nad těmi pak Valachy exekucí (vykonání trestu) byla, tak že jich výše 200 poběšeno, na kola dáni, stínáni, a mnoho jich od vojska tak pobito. Ostatním pak jest pardon (milost) od J. M. císařské dán, a museli se reversirovat (upsati), že do smrti, ani i jejich děti jak J. M. císařské tak vrchnosti své chtějí věrni býti. J. M. pan hrabě z Rotali, tehdáž generál komisař nad nimi exekutorem byl. A mnoho jich tehdáž do Uher zutíkalo, že se posavad (r. 1667) sem oni ani děti jejich nehlásí.

13. martii (března) táhlo přes město Hradiště do Uher Rakoczyho rejtharů a pěchoty 7 tisíc; generál hrabě z Puchamu (z Puchheimu) je vedl

Léta **1645**. dne 8. martii J. M. pan hrabě z Valdštejna generál s armádou od Olomouce po Jankovské bitvě, když dostali Švédi succurs (posilu), a celá armáda švédská do Moravy šla, sem do Hradiště přišel. Ležení naši u Olomouce dosti důkladně jsou zapálili a v r. 1644 při dobývání města Olomouce pěkného lidu, jak od vzácných kavalírů (šlechticů), tak soldatesky (vojáků) a zemského lidu vypraveného jest pohynulo. Dne 19. t. m. s tou armádou odtáhl zase odsud skrz Uhry k Vídni a zanechal tu celý svůj regiment pěchoty.

Nejvyšší lejtnant, pan Jiří Gynter. s 5 hejtmany tu ostal za komendanta; ačkoliv prve zde byl nějaký Španhel, don Diego Mason Guro, nejvyšší vachtmistr, nemaje žádného lidu pod svou mocí. Pan lejtnat nejvyšší Gynter nedal sobě jím v ničem rozkazovat, protože při dobývání Olomouce svůj port (part, díl) na hlavu jest dostal, tak že hlavu velmi ztlučenou odtud odnesl. Protož když Švédi Hradiště míti chtěli, nejlépe věděl, jak jim na odpor státi a odpovídati má, tak že nablíž k mostu přijiti nedal. Zdejší město pak toliko s balastry a brustwehry (poprsní hradby) ve 4 nedělích zaopatřil. Kterémuž aby celá armáda byla přišla, se jí velmi málo strachoval; nebo prv přes vodu dobře by se zkoupati byli musili. A toliko město zdejší Švédi za žabinec sobě pokládali, však přece k dobývání nikoliv se pokoušeli.

Dne 19. aprilis (dubna) opět přišel Švejda ve 300 koní až do Starého Města, a tu svůj kvartýr měli a se položili. Tím spůsobem na druhou stranu několik trop jak švédských, tak Uhrů i Rakoczyho leželo v Kunovicích.

Dne 21. t. m vypadlo něco našich měšťanů a šnophonů (chňapounů) s rytmistrem Hesem companie rejtharů na Kunovské trávníky. Švédští pak ani Uhři na plac ven vyjiti nechtěli, nebo velmi blízko Kunovic bylo; jako také ten den ponejprv z rána mnoho svobodné chasy ven za města, a šnophonů do Starého Města vypadli, a hned počnouce od mosta Staroměstského, pořád chalupy, dvory a všechno Staré Město vypálili, tak že ti Švédšti sotva na své koně vsedati a pryč utéci mohli, a v klášteře Velehradském na $^1/_2$ míle ležícím za dlouhý čas kvartýry své i měli. A tak stála ta plokáda (válečné obklíčení) od toho času stále okolo města, že jeden nebyl bezpečen sebou ven vyjíti až po odjetí blokády Brněnské. Zase právě ve žni přitáhlo za Staré Město do pole za rybníkem Špalovým mnoho karnet Uhrův. Leželi přes 2 dni a noci na tom místě, tak že nemalé škody na obilí byli po-

dělali. Kdež potomně přes mlýn ve zdí ležící mnoho pěchoty a rejtharů, u kostela Staroměstského přes vodu přejeli; a ti Uhři hned u samého mostu šilbach drželi, tak že naši nemohli na ně ticho připadnouti. Hned larmo (poplach) udělali, a Uhři dali se všichni v utíkání a k **Ostrohu** svou retiradu (ústup) brali a skrz město přejeli. Tam pak ležel nejvyšší od Švédských. Zde pak potomně již pokoj byl*).

A ten rok hned od měsíce augusti (srpna) byly netoliko zde, ale i jinde velké **mory** povstaly.**) —

Podobně trpěl lid i v jiných krajinách a velmi mnoho dědin hrozně spustlo. Nešťastná válka 30letá skončila r. 1648. Ještě osm let po ní měly **většinu** domů pustých tyto obce na moravském Slovensku, nejvíce na západní části jeho, dle tehdejších panství uvedeny***):

Roku 1656 měly	domů		Roku 1656 měly	domů	
	osedlých	pustých		osedlých	pustých
u Břeclavě:			Krumvíř	5	36
Břeclav město	24	29	Morkůvky	13	35
Stará Břeclav	13	75	Němčice Horní	43	49
Bílovice	29	52	Pavlovice	30	136
Hrušky	7	45	Rakovice	32	70
Lanštorf	13	25	Ratiškovice	17	41
Nová Ves	47	63	Šakvice	17	40
Podivín	60	63	*u Lednice*:		
Tvrdonice	42	48	Šťarovičky	17	30
Týnec	22	31	**Šardice**:	4	13
u Čejkovic:			*u Zdánic*:		
Prušánky	29	52	Násedlovice	3	40
Vrbice	19	25	Nenkovice	10	42
u Hodonína:			Věteřov	23	28
Bojanovice Dolní	23	70	Želetice	11	32
Bořetice	7	52	*u Brodu Uherského*:		
Brumovice	15	36	Bánov	45	57
Dubňany Dolní	14	73	Brod Uherský	178	199
Kobylí	16	93			

*) Válka 30letá byla ukončena mírem Vestfalským dne 24. října 1648.

**) Psáno v král. městě Hradišti dne 20. dubna l. 1667. Jiřík Rudolf Přenský.

***) **Proloženým** tiskem označeny jsou menší statky.

Roku 1656 měly	domů		Roku 1656 měly	domů	
	osedlých	pustých		osedlých	pustých
u Buchlova:			Lípov	38	61
Břestek	19	24	Petrov	34	49
Osvětimany	14	38	Rohatec	35	36
Újezd	16	25	Sudoměřice	36	51
u Bzence:			Velká	117	166
Hostějov	7	8	Vrbka Hrubá (Velká)	34	49
Olšovec	5	13	Zvolenov	24	45
u Koryčan:			Strážovice:	8	33
Blížice	4	16	*u Svatobořic*:		
Jestřabice	2	22	Stavěšice	7	30
Koryčany	31	102	Svatobořice	8	47
Leskovec	11	13	Vlkoš	14	52
u Ostrohu Uhersk.:			*u Velehradu*:		
Louky	25	46	Boršice	47	57
u Pohořelic:			Domanín	35	49
Ondřechovice	18	19	Jaluby	36	56
Prakšice:	24	31	Temnice	12	24
Slavičín:	14	15	Tučapy	8	10
u Strážnice:			*u Vesek*:		
Lhota Tvarožná	35	46	Vlčí Doly	6	12
			Žadovice:	18	25

3. Nekatolíci, zvláště Bratří čeští, z vlasti vypovězeni.

Kromě válečné pohromy bylo také velkou ranou pro moravské Slovensko, jako vůbec pro celý národ český, když císař Ferdinand II. r. 1623 a 1624 vypověděl nekatolické kazatele a učitele z Čech a Moravy a r. 1628 vydal rozkaz, aby se všichni nekatolíci, kteří by se neobrátili na víru katolickou, z Moravy vystěhovali do vyhnanství. Stihlo to hlavně Jednotu bratrskou, která vynikala školami a vzděláním nade všecky jiné*) a byla na Moravě velmi rozšířena.

Na moravském Slovensku patřily k ní buď zcela nebo velkou částí obyvatelstva jmenovitě tyto obce: Hodonín, Lužice,

*) O tom viz úvahu mou v „Osvětě" V. Vlčka r. 1873 „Jan Blahoslav a Bratří čeští" a mé přednášky v Umělecké Besedě v Praze „O Jednotě Bratří českých," podané pak v „Osvětě lidu," bibliotéce prostonárodních přednášek, vydaných od J. Otty v Praze r. 1874., Dra. Jar. Bidla článek o Jednotě bratrské v Ottově Naučném slovníku a j.

Mikulčice, Nová Ves, Hrušky, Tvrdonice, Lanžhot, Břeclav, Podivín, Lednice, Rakvice, Bílovice, Pavlovice, Čejč, Kobylí, Čejkovice, Mutěnice, Brumovice, Želetice, Krumvíř, Stavěšice; Kyjov, Kostelec, Ježov, Osvětinany, Buchlovice, Bzenec, Rohatec, Strážnice, Kněždub, Lipov, Velká, Nová Lhota; Veselí n. M., Znorovy, Ostroh, kde měla Jednota bratrská svou knihtiskárnu, Hluk; severně Kvasice Napajedla, Malenovice, Březnice, Březolupy, Zlín, Želechovice, Pozlovice, Slavičín; a v rodné krajině Jana Amosa Komenského v okolí Uherského Brodu: Uherský Brod, kde jsou jeho rodiče a sestry pochovány, Nivnice, kde v mládí žil, Komna, kde se nepochybně narodil, Bánov, Bojkovice, Pitín, Záhorovice, Nezděnice, Šumice, Újezd, Hračovice, Horní a Dolní Němčí, Strání a j v.*) Odtud se vystěhovali, kteří nechtěli opustiti víru svou, hlavně na uherské Slovensko, ze severní Moravy a z Čech nejvíce do Polska a Německa. Mnozí trpěli nesmírně. Šlechetný Bratr český, pán Karel ze Žerotína, vida to, praví v listě dne 20. května 1628:

„Všecko, co vypovědíno jest, strojí preč, a to na větším díle bez peněz; nebo statků neprodávají, proto že žádný nechce kupovati, a kdo má peníze na úrocích, nemůže nic dostati. Hrubě veliká bída všude jest, a kam se kdo obrátí, slyší pláč, naříkání, žaloby, křik, tak že teskno poslouchati; nejvíce ty nebohé paní, kterým dcery bráti strojí,**) tak těžce to nesou, že div smyslů nepozbývají A ačkoli kamenné srdce mohlo by se nad tím slitovati, já však, co se může z zevnitřku poznati, nevidím při žádném žádného s nimi utrpení; aniž jest kdo, jenžto by jim chtěl poskytnouti rady neb pomoci, než všudy se toliko to slyší, že musí tak býti.“***)

Mezi vyhnanci byl také nejslavnější rodák zdejší, spisovatel a učitel národů

Jan Amos Komenský.

Vděčně vzpomeňme si tu aspoň na jeho život v rodné krajině!

Narodil se o velikonocích na bílou sobotu dne 28. března

---

*) Podle životopisů v Rukověti k dějinám literatury české od Jos. Jirečka, I. a II. díl, Ř. Volného Kirchliche Topographie von Mähren I. a II.

**) Sirotci měli zůstati v zemi a dáni býti katolíkům, aby je katolicky vychovali; ani s matkou nesměli se vystěhovati, když tato nepřestoupila na víru katolickou; sirotci byli od ní odloučeni.

***) Listy Karla ze Žerotína, v „Knize pro každého Moravana“ od Vincence Brandla, II. vydání, str. 252.

1592 z rodičů bratrských nepochybně v Komně,*) tiché osadě v údolí pod zelenými vrchy. Rodiče přestěhovali se do Nivnice a potom do blízkého města Uherského Brodu, kde Komenský osiřev r. 1602 doprovodil rodiče, otce Martina Komenského, matku Annu a sestry Lidmilu a Zuzanu k věčnému odpočinku na hřbitov bratrský. Si otek odešel pak do školy ve Strážnici, kde byl u své tety půldruha roku v l. 1604 a 1605, a na vyšší do Přerova a do ciziny. R. 1614 stal se správcem školy v Přerově, r. 1618 kazatelem a dozorce školy ve Fulneku.

Ve škole podle řádu bratrského přihlížel k tomu, aby mládež „zvykala časně a jednostejně jakž pravé známosti a poctě Pána Boha, tak i všelikým dobrým, šlechetným mravům a ctnostem, ve vší kázni, poslušnosti a poddanosti, a věcem pro život potřebným se učila v jazyku mateřském."

Aby osadníkům svým i hmotně prospěl, upozornil je na užitek včelařství a sám je poučoval, zařídiv si k tomu několik úlů včel, a vůbec přírody si všímal Věnoval se jen plodné práci ku blahu svého okolí a spolu konal přípravy k dílům, jimiž chtěl prospěti nejen českému jazyku, ale především k lepšímu poznání Moravy.

S lidem rád obcoval, pilně všímal si jeho života, řeči, přísloví, obyčejů, veškerého zaměstnání, a lid vida jeho upřímnou a vlídnou povahu, k němu lnul. Když mohl, cestoval po Moravě, aby poznal památky a zvláštnosti přírodní jednotlivých krajin, míst a jejich obyvatelův a poznamenával si, co důležitého viděl, dělal mapu Moravy,**) na níž označoval vedle hradů, měst, klášterův a památnějších obcí hospodářské a průmyslové věci.

Již tehdy mnoho látky nasbíral k „Pokladu jazyka českého," slovníku česko-latinskému a latinsko-českému, a zároveň konal přípravné práce k věčnému slovníku, jenž by „jako kniha knih" obsahoval všecky vědomosti tehdejšího věku. Jsou to veliká díla, jež Komenský sám podnikal a již na Moravě konal, podobná těm, jež teprve za naší doby pracují celé sbory. Maje upřímně na mysli takové práce k blahu lidu a ve prospěch českého jazyka, a jsa mírný a klidný, přívětivý a

---

*] Za jeho rodiště udávají se také Nivnice a Uherský Brod, dle pověsti lidu též některé mlýny mezi Brodem a Nivnicí, v Nivnici a za ní, i louka na svahu „Králova vrchu" u cesty z Bánova do Nivnice. Viz můj článek „Komenského rodná krajina" a „Narodil-li se J. A. Komenský v Uherském Brodě? " v „Časopise Matice moravské" r. r. 1892 str. 2, 58.

**) R. 1892 k uctění 300leté památky narození Komenského vydala ji dle výtisku z r. 1633 „Matice moravská" jako přílohu ke svému Časopisu, jenž t. r. věnován jest památce J. A. Komenského a obsahuje životopis Komenského od Fr. Bílého, a j.

snášenlivý i v národnosti a víře, Komenský neúčastnil se neblahých sporů tehdejších stavů.

Žil jen povolání svému, plodné práci, z níž toliko mohlo a může vzejíti blaho národa a státu. Kdyby tehdejší stavové byli tak smýšleli, jako Komenský a příznivec jeho věrný pán Karel ze Žerotína, nebyly by naše země tak hrozně spustošeny bývaly, nebyl by náš lid nevinně za hříchy stavů tak ukrutně huben — a celý národ tak těžce zraněn! — Záhubná nesvornost a nesnášenlivost nechtěla slyšeti vlastenců šlechetných ani povinné opravdové lásky křesťanské k nejbližšímu bližnímu — k rodným bratrům; — raději poslechla cizích lidí, neupřímných a sobeckých Sami křesťané a synové téže vlasti druh proti druhu stáli, nekřesťansky proti druhým moc svou obraceli, statky a čest brali a ničili, i z vlasti vypovídali — na vlastní zkázu a na prospěch nepřátel tehdy i budoucně. —

Zkáza dotkla se ovšem i našeho Komenského a působila na něho mocně. Přišel o své jmění, zvláště o své knihy a rukopisy. Mnoho práce jeho přišlo tím na zmar. Útěchy hledal jen v Bohu a v práci. K upokojení mysli své a Bratří přebásnil žalmy písma starého zákona, tištěné v Kralicích u Brna r. 1621, a napsal: „Retuňk duchovní věrným a mnohými pokušeními zemdleným křesťanům," aby víru svou zachovali, „Přemyšlování o dokonalosti křesťanské," aby konali a snášeli všecko v oddanosti do vůle Boží, a „Nedobytný hrad jméno Hospodinovo, k němuž kde se koliv utíká, zachován bývá," — poslední dílo Komenského na Moravě, jak praví jeho podpis na něm: »Datum při odcházení mém 10. dne října r. 1622«.

Bratří museli opustiti vlast Komenský se ubíral spustošenou již tehdy Moravou do Čech pod ochranou pána Karla ze Žerotína do Brandýsa nad Orlicí, sepsal tam r. 1623 nejkrásnější báseň v prostomluvě onoho věku, věrný obraz lidského života „Labyrint světa a ráj srdce", t. j. světlé vymalování, kterak v tom světě a věcech jeho všechněch nic není než matení a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost, a naposledy omrzení všeho a zoufání; ale kdož doma v srdci svém sedě, s jediným Pánem Bohem se uzavírá, sám k pravému a plnému mysli upokojení a radosti že přichází;" dále spis »O sirobě, t. j. o potracování milých přátel, ochranců a dobrodinců,« »Rozmlouvání duše sklíčené s rozumem, vírou a Kristem« a »Truchlivý, t. j. smutné a truchlivé a tesklivé člověka křesťanského nad žalostmi vlasti a církve bídami naříkání,« později r. 1625 v Krkonoších »Hlubinu bezpečnosti«, podobnou obsahem »Labyrint světa

a ráji srdce«. Vypisuje tu »motaniny lidské« v kapitole IV., praví o »spolulidech«, co byl sám nebo jiní zkusili v životě a hlavně v tehdejším pronásledování, řka: »Často, kdo se přítelem dělá, nepřítelem jest: rádce — krádce, vůdce — svůdce, ochránce — okrádce; vrchnost — prchlost a tyranství. Žádné naprosto divoké šelmy tak s sebou nezacházejí jako lidé s lidmi, jmění, pověst, zdraví, životy na kusy sobě trhajíce a sebe nespolek co nejukrutněji trápíce a hubíce. A to jest hrozný ten vír společných chumelenin našich.« —

Těšil se i nadějí, že se bude moci navrátiti na Moravu, a s jinými proto staral se o budoucí napravení škol, aby, když se navrátí, »především mládeži vlastenské ku pomoci přispěli dobrými učebnými knihami a časovými methodami, aby láska k umění liternímu, ke ctnosti a pobožnosti co možná nejvíce opět zkvétati počala.«

»S vnitřním zápalem,« praví sám, »ruce k dílu jsem přiložil (ač jiní brusy mi byli), tak že jsem v lůně vlasti tolik učinil, kolik jsem jen mohl.« I pracoval tam již o nové didaktice t. j. o novém spůsobu vyučování, když posavadní i nejnovější díla se neosvědčila.

Avšak r. 1627 vydáno bylo nařízení, aby všichni nekatolíci (kromě židů) z Čech a r. 1628 z Moravy odešli; ve Slezsku a v Rakousku mohli zůstati a soukromě služby Boží dle svého spůsobu konati. — I vydal se Komenský a jiní Bratří na smutnou cestu do vyhnanství. Když přišel na české hranice, žalostí padl na kolena, políbil drahou zemi a vroucně k Bohu za ni se modlil.

Žil pak v Lešně Polském, kde působil též na gymnasiu a r. 1637—41 byl jeho ředitelem. Jeho díla a myšlénky o vychování a vyučování získaly mu zasloužené slavného jména ve světě, a cizí národové si přáli, aby k nim přišel, podle své nové methody školy jejich a knihy jim napsal. Žádala za to Komenského již r. 1638 vláda švédská; ale poněvadž nebyli Švédové v přátelském poměru s Poláky, zůstal Komenský raději v Lešně. Zván byl i do Ameriky a r. 1641 od Angličanů, kteří Bratry české v cizině vydatně podporovali. Komenský splnil tedy pozvání jejich a v září 1641 přišel do Londýna. Na počest Komenského, když mu bylo 50 let, vydána byla anglická rytina jeho podobizny r. 1642.*)

Ale když vypukla tam krutá domácí válka proti katolickým Irčanům a nebylo klidu k vědecké práci, odebral se koncem července 1642 do Švédska, když ho továrník Ludvík

*) Vydána byla opět k uctění 300. památky narozenin J. A. Komenského v životopisu jeho od prof. Jos. Šmahy nákladem Fr. Bayera v Přerově r. 1892.

Geeru pozval a jeho práce slíbil podporovati. Žil pak s rodinou r 1642—48 v pruském městě Elbinku, od r. 1648 jakožto biskup Jednoty bratrské opět v Lešně Když se t. r. jednalo na konci 30 leté války o mír, působil hlavně o to, aby se vyhnanci do Čech a na Moravu směli navrátiti; ale marně. Časem i po všech zkušenostech opět dělal si ještě přece naději, že »smiluje se Bůh a otevře zase bránu do vlasti a k zakládání škol svobodu.«

Avšak více do vlasti nepřišel; jen z podálí ještě jednou uviděl krásné hory pohraničné i svou rodnou krajinu, moravské Slovensko. Roku 1650 přijal totiž pozvání knížete Rákócziho, aby v jeho sídelním městě Blatném Potoku v severních Uhrách školu podle svého spůsobu zařídil. I cestoval nejprve sám do Uher podél hranic moravsko-slovenských a uherských na jaře r. 1650 k údolí řeky Váhu, navštívil tam bratrské obce Púchov a Skalici u samých hranic moravských a zůstal přes velikonoce v tomto městě, u samé rodné krajiny. Jak hluboce byl dojat, když s pohraničných hor hleděl na blízkou část Moravy, když po dlouhých 28 let viděl opět jednou milé, známé dědiny rodného kraje, kdež odpočívají rodiče jeho — a nesměl do drahé vlasti ani vkročiti! —

Toužil po všechen čas, aby se mohl do ní navrátiti, zde ku blahu národa pracovati. Nejslavnější muž své doby, jenž dobrodiní prokazoval celému člověčenstvu; jehož prosili rozliční národové, aby k nim zavítal a svou naději, dítky a školy, jemu svěřovali nebo jeho zásadami se řídili; k němuž všechen vzdělaný svět s úctou a podivem hleděl, jeho duchem u vzdělání se řídil, — náš slavný Komenský nesměl vstoupiti na posvátnou zemi rodnou ani k hrobu svých rodičů . . .

Komenský s křesťanskou myslí snášel utrpení všecko — i budoucně.

Pracoval dále mezi národy: v Uhrách do r. 1652, pak opět v Lešně do r. 1655 a v Amsterodamě.*) Sepsal mimo jiná díla v cizině: Didaktiku t. j. umění uměleckého vyučování. Krátké navržení a obnovení škol v království českém Informatorium školy mateřské, jak se mají doma děti vychovávati. Školu národní, Zlatou bránu jazykův otevřenou, Moudrost starých předkův za pravidla vystavena potomkům (přísloví), Orbis pictus čili svět v obrazích, Umění kazatelské, Kšaft umírající matky Jednoty bratrské a j. v.

---

*) Blíže o životě a působení J. A. Komenského viz v četných životopisech i v čítankách školních, nebo v mé přednášce k oslavě 300 leté památky jeho r. 1892, vydané v Kalendáři Matice Hodonské na r. 1896 str. 75—84., V. Flejšhansa Písemnictví české str. 406—450 s výňatky z jeho spisů, článek J. Nováka v Ottově Naučném slovníku a j. v.

Vzpomínal na vlast a národ svůj a vida, že se více do vlasti nenavrátí, napsal v »Kšaftě umírající matky Jednoty bratrské« na rozloučenou: »Na tebe, národe český a moravský, vlasti milá, zapomenouti také nemohu při svém již dokonalém s tebou se loučení, nýbrž k tobě se nejpředněji obracejíc, tebe pokladův svých, které mi byl svěřil Pán, nápadníkem činím ... Věřím i já Bohu, že po přežití vichřice hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí tvých k tobě se zase navrátí, o lide český! . . . Živ buď, národe posvěcený, neumírej; muži tvoji ať jsou bez počtu! Požehnej, o Hospodine, rytěřování*) jeho a v práci rukou jeho zalib se tobě! Zlomuj ledví nepřátel jeho a těch, kteříž ho nenávidí, aby nepovstali!" . . .

Vzpomínal na rodnou krajinu, kde odpočívají rodiče a sestry jeho, a poznamenal před svou smrtí r. 1670 v opise privilegií sborů bratrských vděčnou paměť o nich v Uherském Brodě.

Přál si na konci života zajisté, aby mohl ještě jednou, než umře, pomodliti se u hrobu jejich a viděti rodnou krajinu. Nespatřil jich více. Umřel v Amsterodamě 15. listopadu 1670 a pochován jest v blízkém městě Naardeně. — — —

Však co by zde býval náš Komenský uviděl? Zarmoucen byl by do duše, plakal by nad opustěným hrobem svých rodičů a sester u spustlého kostela bratrského, nad ukrutnou spoustou rodné krajiny a celé vlasti; smutné zprávy býval by uslyšel od svých rodáků a krajanů zubožených, co vytrpěli v 30leté válce a r. 1663 od Turků a Tatarů.

4. Vpády Turků a Tatarů z Uher r. 1663.

Patnáct let po 30leté válce bylo moravské Slovensko opět znova spustošeno, až běda. V první turecké válce r. 1661 - 1664 mezi císařem rakouským Leopoldem I. a Turky oblehali tito v Uhrách s Tatary pevnost Nové Zámky nad Nitrou, jihovýchodně od Trnavy, oď 20. srpna až do 25. září 1663, dobyli ji a opanovali též uherskoslovenské kraje u hranic moravských. Chtěli vniknouti také na Moravu. I najali si napřed vyzvědače z různých lidí, aby jim vyzvěděli v Rakousích, na Moravě a ve Slezsku, kde jsou která místa opevněna a jak, kolik je kde vojska nebo lidu zbrojného, kudy by nejsnadněji vnikli do země, „co lidé na Moravě říkají a dělají" a p.

Za vyzvědače dali se najmouti ku př. Jano, úkolník (nádeník) u Pezinku, jež najímal jiné v Trnavě o výročním trhu, Matyáš z Fegimeše, který jiné najímal v Prešpurku, Ondreáš Michalcův z Bixadu, Valenta, Jan Vyučenec od Sv. Mikuláše v Uhrách,

*) Bojování rytířské, udatnost.

Mikuláš ze Smolenic, Jura Nahaský, Pavel Nahaský, Janoš Vargy, Ondřej Valašovic, Jura Charvat z Dubnice v Uhrách a několik jiných „Slováků, 5 Moravčíků v halenách“, Jakub Nestroj z Bítoma na pokraji Slezském, Jiří Slezák z Koňské Robiče u Těšína a j. V Ostřihomě „sešlo se jich 40; tam třikrát museli přísahati, že chtějí a mají všudy, kde jaký lid vojenský na Moravě, v Rakousích a ve Slezsku jest, jakož i tento jinší lid, kde se zdržuje, vyhlídnouti, vyšpehovati.“ Každému dáno 6 zl a slíbeno, když se navrátí, ještě 10 tolarů. Aby vyzvědače tyto poznali, vpálili jim Turci a Tataři znamení buď na hlavě, na tváři nebo na rukou, na lopatce, na prsou, na boku nebo mezi prsty. V určitý čas měli se opět navrátiti do Ostřihoma, Trnavy nebo do tureckého ležení u Nových Zámků a „dáti zprávu, kde co vyhledli.“ Někteří byli oblečeni jako poutníci nebo žebráci. Vyšli pak na výzvědy v odděleních na rozličné strany, a potom „každý na svou stranu se rozešli.“

Na Moravu šli Jáno, Ondreáš Michalcův, Nestroj s 9 „tovaryši“; Jiřík Slezák a tovaryši Jan, Václav a Kuba, druzí tovaryši Slováci a 5 Moravčíků v halenách;“ Jura Charvát a j. v.

Jedno oddělení vyzvědačů šlo na vyzvědy v západní části moravského Slovenska a okolí: od Holiče do měst a jejich okolí: do Strážnice, k Uherskému Hradišti, do Buchlovic, Napajedel, Kroměříže, Víškova, Brna; do Lednice, Břeclavě, Lanžhota, Tvrdonic, Nové Vsi, Hodonína a nazpět do Uher. Druzí vyzvídali na východní straně moravského Slovenska a na Valašsku: u Světlova, Bánova, Uherského Brodu, u Vyzovic, Vsetína, k Napajedlům, Uherskému Hradišti, Ostrohu, Veselí, Strážnici, Skalici, a nazpět do Trnavy. Třetí šli na jinou stranu Moravy a do Slezska, jiní do Rakous.

Na Moravě byli na vyzvědách asi 6 neděl, kolem sv. Jakuba (25. července) vrátili se do Uher a byli 2 neděle u Turků a Tatarů v ležení u Nových Zámků. Tito pak učinili v 5 nedělích od 3. září do 7. října 1663 tři ukrutné vpády na Moravu: První dne 3. září.

Zrádní vyzvědači vedli je v oddílech. „Byli též na koních a šavle měli a napřed před tropami (zástupy lidu zbrojeného) jezdili.“

Ondreáš Michalcův vedl 500 Turků a Tatarů k Holiči, odtud k Lanžhotu, do Nové Vsi, Prušánek, Bílovic, do Hustopeče a dále nazpět k Mikulovu a přes Kopčany do Uher. Jakub Nestroj, Jano a tovaryši jejich vedli je v Uhrách přes hory k Senici a na Moravu k městečku Velké. Zde položili se nepřátelé táborem, asi 600 jich zůstalo v něm, a 500 jich pustilo se do kraje Hradištského. Táhli (dle vyznání

jednoho pak zajatého vyzvědače, Nestroje) „po kraji až za Brod a všude po 10, 20, 30, 40 se rozptýlili, pálili a lid zajímali a přivedouce lid zajatý za Velkou do tábora, svázali ho; v noci při odpočívání jeden Turek nebo Tatar na 3–4 svázané hlavou se položil a odpočíval tak, aby jim neunikli. Zajatým povázaným prý trnky jako sviňám sypali, aby jedli a po zemi hubami sobě sbírali a hledali; co mladšího bylo, pobrali, staré pak postínali."

Již na tom vpádu hrozně spustošili, vypálili a vyplenili krajinu u Brodu, Hluku, Ostroha, Veselí, Strážnice, Hodonína, Lanžhota, Podivína a dále až k Rajhradu u Brna, mnoho lidí pobili nebo zajali, množství koní a jiného dobytka a věcí pobrali. Lidé před Turky a Tatary utíkali, kde mohli, do hor a lesů; a někde „po dědinách téměř žádného neviděli," na př. u Buchlovic.

Některá města, jako Veselí n/M. a Ostroh, se sedláky z okolí udatně se bránila.

„Ten nešťastný turecký a tatarský pád, skrze který městeček a dědin, totiž městečko Hluk, Nivnice, Hroznová Lhota, a dědiny, totiž Vezky, Ostrovská Lhota, Velká Blatnice, Dolní Němčí, Horní Němčí, Slavkov, Boršice, Blatnička, Louka, Kuželová, Malá Vrbka, Tasova Kozojídky řečené, při tom panství Ostrožské netoliko popálili, nýbrž lidu přes 800 malých i hrubých (velkých) pomordoval a sebú zajal. Také k městu (Ostrohu) po třikráte se pokúšel; však toho času jsa urozený a statečný rytíř pan Andryáš Mayer z Magerbochu toho času plnomocným hejtmanem, dal spolu s měšťany larmo (na poplach) udeřit, lidi obecní spolu se sbraní povolati, na šance rozložirovati a kvaltem (násilím) sedláky k bránění a obhájení dočeného města a okolních dědin přísně jest hnáti a všecky zbraní a kusy (děla) proti úhlavnímu nepříteli . . . blíž města Ostroha vypalovati dal, jakož také i někteří svobodní lidé jsouce hněvem rozpáleni s muškety a zbraní ven z města vypadli a nedaleko předměstí Ostrožského notně a bystře oheň na ně dávali, skrze kteréž střílení partaje (nepřátelské) u obory lidi zajímajíce velkým strachem odehnány byly."*)

O Veselí nad Moravou a blízkém panství Ostrožském ku př. se praví:

„Léta 1663, 4. září Tatar vpád udělal do Moravy a tu valem přímo hnal k samému městu do brány Veselí. Což jsme se mu opřeli a naň z mušketů stříleli. Mnoho i cizozemců z tureckého pomezí u samé brány jsme obránili a odrazili Vidúce, že se naň tuze střílí, spátkem utekl a nemalú škodu na čtvrt

*) „Psáno v městě Veselí, dne 3. juli léta 1666. Purkmistr města Veselí." (Monumenta, I. díl str. 388—389.)

míle okoličně městečka, dědiny vypálil lidu, nesčíslný počet pozajímal a do Turek zahnal. Ve dvou nedělích zas v ta místa vpadl nenadále, mnoho lidu zahal, ale k městu Veselí na blíž nesměl.*) —

Po druhé vpadli Turci a Tataři na Moravu dne 19. září 1663, opět do kraje Hradištského, a pustošili zde 6 dní. Někde sami sedláci se jim bránili rozličnou zbraní, i kosami, a hodně Turků a Tatarů zabili a je zahnali.

Vojsko naše bylo jen malou posádkou v Uherském Hradišti a Brodě a s obyvateli bránilo města: činilo výpady na vetřelého nepřítele a konečně ho odtud zahnalo nazpět do Uher

Za těch 6 dní Turci a Tataři opět veliké škody udělali a s lidem ukrutně zacházeli. Souvěká pamět o tom praví: „Lidé přes 40 roků staří byli posekáni, mladí, zvláště dívky a hezcí hoši zajímáni a v pytlích křížem na koně háženi; do pytlů děr naděláno, hlavy zajatců jimi prostrčeny, aby mohli dýchati. Takových pytlů naplněných nešťastnými obětmi přes 1000 bylo naloženo a na 12.000 křesťanů z Moravy tehda odvlečeno do zajetí "**)

Sotva uplynulo 10 dní, a již po třetí hnali se Turci a Tataři z Uher zase na Moravu

Dne 6. a 7. října 1663 vpadli do krajiny Uhersko-Brodské a průsmykem Hrozenkovským na moravské Valašsko. Opět všude mnoho lidí pobili, zajali, dědiny vypálili a hrozné škody udělali. Uherského Brodu chtěli se opět zmocniti; avšak obyvatelé bránili se udatně a města svého uhájili. —

Těmi vpády r. 1663 utrpěla nejvíce na moravském Slovensku a v blízkém okolí u hranic uherských panství: Brod, Březolupy, Hradiště, Luhačovice, Napajedla, Ostroh, Slavičín, Strážnice, Světlov a Veselí.

Tataři zcela vypálili a vyplenili tu jmenovitě osady: Bílovice až na 1 dům, Biskupice, Divnice; na panství Brodském: Březovou, Korytnou, Těšov a Suchou Lozu; na Brumovském: Bohuslavice; — na Hradištském: Podolí, Popovice; — na panství Ostrožském 14 osad: Blatnici, Boršice, Hluk, Lhotu Hroznovu a Ostrožskou, Kozojídky, Kuželovou, Louku, Němčí Dolní a Horní, Slavkov, Tasov, Vesky a Vrbku; – Slavičín celý i s kostelem; — na Strážnicku Javorník, Lípov, Velkou s kostelem; na panství Světlovském a Vasilském: Bzovou, Hostětín, Komnu, Krhov, Pitín, Rudimov, Záhorovice a Vasilsko.

---

*) Paměti města Uherského Ostroha, ze sbírky Tom. Pešiny († 1680) v Monumentech morav. I. str. 365—366.

**) Sedmihradská kronika Segešvarského písaře městského Jiřího Krause, vydal dr. Elvert ve Schriften XV., str. 18.

V jiných dědinách okolních velikou část vypálili a pobubili, na př. v Bánově zámek, dvůr a 53 domů, Hračovicích 7; u Luhačovic v Pozlovicích kostel a 22 domů; — v Nezdělicích 29 domů; — na Strážnicku Suchov a Kněžduby až na 4 domy; polovic domů ve Tvarožné Lhotě a Radějově; na Světlovsku Bojkovice a j. v. Mlýny spálili ve Velké 3, v Lípově, Nivnici, Podolí, Záhorovicích, Krhově, Slopném, Bánově, Slavičíně, a j. U četných obcí spálili všechno obilí.

Lidí zabili nebo zajali v Hradištském kraji 5981: na panství Brodském nejvíce: ve Vlčnově 56 osob, v Suché Loze 50, v Šumicích 48, ve Nedachlebicích 44, ve Veletinách 37, v Polichnu a Maršově 32, v Drslavicích 31, v Korytné 29, v Těšově 26, ve Lhotě 23, Hračovicích 20, v Ořechově 25, v Doubravě 22, v Újezdě 22, v Březůvce 18, v Dobrkovicích 17, v Pašovicích 12; — na Luhačovsku: v Lidkovicích 42, v Luhačovicích 42, v Pozlovicích 16, v Řetěchově 15, v Kaňovicích 10, — v Prakšicích 25, v Nezděnicích 26; v Slavičíně 32, v Divnicích 17; na panství Strážnickém vůbec okolo 1500 osob; na př. ve Vrbce Hrubé 7 hospodářů zajato, 4 zabiti, v Hluku 15, na Ostrožském asi 680 lidí. —

S ubohými zajatci odehnali Tataři nesmírné množství koní, dobytka hovězího a skopového, nejvíce u hranic z panství Strážnického, Ostrožského, kde sotva 20. díl dobytka zůstal.

Do zajetí odvedeni byli s rodinou ku př. hospodáři v Podolí u Hradiště Šebela Matěj a Mikuláš, J. Ševců, J. Gejdoš; ze Sudoměřic Pavel Boulík, Blažek Hamela, Vávra Numeier; z Velké Pavel Vachnů, Mika Janků, Pavel Dobců, z Dolního Němčí Václav Krča, Pavel Král; ze Slavkova Mik. Polák, Václav Zálesák a j. v.*)

Však hrozým utrpením mnozí též pohynuli nebo raději statky opustili, nemohouce na nich vydržeti.

Někteří hospodáři i větší byli úplně ožebračeni, ku př. v Dolním Němčí Jan Blanař měl dům s 61 měr. polí, r. 1663 o všecko přišel a musil žebrati, též Mik. Karaj; v Nivnici Jan Václavových, Jan Jankových, Ant. Říha atd

Smutné jsou vůbec paměti o tom utrpení lidu.

Některé obce, zvláště na východní straně moravského Slovenska, měly po tatarském vpádu ještě více pustých domů, nežli po celé 30leté válce, na př. Osvětimany 38 pustých, Divnice 10, Hrádek 18, Kvasice 24, Březovice 13, Březolupy 26, Napajedla 91, u Ostroha Boršice 49, u Brodu Korytná 17, Vlčnov 24, Šumice 16, Hluk 52, Němčí Dolní 50, Němčí Horní 65, Nivnice 90; u Slavičína Lípová 34; u Vesek Vlčí Doly 15 domů pustých.

*) Jména jejich poznamenána jsou v úředních popisech Moravy z r. 1669—79 u živností v zemské registratuře v Brně.

Opustěné usedlosti pustly a role ležela ladem. Vrchnost je přenechávala jiným místo platu za 5. snop; ale ještě po 10 letech sotva 3. nebo 4. díl jich lidé si najali a je vzdělávali; ostatní pole zůstávala pustá a již r. 1673 mnohá byla trním porostlá, ku př. u Tvarožné Lhoty, u městeček Lípova, Velké a j. v.*)

Co vůbec utrpěla jednotlivá místa na moravském Slovensku a sousední obce u hranic v kraji Hradištském, kolik lidí v nich Turci a Tataři r. 1663 zavraždili nebo do zajetí odvedli, kde vypálili dvory poplužní, města, městečka a vesnice, kolik v jednotlivých místech uloupili koní, hovězího dobytka a ovcí a kolik kop snopů obilí spálili, sděluje následující přehled z oné doby:

Panství: Obce	Lidí zabito neb zajato	Vypáleny		Uloupeno			Obilí spáleno kop
		osady	dvory	koní	hovězího dobytka	ovcí	
Strážnice:							
měst. Velká	—	celá	1	—	120	1600	82
Lípov	—	„	—	—	—	—	—
vsi: Javorník	—	„	—	—	—	—	—
Suchov	—	až na 4 domy	—	—	—	—	—
Velká Vrbka	—	celá	—	—	—	—	
Kněždub	—	až na 4 domy	—	—	148	456	415
Tvarožná Lhota	—	polovice	—	—	—	—	—
Radějov	—	„	—	—	—	—	—
Bobalov	—	„	—	—	—	—	—
předměstí Strážnické	—	5 domů	—	—	—	—	—
na celém panství asi	1500						
Veselí:							
předměstí Veselské	16	—	—	8	—	—	—
vsi: Zarazice	4	—	—	4	—	—	—
Znorovy	33	3 domy	—	21	—	—	—
Uherský Ostroh:							
měst. Hluk	—	celá	1	21	—	—	všechno
Hroznova Lhota	—	„	—	—	—	—	—
Nivnice	—	několik domů zůstalo	1	—	—	—	všechno
vsi: Horní Němčí	—	celá	1	—	—	—	„
Slavkov	—	„	1	—	—	všecky	„
Boršice	—	„	—	—	—	—	—
Blatnička	—	„	—	—	—	—	—
Lhota Ostrožská	—	„	—	—	—	—	—

*) Zemská registratura v Brně: popis panství na Moravě r. 1669—79.

Panství: Obce	Lidí zabito neb zajato	Vypáleny osady	dvory	Uloupeno koní	hovězího dobytka	ovcí	Obilí spáleno kop
si: Blatnice	—	celá	—	- -	—	—	—
Vesky	—	"	-	—	—	—	—
Kuželová	—	"	—	—	—	—	—
Vrbka Malá	—	"	—	—	-	—	—
Tasov	—	"	1	—	—	—	všechno
Louka	—	"	1	—	—	—	"
Kozojídky	—	"	—	—	—	—	—
Dolní Němčí	—	"	—	—	—	—	—
ıa celém panství asi	683						
Uherské Hradiště:							
si: Podolí	—	celá	—	—	—	—	—
Popovice	—	"	—	—	—	—	—
Uherský Brod:							
Těšov	26	celá	1	35	117	285	všechno
Částkov	20	—	—	22	106	234	—
Šumice	48	—	—	38	183	1167	—
Suchá Loza	50	celá	—	40	93	430	—
Březová	4	"	—	—	—	—	—
Korytná	29	"	1	38	185	469	—
Vlčnov	56	15 domů	1	61	469	958	všechno
Veletiny	37	6 "	-	63	96	270	—
Hračovice	20	17 "	—	25	32	306	—
Drslavice	31	—	—	37	31	245	—
Havřice	2	—	—	—	—	—	—
Lhota	23	—	—	18	12	120	—
Nedachlebice	44	6 domů	1	16	26	—	všechno
Polichno a Maršov	32	—	1	22	19	—	"
Volenov	—	—	1	—	—	—	"
Ořechov:							
Ořechov	25	—	—	20	32	78	—
Doubravy	22	—	—	13	—	—	—
Březůvky	18	—	—	6	—	—	—
Újezd (Hřivný)	22	—	—	18	—	—	—
Dobrkovice	17	—	—	9	19	85	—
Kelníky	8	—	—	4	26	119	—
Pašovice	12	—	-	3	15	69	—
Světlov:							
ıěst. Bojkovice	11	mnoho	1	11	50	600	zkazili na poli;
si: Záhorovice	8	celá	1	—	15	300	všechno
Komna	8	"	—	—	—	—	—
Krhov	2	"	1	2	2	667	všechno
Bzová	2	—	—	7	17	560	—
Pitín	11	celá	—	15	143	530	—
Hostětín	11	"	—	4	11	575	-
Šanov	3	"	—	14	—	240	—

Panství: Obce	Lidí zabitých nebo zajatých	Vypáleny: osady	dvory	Uloupeno: koní	hovězího dobytka	ovcí	Obilí spáleno kop
Radimov	2	celá	—	—	133	700	—
Sehradice	7	„	—	4	8	206	—
Dolní Lhota	16	„	—	14	7	268	všechno
Veselsko	—	„	1	—	—	—	„
Brumov:							
2 díly hrab. Illésházy:							
měst. Klobouky	48	celá	—	11	většina	většina	—
vsi: Mirošov	12	„	1	8	38	14	všechno
Smolina	28	—	—	24	44	142	—
Lačnov	93	13 domů	—	47	56	400	—
Lužná	112	2 domy	1	48	—	808	všechno
Polánka	91	22 „	—	57	—	—	—
Leskovec	39	2 „	—	41	—	—	—
Poteč	11	17 domů	—	14	80	444	—
Cichov	1	14 „	—	2	19	301	—
Křekov	13	7 „	—	40	33	114	—
Popukeř	2	14 „	—	4	41	většina	—
Jestřabí	2	celá	—	—	—	—	—
Štítná	7	„	1	2	—	—	všechno
Bohuslavice	1	„	—	2	6	všechny	—
Pulčín	3	„	—	všechny	všechen	„	—
Lipina	7	4 domy	—	38	27	106	—
3. díl Brumova hrab. Evy Erdödy:							
měst. Vlachovice, díl	91	celá	—	všechny	všechen	všechny	—
vsi: Francova Lhota	512	„	—	většina	většina	většina	—
Senice	426	„	—	všechny	všechen	všechny	všechno
Horní Lideč	156	„	1	„	„	„	„
Drnovice	9	až na 3 domy	—	26	65	256	—
Újezd (u Vyzovic)	8	—	—	16	—	65	—
4. díl Brumova hrab. Johanky Trčkové:							
měst. Vlachovice, díl	2	17 domů	1	6	164	494	všechno
vsi: Vrbětice	3	12 „	—	2	35	250	„
Lhotka	1	celá	—	6	89	226	„
Slopné	—	4 domy	—	—	—	—	—
Loučky	1	—	—	—	—	—	—
Újezd, díl	4	—	—	6	1	48	—
Vysoké Pole	1	—	—	—	—	—	—
Dolní Lideč	234	22 domy	—	146	336	514	všechno
5. díl Brumova hrab. Esthery Forgačové:							
vsi: Střelná	102	21 domů	—	45	213	355	všechno
Příkazy	1	—	—	3	10	—	—
Študlov	4	5 domů	—	5	3	191	—
Návojná	7	1 dům	—	—	—	—	—

Panství: Obce	Lidí zabito neb zajato	Vypáleny osady	Vypáleny dvory	Uloupeno koní	Uloupeno hovězího dobytka	Uloupeno ovcí	Obilí spáleno kop
Vsetín:							
město Vsetín	43	—	—	17	—	—	—
vsi: Johanová	92	—	-	38	--	—	—
Ústí	46	—	—	15	—	--	--
Hovězí	289	0 domů	1	146	308	—	všechno
Zděchov	157	9 „	—	36	—	—	—
Halenkov	36	5 „	1	90	—	—	—
Hrozenkov [Nový]	42	23 „	—	19	—	—	všechno
Seninka	9	6 „	—	16	--	—	—
Liptál	8	—	—	4	—	—	—
Vyzovice:					—	—	—
město Vyzovice	13	15 domů	—	—	—	-	—
vsi: Zádveřice	1	—	—	—	—	—	—
Ublov	1	—	—	6	—	—	—
Bratřejov	50	7 domů	—	37	—	—	—
Prlov	23	1 dům	—	-	—	—	—
Luhačovice:							
Luhačovice	42	—	—	—	—	—	150 k. na poli zkaženo
Lidkovice	45	4 domy	—	46	—	—	—
Kaňovice	10	16 domů	—	2	—	—	—
Provodov	1	—	—	4	—	—	--
Řetěchov	15	—	—	11	—	—	--
Podhradí	5	—	—	5	—	—	—
Pozlovice	16	22 domů	—	9	—	—	40 k. zkaženo
Petrůvka	7	—	—	—	—	--	—
Přečkovice	8	—	—	—	—	—	—
Napajedla:					—	—	
město Napajedla	9	—		—			—
vsi: Topolná	13	až na 9 domů	—	17	—	—	—
Kvitkovice	3	—	—	—	—	—	všechno
Statky:							
Prakšice	25	—	—	—	-	—	—
Biskupice	—	celá	—		—	—	—
Hrádek	7	až na 6 domů	—	většina	většina	většina	—
Nezděnice	26	29 domů	2	6	4	870	všechno
Rudice	23	—	—	7	33	191	—
Bánov	12	53 domy	1	většina	většina	většina	všechno
Slavičín	32	celá	1	„	všechen	všecnny	„
Mladotice	8	až na 6 domů	1	12	„	„	„
Divnice	17	celá	1	25	„	„	„
Bílovice u Hradiště							
1. díl p. Tengelota	—	až na 1 dům	—	—	—	—	--
2. díl p. Oseckého	—	celá	–	—	všechen	všechny	—
Březolupy*)	20	„	1	velmi mnoho	—	—	všechno

*) Zemský archiv v Brně: Cerroniho sbírka S. II. č. 261: Chaos Pessinum čili Pešinova sbírka pamětí a kronik. Některá jména osad jsou v německém originále „Specifikation" změněna; srovnal jsem je s popisy tehdejších panství a dal je zde opravena, ku př. Stiasz = Částkov, Przesrzipka = Březůvky. Uiasz = Újezd Hřivný, Lieczna = Lužná Palancze = Polánka, Bauskowitz = Bohuslavice, Snihow = Zděchov.

Také v r. 1664 měli úmysl Turci a Tataři, učiniti zase vpád na Moravu. Vyslali opět vyzvědače sem, pokud známo, čtyřikrát od měsíce dubna až do července: nejprve šli vyzvědači o sv. Jiří (24. dubna) k Uherskému Brodu, k Hradišti a dále, a navrátili se po 3 nedělích do Nových Zámků v Uhrách; po druhé šli o sv. Duše zase v ta místa, až i do Rakous; po třetí 4 neděle po sv. Duše k Prešpurku a zase na Moravu k Uherskému Hradišti; po čtvrté na počátku měsíce července opět k Hradišti, Ostrohu a Strání.

Ale t. r. již nevpadli na Moravu. Byli poraženi od křesťanských vojsk u Sv. Gottharda nad řekou Rábou u Štyrských hranic dne 1. srpna 1664, a učiněn mír na dvacet let v Železných Hradech na téže řece dne 10. srpna 1664.

Výslech a odsouzení vyzvědačů v Uherském Hradišti.

Zrádní vyzvědači někteří byli chyceni, krajskému hrdelnímu soudu v Uherském Hradišti dodáni a po tehdejším spůsobu popraveni: r. 1663 u Buchlova Ondreáš Michalcův, odsouzen k smrti dne 28. září; na Vsetíně Jakub Nestroj, odsouzen 8. října; v Suché Lozi u Bánova Jiřík Slezák, od sedláků chycen, do Uherského Brodu přiveden a v Hradišti dne 10. října odsouzen; r. 1664 v červenci ve Strání lapen Jura Charvát a k smrti odsouzen dne 6. října 1664.

Výpovědi jejich a vyšetřování blíže vyličují nejen ony nešťastné události, nýbrž i jak naše vojsko, na př. v Uherském Hradišti, málo dbalo o bezpečnost města a vyzvědače i do města pouštělo.

Následují tuto u výtahu i s ortelem smrti, jak byl na vyzvědače vypověděn.*)

1. Vyznání Ondreáše Michalcových, pokladníka z Bixada.

Po Božím Těle nejprv byl v Holiči, 2. dne v Strážnici, 3 v Nové Vsi, 4. v Kunovicích, 5. v Napajedlích; pak šel do Kroměříže, do Prostějova, k Víškovu, k Brnu, do Mikulova, do Poštorně, do Lednice, do Charvatské Nové Vsi, do Břeclavi, do Lanžhota, Kostic, Tvrdonic, do Nové Vsi před Hodonínem, do Mikulčic, Lužic, k Hodonínu, k Rohatci, do Kátova, do Holiče, do Kopčan, do Gbelu a Smolinské, do Stráže, do Štěpánova až do Bixada.

---

*) Zemský archiv v Brně R. III. 13./č. 49: Výtah z Černé knihy města Uherského Hradiště: Examen a vyznání 2 tureckých a tatarských špehařův do města Hradiště dne 23. a 24. září 1663 dodaných a 2 jiné.

Jeho tovaryši byli Jan Vyučenec od Sv. Mikuláše, Mikuláš : Smolenic. Šli k Dunaji do ležení tureckého. Turci jim mnoho :něz širokých dali. Mikuláši ze Smolenic asi 50 tolarů se nom dostalo, nebo druzí mu křivdu urobili . . . Museli příihati, že chtějí lid křesťanský Turkovi dopomoci. Ondreášovi ırci znamení na hlavě, aby od nich poznán byl, učinili toto: ozpáleným železem mu vlasy na hlavě popálili, až do kůže na tváři po levé straně též znamení učinili. Po pálení ho někou mastí pomazali, aby se zase zhojil.

Při druhém výslechu dne 25. září 1663 vyznal, že od urků peníze přijal, aby moravskou zem prošpehoval, co i též činil a spolu s tovaryši svými do Moravy přes Lanžhot do vrdonic, Nové Vsi, do Prušánek. k Bílovicům řivedl a s nimi se zase do ležení tureckého navrátil.

Při 3. světlém trápení (mučení ohněm) dne 26. zaří, kde do kozla byl svázán, vyznal, že byli jeho tovaryši: Jan Vyučenec, likuláš Podhradský, Jura Petrský, Pavel Nahaský, Jura Nahaský, ıkub Nestroj a Janko Holý. . . . Jano jich verboval v Trnavě a jarmarku (výročním trhu)...

Na Moravě byli as 6 neděl na špehách (výzvědech) . . . ; armádou 500 šli až k Novým Zámků; tu byvše 2 neděle s 'urky a Tatary se k Moravě pustili. On svou partaj (oddil) vedl a Holičsko, k Lanžhotu, do Nové Vsi, Prušánek, Bílovic až do Hustopeč; kde prý mnoho lidu postínali, ajali a zapálili. Rychtáři probodli ruku a přetáhnuvše mu řemen krze ni, sebou ho vzali; odtud se hnuli k Brnu. A byl asi ¼ míle od Brna a zpátkem do dědin až do Niklšpurku (Mikuova) štrafovali (vyjížděli, vpád učinili) a všude týmž revírem obvodem) pálili. Zpátky se navrátili přes Kopčany do Uher. /čera týden (18. září) že tu byl taky s Turky, co v pád do toho :raje učinili

Nahaský ho teď zase schválně na špehy k Buchlovu 'yslal, aby zhlídl, mnoho-li lidu na horách Buchlovských jest; ›oněvadž po dědinách téměř žádného neviděl. A měl se zase ›o sv. Michali do Kopčan vrátiti a zprávy Turkům učiniti . . .

Tento zdechl na sv. Václava t. j. 28. září a 1. října od nistra popravního čtvrcen a na rozcestí po čtvrtách rozvěšen, a ılava na špis (kopí) vystrčena.

2. Vyznání Jakuba Nestroje z Bítoma na pokraji Slezském.

Přes 20 let při Pezinku a Modré se zdržoval a tu na /inohradech dělal. Jano, co úkolníkem u Pezinku býval, v ›rvní neděli postní v Trnavě namluvil Nestroji, aby šel do Moravy, města, městečka, dědiny, místa, pasy (cesty

a průchody) vyhledávat a opáčit (ohledat), kde jaké vojsko neb lid zbrojený jest a co lidé říkají a dělají na Moravě, a o sv. Jakubě (25. července) aby se zase do Trnavy se zprávou svou, co kde viděl, k němu navrátil. A dal mu hned na cestu 15 zl. Devět bylo tovaryšův, tedy 8 pospolu, co vyšli. Jinší šli do Rakous a jinou stranou do Moravy a Slezska. Co druhým dal, neví.

On nejprv šel na Nové Město, odsad k Bánovu, k Vyzovicům, Vsetínu, Mezeříčí, k Ostravě, k Žáru, k Bítomi. Tu se prý as 10 dní zdržel, a když zpátkem se vracoval, šel k Ratiboři, Křenovicům, Napajedlům, Topolnému, k Bílovicím, přes Jarošov, k Mařaticím, k Derfli, Kunovicím, k Ostrohu. k Veselí, Strážnici k Skalici, k Smolnicím, odsad až do Trnavy.

Tam přišel o sv. Jakubě . . . Jano mu ještě 5 zl. přidal, aby zase na špehy šel. On nechtěl, nýbrž chtěl domů; ale ve Vsetíně ho polapali a sem dodali.

Dne 4. září 1663 při suchém a světlém trápení přiznal se, . . . že jen Jano s ním všude byl na špehách v Moravě a ve Slezsku a 2 neděle před tím, než ta bitka s křesťany byla, že s Janem do tureckého ležení přišel. . . Když turecké ležení se hnulo k Novým Zámkům, oni dva šli s tím vojskem. Turků a Tatarů bylo 3000. Jakub a jeho tovaryš Jano vedli jich 500 k Smolnicím a přes hory k Senici až pod Velkou, kde i tábor sobě udělali. Odtud šli s 500 po kraji až za Brod a všudy po 10, 20, 30, 40 se rozptýlili, pálili a lid zajímali a přivedše lid zajatý do tábora. svázali ho. . .

Když se s těmi křesťany zajatými zpátkem do ležení Novozámeckého přes Bílou Horu přepravili, tu některý den zůstali. Potom je Turci skrze husary od ležení as na 2 míle odprovoditi dali a jim zase koně při odjezdu od nich vzali.

Při 3. trápení světlém dne 26. září 1663 opakoval vše, co 24. t. m, a boky svými (pálen v boky) potvrdil, že on a Jano Turka a Tatara sem do toho kraje přes Bílou Horu k Senici, k Sobotišti, k Vrbovcím až k Velké, kde i svůj tábor měli, přivedl. V táboře tu v zálohách as 600 zůstalo, a do kraje na pálení, zajímání a stínání 500 se pustilo, kteří taky tou celou trupou skrz Kunovice k Bílovicům (u Hradiště) přijeli.

Ondreáš (Michalcův), co tu sedí a z Buchlova sem dodán jest, s Valentou tovaryšem vedli jich k Holiči, k Lanžhotu, k Bílovicím (u Podivína), k Hustopečům a tam dáleji.

Petr a Gregor vedli jinam taky po 500 k Rakousům. Lidu prý asi 2000 křesťanského pozajali, více však z kraje Brněnského nežli z tohoto, poněvadž tam málo hor se nachází, do kterých by se mohli pokryti.

Jakuba (Nestroje), polapili ve Vsetíně Jinší tovaryši šli Víškovu a do jiních krajův se rozptýlili. O sv. Michale 9. září) měli se zase spolu do Trnavy sjíti a zprávu učiniti, le co vyhledli.

Ortel: Poněvadž Jakub Nestroj zapomenouce se nad ›hem a Vykupitelem svým i celým křesťanstvem, krví Pána ·ista draze vykoupeným, od Turka pohana spolu s tovaryši ými peníze bral a netoliko moravskou a slezskou zem vy- ›ehoval a lid křesťanský Turkům prozrazoval a prodal, ale ké ještě sám s tovaryši svými 3000 Tatarů do Moravy a láště do kraje tohoto převedl a tudy několik tisíc věrných ›šiček jak o vezdejší tak i snad o věčný život připravil a zem to do nenabyté zkázy uvedl . . .: mají mu předně od mistra ›pravního dva prsty na pravé ruce, s kterýma Turkům pří- hal, klešcemi ohnivými odtržené, on rožněm naskrz za živa ohnán a do povětří jiným k výstraze vyzdvižen býti a tak po- e práva umříti. Actum při právě města Uherského Hradiště octobris 1663

3. Vyznání Jiříka Slezáka z Koňské Robiče od Těšína

i právě města Uh. Brodu: . . . Turci jej spolu s 11 druhými na sách a levé ruce mezi prsty cejchovali, a to proto, aby když navracovat budou, je poznávati mohli . . .

On šel naho›u k Světlovu, a druzí 3, Jan, Václav a ›ba, jak mnoho lidu, vojáků a koní jest, měli špehovati. Druzí ›k tovaryši Slováci a 5 Moravčíků v halenách šli k Hradišti, ti žádných listů nemají, toliko na prsou a na levých rukách ·pálené znamení. Jim nedali páliti, toliko aby vyšpehovali, jak ›oho vojáků tudy se nachází. . .

Ve středu minulou 26 září od Turka vyšli a ve čtvrtek ›d horami na Suchou jsouce všech 12 spolu, každý na svou ·anu se rozešli, a tam zase ve dvou nedělích, to bude 10 října sjíti mají.

Při Nových Zámcích že taky v šturmu (útoku) byl, kdež mnoho lidu jest pobito a na nic uvedeno. . . Žena jeho i s ·tmi jest v lagru (ležení) tureckém . . .

Ortel: . . Mají mu předně dva pásy neb řemeně z jeho la zřezané a stažené na znamení, že Turkům se cejchovati ›l, on pak za živa na hák dán, zavěšen a do povětří jiným výstraze vyzdvižen býti a tak vedle práva umříti. Actum Uh. Hradišti 10. octobris 1663. Dne 16. octobris byl tento ortel ›equirován (rozsudek vykonán).

4. Vyznání Jury Charváta z Dubnice z Uher,

pokladného hraběte Jllésh____áziho, dne 21. července 1664... Lonského roku (1663.) jeho Matyáš z Fegimeše za špehaře jakož i Janoša Vargy též z Fegimeše, syna Vargy a Ondřeje Valašovic z Bixada v Prešpurku verboval. Janoš Varga vedl je k Turkům do Ostřihoma, kde se jich 40 sešlo. Tam třikrát museli přísahati, že chtějí a mají všudy, kde jaký lid vojenský na Moravě, v Rakousích a ve Slezku jest, jakož i tento jinší lid, kde se zdržuje, vyhlídnouti, vyšpehovati... Každému dáno 6 zl a při navrácení 10 tolarů dodáno.

Tento Jura s tovaryši šli nejprv před žněmi lonského roku na Moravu do Fryštáku (města nad Váhem v Uhrách), k Světlovu, Brodu, k Hradišti, kdež i do města od vojákův bez examinování (výslechu) puštěni byli a sobě chleba koupili, na rynku seděli a špehali, mnoho-li vojákův a jak pevné město jest Odsud na Ostroh, k Strážnici, Skalici k Prešpurku až i do Rakous a zpátkem do Ostřihoma k Turkům se nevrátili.... Potom šli s nimi k Novým Zámkům až k Fryštáku. Tu jim teprva cejchy (znamení) vypálili, tomuto na pravé lopatce jeden a druhý na levém boku; již jsou zahojené.

Odsad jeli na Moravu s Tatary, kdy již mandele v poli stály, páliti a lid zajímati. (Byl s nimi také Jakub Nestroj)... Byly též na koních a šavle měli a napřed před tropami (oddíly vojska) jezdili, i skrze Kunovice jeli....

Tento rok 1664 byl 4 rázy (čtyřikrát) na špehařství. Nejprvnějšíkrát šli na špehy do Moravy o sv. Jiří (24 dubna) k Brodu a k Hradišti, kdež opět do města od vojákův puštěni byli a sobě chleba koupili, jmenujíce se, že ze Starého Města jdou, a tak dáleji po pasích, až ve 3 nedělích do Nových Zámků se navrátili.

Po druhé šli zase do Moravy o sv. Duše špehovati zase v ta místa až do Rakous, kde jenom 3 dni byli; nebo nechtěli je nikdež pustiti a noclehu dáti....

Po třetí zase s Matyášem Revišem, Janošem Vargou 4 neděle po sv. Duše k Prešpurku a zase sem do Moravy pustili se. A byli po každé v městě Hradišti, poněvadž jich vojáci dobrovolně a bez vyptávání pouštěli; ale v Uh. Brodě že jich do města pustiti nechtěli.

Po čtvrté šli zase k Prešpurku asi před 5 nedělí (v polovici června) spolu. On sám na tuto stranu Moravy šel... do Hradiště, kde opět do města asi před 12 dni asi (9. července) puštěn byl a jda odtud na Ostroh a z Ostroha dáleji, v dědině Strání chycen byl.

Ortel:... Lonského roku Tatary do tohoto kraje převedl... Nemaje ještě na tom dosti, znovu t. r. třikráte s tovaryši svými a po čtvrté sám tento kraj a lid křesťanský prozrazoval... Mají mu předně od mistra popravního příští sobotu, jenž bude 11. octobris, u planýře v městě rozpáleným kleštěma prsa odtrhnuta a to na znamení, že se i Turkům páliti dal, potom za městem dva pásy neb řemeně z jeho těla zedřená, i na místě popravním dva prsty z pravé ruky, kterýma pětkrát Turkům proti křesťanům přísahal, kleštěmi utržené, po té za živa čtvrcen a na rozcestí do povětří jinším k výstraze vystrčen býti. Actum v Hradišti dne 6. octobris 1664.

5. Panství na moravském Slovensku.

Jak to vyhlíželo po 30leté válce a po vpádech Turků a Tatarů na moravském Slovensku, dávají nám věrnou, stručnou odpověď současné úřední popisy jednotlivých panství a obcí na Moravě, jež učinila sněmovní komise a stvrdila na moravském Slovensku: r. 1669 od začátku července až do 31. října o panstvích se sídlem v Bzenci, Strážnici, Veselí, na Velehradě, Buchově, Březolupech, v Uherském Hradišti a Pohořelicích; r. 1670 od polovice června až do října: v Miloticích a j. u Kyjova, Žadovicích, Koryčanech, Nezděnicích, na Světlově, v Luhačovicích a j.; r. 1671 od polovice května až do 31. července: v Napajedlích, v Uherském Brodě a v Ostroze; r 1673 od května až do září: v Lednici, Břeclavi, Hodoníně, Čejkovicích, Šardicích a Ždánicích.

Úřední tyto popisy zachovány jsou v zemské registratuře v Brně.*)

Hrozně mluví tu pouhé číslice, jak to vypadalo tehdy na Moravě a zvláště na moravském Slovensku, až úzko lidské mysli.

Poměrně nejhůř vypadala Morava v jižní části kraje Znojemského, Brněnského a v západní kraje Hradištského, kde některá panství měla ještě do r. 1673 více než polovici pustých domů, a to hlavně panství na moravském Slovensku, totiž: Strážovice, Koryčany, Břeclav, Hodonín, Čejkovice, Svatobořice, Strážnice, Šardice a slovenský díl panství Ždánského; přes čtvrtinu pustých domů měla panství: Žadovice, Prakšice, Ostroh, Velehrad, Uherský Brod, Buchlov, Bzenec, Divnice, Kostelec, Napajedla, Pohořelice, Slavičín, Veselí, Vesky, Zlín; méně než čtvrtinu pustých domů měla jen ostatní panství, hlavně na východní části moravského Slovenska: Lanžhot, Bílovice u Hradiště, Březolupy, Hrádek, Uherské Hradiště, Kvasice, Kyjovské statky, Luhačovice, Malenovice, Milotice, Moštěnice, Nezděnice, Roketnice, Světlov a Vasilsko.

*) Viz o tom moji „Moravu a její obvody ve Slezsku po 30leté válce," vydanou v Telči u Em. Solce 1892, sepsanou hlavně na základě oněch úředních popisů Moravy.

Následující přehled jich praví nám, kolik jednotlivá panství na moravském Slovensku měla r. 1656 poddaných rolí I. třídy (velmi dobrých), II. třídy (dobrých), III. třídy (špatných) a kolik úhrnem vinic; jak velké byly obce na lány počítáno; kolik bylo domů dle přiznání vrchností r. 1657 starých osedlých, kolik lhotných, t. j. nově osedlých, na lhůtu několika let bez platu lidem přenechaných; dále kolik bylo úředně r. 1669—73 spočítáno domů osedlých a kolik někdy pustých, ale od r. 1656 nově osedlých, kolik od r. 1656 nových pustých a kolik stále pustých; z pustých polí kolik bylo r. 1656—73 nově vzdělaných, a kolik zůstávalo stále pustých rolí a vinic (viz str. 52—53).

Celkem bylo na panstvích moravského Slovenska s počátku XVII. století přes 15000 domů, asi 100.000 obyvatelů, přes 330.000 měr polí orných, jež patřila poddanému lidu, a 30 000 měr jeho vinic. Vrchnostenských polí bylo vůbec dle pozdějšího měření $^{1}/_{8}$ poddanských, ostatních pozemků téměř polovice.

Po 30leté válce, odečteme-li na panstvích sousední obce podle nářečí hanácké nebo valašské a naopak se připočítají slovenské*) obce panství sousedních, bylo podle těch popisů na moravském Slovensku: r. 1656 poddanských domů osedlých $^{3}/_{5}$ všech (na celé Moravě skoro $^{3}/_{4}$ všech,) pustých $^{2}/_{5}$ (na M. $^{1}/_{4}$); polí pustých, někde již křovím porostlých, $^{1}/_{3}$ všech (na M $^{1}/_{4}$.); r. 1667 podle udání vrchností: domů osedlých 8500, lhotných 800, úhrnem osedlých 9300 ($^{2}/_{3}$ všech), pustých domů 4500 ($^{1}/_{3}$); — r. 1673: domů osedlých skoro $^{2}/_{3}$ všech (na M. přes $^{3}/_{4}$), pustých více než $^{1}/_{3}$ (na M. sotva $^{1}/_{4}$); polí nově vzdělaných jen skoro $^{1}/_{10}$ (na M. $^{1}/_{12}$), starých pustých ještě $^{1}/_{5}$ všech (na M. $^{1}/_{8}$); vinic pustých celá $^{1}/_{2}$ (na M. více než $^{1}/_{2}$ všech) a sice:

	r. 1656:	do r. 1673:
1. domů: staroosedlých	— — — — —	8400 měr,
„ nově osedlých	— — — — — —	1700 „
úhrnem osedlých . . .	9500	10.100 měr,
domů nově pustých	— — — — —	1200 „
„ starých pustých	— — — — — —	4200 „
úhrnem pustých	6000	5400 měr;
2. polí nově vzdělaných:		
„ I. třídy, velmi dobrých	— — — — —	20500 měr,
„ II. třídy, dobrých	— — — — — —	13000 „
„ III. třídy, špatných	— — — — — —	3000 „
úhrnem	— — — — — —	36500 měr.

*) Jmenujeme vůbec osady slovenskými na základě velmi důkladné „Dialektologie moravské“ od Františka Bartoše, rodem z Mlatcovy u Zlína r. 1837, kdež i na odpočinku žije. Vydala ji Matice moravská r. 1886. Podle ní jsou též udělány hranice moravského Slovenska na přiložené mapě a krátce napsány str. 7.—8.

polí starých pustých :

„ I. třídy, velmi dobrých .	51000 měr,	31000 měr,
„ II. třídy, dobrých . . .	36500 měr,	23500 měr,
„ III. třídy, špatných . .	8500 měr,	5500 měr,
úhrnem	96000 měr,	60.000 měr;
2. vinic pustých . . . — — — — -		15000 měr.

Počet obyvatelstva klesl tehdy na polovici bývalého počtu před 30letou válkou ; počítá se tu poměrně k počtu osedlých domů asi 50000 až 60000 lidí.

Jak to vypadalo v kraji Hradištském nebo v jiných krajinách moravských zvláště a jak v celé zemi, obsahuje moje „Morava a její obvody ve Slezsku po 30leté válce" dle jednotlivých krajů a „celkový pohled" na str. 118—131. — — —

Utrpení toho děsného nebylo ještě dosti.

Příměří ujednané r. 1664 na 20 let (str 44) ještě ani neuplynulo, a nastaly moravskému Slovensku opět nové útrapy.

Uhři totiž povstali v některých krajinách, když jako v Čechách a na Moravě (viz str. 29) také v Uhrách byli nekatolíci pronásledováni a jejich svoboda politická a náboženská potlačována. Nazývali se kuruci neboli křižáci a byli ve spojení s Turky proti císaři Leopoldovi I. Vůdcem jejich byl Emerich Tököly.

R. 1680 v červnu vtrhli na moravské Slovensko u Světlova a jiné oddělení jich na severovýchodní Moravu. Všady pálili, plenili, vraždili, hanebnosti páchali, lidi zajímali a do zajetí odvlékli, jako za předešlých pádů se dělo Některá města se bránila statečně, jmenovitě Strážnice, Uherské Hradiště a Uherský Brod. Když dne 14. června dobyli Brodu, ukrutně si tam počínali. Jen asi 30 měšťanů se zachránilo; utekli do hor a lesů nebo do Uherského Hradiště. Mrtvoly v městě ležely, psi a jiná zvířata je ožírali, než obyvatelé z okolí mohli je pochovati.

K tomu přišel zase mor, a zahynulo jím mnoho lidí, nejvíce v Uherském Hradišti, Strážnici, Kyjově a j.

Vůbec opakovaly se i za toho vpádu hrůzy a ukrutnosti, jako za minulých let válečných*.)

Nové vpády a zájezdy na moravské Slovensko staly se ještě roku 1683, když Turci obléhali Vídeň Trýzeň ta přestala, když polský král Soběský přitáhl Moravou na pomoc k Vídni a Turky porazil dne 12. září 1683.

*) Blíže o tom všeobecně viz v Dějinách Moravy od R. Dvořáka ve „Vlastivědě Moravské" str. 664—685 a podrobně o utrpení města Uherského Brodu ve spise J. Kučery „Památky města Uherského Brodu."

Jména panství	R. 1656 měřeno poddanských rolí			Vinic úhrnem	Velkost obcí		Roku 1667 domů		
	I třídy měr	II. tř. měr	III. tř. měr	měr	lány	$^1/_{16}$	osedlých	lhotních	pustých
Bílovice u Hradiště	—	217	108	—	4	4	26	3	7
Brod Uherský	11472	13987	5378	1473	199	34	907	5	235
Břeclav	15919	5545	—	2894	150	60	297	87	250
Březolupy	409	921	203	—	14	34	40	—	20
Buchlov	950	2326	909	948	40	4	240	6	151
Bzenec	2309	1286	113	1412	41	3	309	17	78
Čejkovice	4041	2202	—	1168	55	56	57	43	85
Divnice	—	254	508	—	3	64	24	—	8
Hodonín	27804	14103	—	6741	341	62	450	73	740
Hrádek a Mladotice	—	905	453	—	10	44	40	8	23
Hradiště Uherské	3843	3914	1630	1109	80	11	332	—	45
Koryčany	1093	2106	—	—	19	29	72	17	108
Kostelec	—	330	—	69	5	20	18	—	14
Kvasice	437	2443	1260	—	31	11	104	42	94
Kyjovské statky	539	565	151	139	10	21	66	—	16
Lanžhot	1376	688	—	—	20	23	47	17	13
Lednice	8600	1263	50	3329	73	34	369	52	227
Luhačovice	—	656	5605	—	37	9	220	18	22
Malenovice	366	2714	2242	—	37	58	192	—	32
Milotice	4088	1843	827	—	39	3	169	7	16
Moštěnice	445	1125	—	234	14	38	81	1	9
Napajedla	5373	6702	1194	78	103	46	472	25	173
Nezděnice	—	1785	—	—	8	47	47	3	11
Ostroh Uherský	24930	19382	1250	2339	346	31	1144	133	480
Pohořelice	105	667	378	29	9	51	60		34
Prakšice	364	729	—	81	7	38	34	—	19
Roketnice	—	—	697	—	3	6	19	4	3
Slavičín	—	304	1532	—	7	25	38	2	23
Strážnice	12399	9976	745	2647	173	39	775	69	675
Strážovice	—	1370	—	172	6	8	14	2	22
Svatobořice	4865	1887	—	167	44	19	100	—	99
Světlov	—	4536	5638	—	48	9	386	76	113
Šardice	402	201	—	—	4	2	4	5	7
Vasilsko	—	—	3437	—	14	23	—	—	—
Velehrad	8401	9610	182	2082	139	19	563	41	191
Veselí	5709	1873	—	146	49	41	198	27	74
Vesky	—	356	69	—	2	17	4	—	10
Zlín	—	864	4397	—	9	61	249	—	102
Žadovice	—	913	105	36	9	47	38	—	27
Ždánice	10374	15442	—	5328	183	10	602	39	518

na moravském Slovensku:

R. 1673 domů				Nově vzdělaných rolí			pustých rolí			Vinic
osedlých	nově osed.	nově pust.	star. pust.	I. třídy měr	II. tř. měr	III. tř. měr	I. třídy měr	II. tř. měr	III. tř měr	pustých měr
24	1	6	1	—	—	—	—	—	—	—
991	95	111	311	306	452	137	735	1517	1153	453
269	123	38	353	2988	667	—	6134	2947	1336	2592
41	4	28	4	34	68	—	—	228	—	—
203	33	31	166	69	218	76	333	566	382	74
297	41	8	74	213	26	—	—	—	—	376
63	44	26	65	945	262	—	1051	1511	—	1042
14	6	10	—	—	45	91	—	59	119	—
415	177	60	670	2468	1456	—	6879	2785	—	5053
41	3	23	9	—	54	27	—	199	195	—
280	29	5	51	533	115	22	749	83	145	—
49	51	5	103	492	379	—	127	1080	—	—
9	7	9	7	—	61	—	—	46	—	—
156	6	38	40	27	78	32	—	98	123	—
58	10	8	6	47	56	16	—	18	9	—
60	10	4	3	156	78	—	28	14	—	—
350	53	57	126	1305	200	—	1032	240	—	3036
206	25	19	10	—	17	366	—	28	199	—
170	20	17	24	14	281	144	12	54	177	—
124	45	9	11	722	363	127	133	131	130	—
58	30	—	4	140	394	37	4	9	—	8
409	63	121	92	124	271	417	525	368	4	28
50	10	3	3	—	189	—	—	71	—	—
1066	247	224	434	4478	1831	9	2274	2860	36	357
32	6	18	27	—	20	22	38	206	94	—
24	8	—	23	48	96	—	143	287	—	28
18	1	9	—	—	—	37	—	—	—	—
56	3	16	31	—	—	60	—	247	502	—
975	118	161	651	1900	—	—	6300	—	—	66
4	12	4	21	—	241	64	—	828	168	—
61	35	6	108	676	332	—	2869	872	—	24
446	16	64	24	—	62	349	—	70	463	—
4	8	—	5	192	96	—	66	33	—	—
109	—	1	9	—	—	—	—	—	60	—
484	121	15	219	1191	1342	—	690	1708	91	898
219	18	8	100	146	28	—	1213	747	—	—
6	3	4	9	—	47	10	—	136	48	—
229	50	16	105	—	157	577	—	84	91	—
26	15	7	20	—	148	40	—	379	—	—
396	316	43	477	4093	4708	—	2135	5413	—	3093

6. Jednotlivé obce.

Jaké to bylo zde v jednotlivých obcích, jak v královských městech v Uherském Hradišti a Kyjově a jak v poddanských?

Uherské Hradiště mívalo r. 1604. 181, r. 1618. 180 domů; ale r. 1622 bylo tak spustošeno, že sotva 10 domů zůstalo celých nepoškozeno. R. 1642 bylo zde 96 pivovarečných měšťanů. Z pustých domů koupili jesuité v Královské ulici 20 vedle jiných 11. osedlých a vystavěli tam r. 1644 kolej a gymnasium. Požáry r. 1671 a 1681 spustlo Hradiště tak, že přes 50 domů, radnice a j. shořely. Jako jinde, zůstávaly i tu mnohé domy po dlouhá léta pusté.

V Kyjově pak bylo na počátku XVII. století domů: r 1604. 41, r. 1618 jen 36; r. 1667. v městě 43 domy osedlé a 4 pusté, r. 1671 v městě i na předměstí 177 domů křesťanských a 13 židovských.*)

V mnohých poddaných obcích, nejvíce u Břeclavě a Hodonína, ležely skoro všechny domy spálené a pusté, málo které byly osedlé.

Čteme-li úřední popisy jich a vmyslíme-li se dle nich v tehdejší stav zubožených dědin, líto jest člověku, že tak ukrutně byly zdejší obce spustošeny. A velký počet osad ležel úplně zničen, pustý a prázdný.

Čísla mluví tu lépe než slova.

Podávám je dále z úředních popisů věrně, uváděje přehledně, jak velké byly tehdy obce, kolik měly domů starých osedlých, do r. 1656 pustých ale nově osedlých, od téhož roku 1656 nově pustých a kolik stále pustých; kolik u nich bylo r. 1669 – 79 rolí někdy pustých ale již nově vzdělaných a kolik stále pustých rolí a vinic. Které obce nejsou zde jmenovány, tehdy ještě nebyly, jsouce založeny teprve později, většinou na konci XVIII. století, jako na př. Karlín, Terezov, Josefov, Žižkov, Stupava, Salaš, Lopeník a j

Chcete-li někdo věděti, kolik bylo v rodné nebo známé obci osedlých domů po válce r. 1656, sečtěte osedlé a nové pusté; kolik pustých, sečtěte nově osedlé a staré pusté! Součet všech praví, kolik bylo domů vůbec, a součet rolí nově vzdělaných a starých pustých kolik, bylo pustých rolí v polovici XVII. století. U panství jmenují se napřed obce,**) které nejvíce utrpěly, majíce nejméně čtvrtinu domů pustých, pak ostatní. Po nich následují zvláště osady již úplně pusté.***)

---

*) Moje „Morava a její obvody ve Slezsku po 30leté válce" str. 117.

**) U panství sousedních jmenovány jsou osady slovenské, ostatní ne. Rozdělení to srovnáno podle Dialektologie moravské do Fr. Bartoše.

***) Proloženým tiskem označeny jsou menší statky.

Jednotlivé obce:

…anství: Obce:	Velkost obcí: lány	Velkost obcí: 1/64	Domy: osedlé	Domy: nově osed.	Domy: nově pusté	Domy: staré pusté	Role: nově vzdělané I. měr	Role: nově vzdělané II. měr	Role: nově vzdělané III. měr	Role: staré pusté I. měr	Role: staré pusté II. měr	Role: staré pusté III. měr	Vinice: úhrnem měr	Vinice: z nich pusté měr
…viceuHr.	4	4	24	1	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—
…od Uher.:														
…ov	12	46	44	20	5	37	–	105	210	—	310	620	—	—
…l Uherský	40	29	157	51	21	148	54	—	—	—	—	—	285	29
…ůvky	1	56	12	–	—	12	—	—	—	—	—	183	—	—
…kov	2	31	11	1	8	7	—	—	—	—	—	–	—	—
…kovice	2	6	14	1	1	3	—	2	4	—	31	62	—	—
…bravy	3	9	20	–	4	8	—	—	–	–	—	–	—	–
…íky	2	3	16	3	2	3	–	31	62	—	58	116	—	—
…šov	-	58	8	1	—	4	—	18	-	—	72	-	—	—
…achlebice	6	47	31	3	1	11	–	56	56	—	208	208	30	—
…hov Vel.	2	19	17	—	4	8	—	—		—	73	73	—	—
…vice a														—
…lovice	2	35	18	3	2	10	—	13	26	–	102	204	—	—
…hno	2	6	20		1	5	—	—	—	—	—	94	—	—
…d Hřivný	3	51	20	1	3	11	—	8	17	—	79	158	—	—
…d Zlám. díl	2	26	15	4	—	5	—	—	—	—	—	93	—	–
…upice	2	19	25	–	2	2	–	—	—	—	—	—	—	—
…ová	3	1	21	—	—		—	—	—	—	–	—	–	—
…říce	5	28	45	2	1	1	-	13	27	—	4	9	–	—
…avice	4	55	29	-	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—
…ice	11	12	47	—	2	9	—	-	—	—	—	—	352	—
…ovice	7	34	34	—	—	—	—	-	—	—	—	—	103	—
…tná	6	45	44	–	15	1	—	—	—	—	—	—	-.	—
…ka	2	13	15	—	—	–	—	—	—	–	—	—	14	—
…vec	—	4	—	—	—	—	–	—	—	—	—	—	–	—
…á Loza	5	21	51	–	—	- .	–	—	—	—	-	—	—	–
…ce	19	22	78	2	10	6	–	26	53	—	73	146	–	–
…v	5	57	33	—	-	—	—	—	—	–	—	—	18	–
…l	4	25	36	—	—	–	—	—	—	—	—	–	87	—
…iny	7	1	29	—	—	2	—	—	—	—	—	—	104	—
…ov	28	43	90	4	16	8	—	252	252	—	141	141	478	265
…eclav:							–							
…av město	8	6	17	9	7	20	23	23	—	80	80	–	—	—
…av Stará	8	47	12	7	1	68	40	40	-	1050	1050	—	—	—
…ice	27	14	27	5	2	47	210	—	–	967	—	—	2636	2636
…ky	13	41	4	7	3	38	157	157	—	945	945	—	—	–
…ce	13	10	24	19	—	8	–	495	247	—	16	21	13	–

Panství: Obce	Velkost obcí		Domy				Role						Vinice	
							nově vzdělané			staré pusté			úhrnem	z nich pusté
	lány	1/64	osedlé	nově osed.	nově pusté	staré pusté	I. měr	II. měr	III. měr	I. měr	II. měr	III. měr	měr	měr
Lanštorf	6	2	13	—	—	25	—	—	—	348	174	—	—	—
Mikulčice	6	63	24	10	2	8	158	—	—	81	—	—	—	—
Nová Ves	28	33	42	34	5	29	1522	—	—	834	—	—	105	15
Podivín	17	46	52	14	8	49	162	—	—	1062	—	—	32	12
Tvrdonice	14	29	34	11	8	37	202	202	—	639	630	—	49	9
Týnec	6	25	20	7	2	24	40	20	—	120	60	—	57	7
Březolupy:														
Březolupy	12	8	28	4	22	4	—	34	68	—	228	—	—	—
Svárov	2	20	13	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
u Brumova:														
Bohuslavice	3	33	23	2	2	—	—	—	84	—	—	—	—	
Slopné	2	49	27	1	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—
Bučovice:														—
Bohuslavice	12	41	24	5	—	—	—	—	—	—	—	—	2093	156
Buchlov:														
Břestek	3	34	17	2	2	22	—	64	—	—	—	—	72	—
Buchlovice	10	35	54	9	6	42	—	49	97	—	162	162	266	—
Medlovice	1	30	8	5	3	5	—	11	23	—	19	38	—	—
Moravany	6	48	18	—	5	20	—	—	—	—	155	310	51	—
Osvětimany	2	28	3	4	11	34	—	—	25	—	—	286	—	—
Újezdec	2	21	16	6	—	19	—	7	14	—	57	57	72	—
Žeravice	7	48	50	7	1	10	10	10	—	14	—	—	62	46
Stříbrnice	5	10	37	2	3	1	—	28	14	—	2	1	—	—
Bzenec:														
Bzenec	20	1	145	19	4	51		—	—	—	—	—	946	223
Hostějov	1	2	7	2	—	6	16	—	—	—	—	—	13	2
Olšovec	—	1	5	7	—	6	11	—	—	—	—	—	28	—
Syrovín	6	2	30	4	—	—	43	—	—	—	—	—	239	5
Vracov	13	4	110	9	4	11	143	26	—	—	—	—	185	136
Čejkovice:														
Čejkovice	17	57	29	13	15	19	189	94	—	58	29	—	481	297
Vrbice	9	9	17	12	2	13	420	—	—	300	—	—	139	85
Prušánky	18	23	20	19	9	33	336	168	—	352	176	—	548	487
Divnice:	3	54	14	6	10	—	—	45	91	—	—	—	—	—
Hodonín:														
Bojanovice D.	11	5	28	11	5	59	74	37	—	360	180	—	349	216
Bořetice	9	25	7	9	—	43	220	—	—	858	—	—	180	131
Broumovice	10	27	15	11	—	25	154	—	—	168	—	—	334	283
Dubňany Dol.	19	53	12	15	2	58	280	280	—	760	760	—	158	—

Panství: Obce	Velkost obcí: lány	Velkost obcí: 1/64	Domy: osedlé	Domy: nově osed.	Domy: nově pusté	Domy: staré pusté	Role: nově vzdělané I. měr	Role: nově vzdělané II. měr	Role: nově vzdělané III. měr	Role: staré pusté I. měr	Role: staré pusté II. měr	Role: staré pusté III. měr	Vinice: úhrnem měr	Vinice: z nich pusté měr
lonín	11	17	85	34	3	38	—	198	—	—	110	—	—	—
vorany	17	7	28	17	3	6	327	327	—	144	144	—	129	42
ylí	16	57	16	13	—	80	175	—	—	1250	—	—	277	235
mvíř	10	46	4	6	1	30	120	—	—	480	—	—	153	153
ice	9	12	16	1	11	21	—	4	—	—	59	—	—	—
kůvky	8	21	11	16	2	19	42	—	—	504	—	—	206	187
ičice Hor.	8	22	40	6	3	43	—	—	—		—	—	989	554
lovice	22	49	21	12	9	124	480	—	—	1296	—	—	507	302
iškovice	8	56	12	12	5	29	144	144	—	348	348	—	—	—
vice	36	34	31	5	1	65	220	—	—	1650	—	—	76	63
vice	14	11	17	8	—	32	266	133	—	650	225	—	118	116
ce	6	39	22	3	4	3	30	15	—	56	28	—	—	—
rádek:														
dek	6	3	16	3	13	5	—	64	32	—	135	67	—	—
dotice díl	4	41	25	—	10	4	—	—	—	—	192	—	—	—
diště Uh.														
é Město	22	47	47	8	—	29	322	—	—	713	—	—	—	—
šov	7	21	45	5	—	10	—	—	—	—	7	—	72	—
řice	9	23	32	14	—	3	207	104	—	36	18	—	14	—
olí	6	1	26	2	4	9	—	11	22	—	67	145	34	1/2
diště Uh.	5	—	88	—	3	29	—	—	22	—	—	—	—	—
rovec	1	36	7	—		—	—	·	—	—	—	—	—	—
pole	9	40	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
itice	11	5	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	945	—
ovice	10	62	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	—
aly	1	32	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ryčany:														
ce	3	12	4	10	—	6	—	118	—	—	404	—	—	—
abice	4	28	2	22			222	111	—	—	—	—	—	—
čany	7	22	28	17	3	82	252	116	—	60	30	—	—	—
ovec	4	31	10	1	1	12	—	14	—	—	612	—	—	—
telec:	5	20	9	7	9	7	—	61	—	—	46	—	69	9
asice:														
elany	1	51	13	2	1	6	—	9	18	—	13	26	—	—
ice	5	55	34	1	15	9	—	9	4	—	46	23	—	—
ov	1	61	9	—	4	6	—	—	—	—	34	68	—	—
a	2	26	19	1	2	16	—	4	9	—	2	4	—	—
r	3	3	12	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
a	4	38	31		6	3	—	—	—	—	2	1	—	—

Panství: Obce	Velkost obcí		Domy				Role						Vinice	
							nově vzdělané			staré pusté				
	lány	1/64	osedlé	nově osed.	nově pusté	staré pusté	I měr	II. měr	III. měr	I. měr	II. měr	III. měr	úhrnem měr	z nich pusté měr
Nová Ves	—	10	10	—	4	—	—	—	—	-	—	—	--	—
Střížovice	4	48	14	1	2	—	-	16	32	—	—	—	—	—
Trávník	6	38	24	1	3	—	—	11	22	—	—	—	—	—
Kyjov:														
Bukovany	5	61	28	8	1	—	—	47	22	—	—	—	28	—
Březovice	4	21	30	2	7	6	—	33	16	—	18	9	110	—
Kyjov	14	–	43	—		4	—	–	—	—	-	—	–	—
Lanžhot:	20	0	60	10	4	3	156	78	-	28	14	—	–	—
U Lednice:														
Lednice	25	49	76	14	—	25	780	—	—	409	—	—	72	22
Štarovičky	9	53	9	8	8	22	10	50	—	300	150	—	551	519
Luhačovice:														
Provodov	3	38	9	6	-	—	—	9	—	—	—	—	—	—
Podhradí	1	28	20	1	2	5	—	13	—	—	60	—	-	—
Kaňovice	3	2	20	1	2	1	—	—	11	--	—	22	—	—
Kladná	1	29	7	—	—	-	—	—	–	—	-	—	–	-
Lidkovice	4	56	25	5	3	1	—	—	92	-	–	60	—	—
Luhačovice	5	59	39	4	4	—	—	8	16	-	—	-	—	—
Petrůvka	2	58	14	1	1	-	—	–	17	—	—	–	—	—
Pradliska	—	50	5	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—
Přečkovice	2	51	16	—	1	—	—	—	—		—		—	—
Pozlovice	5	61	26	6	4	-	—	—	189	—	—	—	-	—
Řetěchov	2	18	14	1	1	3	—	6	18	—	28	57	—	—
Žilín	2	7	11	—	1		—	—	–	—	–	—	–	—
Malenovice:														
Lhota	4	32	23	2	—	10	—	—	33	—	—	162	—	—
Malenovice	11	45	63	14	9	10	—	222	111	—	27	14	–	–
Bohuslavice	5	41	25	1	1	2	—	—	-	—	—	—	—	—
Lhotka	1	49	9	—	2	—	—	—	—	-	—	—	—	—
Louka	5	31	21	1	4	1	-	—	—	—	–	—	—	-
Tečovice	8	52	29	2	1	1	—	—	—	-	—	—	–	-
Milotice:														
Čeložnice	2	47	16	2	2	2	65	65	—	—	—	—	—	—
Milotice	8	40	28	7	-	—	131	—	-	—	—	—	—	—
Mistřín	9	26	12	11	6	7	121	121	121	130	130	130	-	—
Skoronice	7	3	17	9	1	—	270	135	—	—	—	—	—	—
Vacenovice	7	20	33	15	—	2	175	88	—	2	1	—	—	—
Něčice	3	59	18	1	—	–	24	12	—	—	—	—	—	—

Panství: Obce	Velkost obcí		Domy				Role: nově vzdělané			Role: staré pusté			Vinice	
	lány	$^{1}/_{64}$	osedlé	nové osed.	nové pusté	staré pusté	I. měr	II. měr	III. měr	I. měr	II. měr	III. měr	úhrnem měr	z nich pusté měr
Moštěnice:														
Hýsle	3	56	11	8	—	—	55	109	—	–	—	—	79	18
Ježov	8	5	32	13	—	3	85	169	—	4	9	-	89	15
Labutě	2	41	15	9	—	1		115	—	—	—		65	8
Napajedla:														
Jankovice	1	38	14	14	—	-	—	108	—	-	45	90	—	—
Napajedla	23	3	100	7	35	56	54	108	—	44	89	–	28	28
Halenkovice	4	20	27	—	—	1	—	–	—	2	4	–	—	–
Kudlovice	7	26	38	3	2	2	—	–		—	–	-	18	—
Kvítkovice	7	33	21	—	7	—	—	—	-	—	-	—	—	—
Otrokovice	8	11	26	—	11	1		–	—	26	13	–	—	—
Sazovice	4	12	12	—	7	1	—	—	–	—	22	-	—	-
Spytinov	9	18	35	2	13	2	31	15	—	5	2	—	30	10
Sušice	1	61	15	—	—	–	—	—	—	–	–	—	—	—
Topolná	14	23	48	—	21	—	–	—	–	30	30	—	–	—
Nezděnice:	4	16	24	3	3	1		66	–	–	4	—	—	—
Rudice	4	31	26	7	—	2	—	122	–	—	66	—	–	—
Ostroh Uh.:														
Blatnice	23	22	65	27	19	21	554	277	–	48	24	–	568	36
Blatnička	8	52	20	8	6	10	83	167	—	126	252	—	—	–
Boršice	13	59	44	3	20	29	–	51	–		204	—	—	–
Hluk	27	41	68	6	15	37	155	77	—	529	264	—	132	51
Chýlice	7	11	28	4	–	3	69	138	—	1	2	—	–	—
Kunovice	35	46	114	37	9	22	1605		—	—	—	—	109	—
Kuželová	7	26	25	8	4	22	—	128	64	–	64	32	–	—
Kvačice	4	53	27	—	–	8	—	—	–	–	—	–	—	—
Lhota Hroz.	15	14	41	18	11	19	235	235	-	10	10	—	92	—
Louky	11	20	22	16	3	30	130	260	–	260	521	—	71	29
Milokošt	9	24	18	12	11	7	516	–	—	19	—	—	—	–
Němčí Dolní	18	8	35	3	22	28	45	90	–	197	395	—	200	–
Němčí Horní	16	10	31	—	24	41	—	—	–	—	900	--	—	—
Nivnice	27	25	79		40	50	185	926	-	92	46	—	–	—
Nová Ves	25	10	65	15	6	10	665	—	—	510	—	—	292	–
Ostroh Uher	30	47	85	11	9	54	232	—		406	—	—	32	–
Tasov	8	48	22	9	4	11	84	169	—	1		—	379	—
Vrbka Malá	3	53	20	11	5	9	–	185	—	–	—	–	64	—
Derfle	5	24	23	—	—	2	–	–	–	—	—	—	36	—
Kozojídky	4	34	21	4	—	—	55	—	—	—	—	—	—	–

Panství: Obce	Velkost obcí lány	Velkost obcí 1/64	Domy osedlé	Domy nově osed.	Domy nově pusté	Domy staré pusté	Role nově vzdělané I. měr	Role nově vzdělané II. měr	Role nově vzdělané III. měr	Role staré pusté I. měr	Role staré pusté II. měr	Role staré pusté III. měr	Vinice čtvrtnem měr	Vinice z nich pusté měr
Mikovice	4	4	24	2	—	1	—	—	—	—	—	—	68	—
Lhota Ostrož.	9	46	64	3	—	11	34	34	—	—	—	—	193	—
Slavkov	11	41	33	—	11	7	105	210	—	71	143	—	—	—
Strání	7	51	65	1	3	2	—	16	32	—	2	4	—	—
Vesky	4	54	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Žeraviny	3	4	13	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohořelice:														
Pohořelice	3	24	12	—	5	6	—	—	—	—	38	75	—	—
Komárov	2	59	10	3	5	5	—	9	17	—	20	38	29	—
Ondřechovice	3	32	10	3	8	16	—	11	5	—	110	55	—	—
Prakšice:	7	38	24	8	—	23	48	96	—	143	287	—	—	28
Roketnice:	3	6	18	1	9	—	—	37	—	—	—	—	—	—
Slavičín:														
Slavičín	3	42	11	—	3	15	—	—	—		130	264	—	—
Lipová	3	47	21	3	13	—	—	—	60		—	—	—	—
Mladotice díl	—	—	24	—	—	16	—	—	—	—	117	236	—	—
Strážnice:														
Lhota Tvarož.	8	10	34	8	1	38	—	—	—	—	—	—	142	—
Lideřovice	7	62	22	6	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Lípov	21	27	30	27	8	34	—	—	—	—	—	—	683	—
Petrov	8	5	25	4	9	45				—	—	—	—	—
Rohatec	8	53	34	—	1	36	Míry nejsou tehdy udány, jen lány, půl. l. a p. ku př. ve Velké 159 pustých: 65 půllánů, 60 čtvrtlánů 34 zahradníků; v Hrubé Vrbce 39 pustých: 22 a půl l. a čtvrt l., 17			—	—	—	—	—
Strážnice	44	62	462	8	7	217				—	—	—	1240	—
Sudoměřice	6	22	33	3	3	48				—	—	—	—	—
Suchov	5	33	23	13	4	6				—	—	—	—	—
Velká	25	24	60	7	57	159				—	—	—	296	—
Vrbka Hrubá	8	15	26	10	8	39				—	—	—	—	—
Zvolenov	—	28	17	8	7	37				—	—	—	—	—
Javorník	6	31	37	1	13	6	—	—	—	—	—		—	—
Kněždub	11	3	64	—	7	15	—	—	—	—	—	—	284	66
Lhota Nová	6	37	61	2	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Radějov	4	11	47	10	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strážovice:	6	8	4	12	4	21	—	241	—	—	828	—	172	15
Svatobořice:														
Sobůlky	7	40	26	7	1	7	112	156	—	64	32	—	95	10
Stavěšice	6	41	7	7	—	23	57	116	—	237	477	—	20	14
Svatobořice	12	31	8	8	—	39	187	—	—	1844	—	—	—	—
Vlkoš	17	35	13	13	1	39	3:0	160	—	724	363	—	—	—

ství: ce:	Velikost obcí		Domy				Role						Vinic	
							nově vzdělané			staré pusté			úhrnem	z nich pusté
	lány	1/64	osedlé	nově osed.	nově pusté	staré pusté	I. měr	II. měr	III. měr	I. měr	II. měr	III. měr	měr	měr
tlov a ilsko:														
a	7	22	41	7	7	7	—	63	127	—	70	140	—	—
dice	4	60	18	3	1	10	—	—	34	-	—	170	—	—
vice	13	11	66	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3	30	29	—	2	—	—	—		—	—	—	—	—
ín	2	31	14	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	4	19	30	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
nov	2	53	17	—	2	—	—	—		—	—	-	-	—
	4	61	33	1	12	2	—	—	45	—	—	5	—	—
	2	60	20	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ovice	6	4	45	—	5	—	—	—	—		—	—	—	-
nkov St.	3	27	34	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dolní	1	60	9	—	1	—	—	—		—	—	—	—	—
Horní	2	30	14	2	2	2	—	—	72	—	—	39	—	—
vá	4	5	21	3	3	3	—	—	70	—	—	105	—	—
rdice:														
e	4	4	4	8	—	5	192	96	—	66	33	—	—	—
v	6	49	49	—	—	—	—	—	—	—	—		111	—
ehrad:														
e	12	62	47	11	-	46	127	127	—	—	—	—	450	104
nín	11	—	35	14	—	35	190	190	—	423	423	—	142	61
novice	10	43	27	13	1	9	286	286	—	46	35	—	-	—
y	9	35	35	12	1	42	—	164	—	—	695	-	70	4
ov	3	12	19	8	1	5	—	85	—	—	42	—	124	3
ovice	17	16	71	17	1	21	119	46	—	48	24	—	801	63
ice	5	9	11	9	1	15	—	—	—	133	124	—	93	40
ice	5	50	24	6	—	4	—	170	-	—	—	—	42	—
by	2	10	8	1	—	*9	11	11	—	—	91	—	65	—
sy	10	42	52	17	—	19	118	234	—	12	33	-	171	—
ny	4	33	20	1	7	7	—	26	—	—	14	—	53	—
e	6	55	28	3	3	2	31	31	—	26	26	—	—	—
conice	11	27	41	7	—	—	257	—	—		—	—	—	—
ov	11	63	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	—
selí:														
	18	14	33	1	1	27	—	28	—	—	747	—	27	—
	18	51	103	7	—	41	62	—	—	387	—	—	10	—
ice	5	36	33	5	5	5	45	—	—	55	—	—	80	-
vy	17	4	50	5	7	27	38	—	—	780	-	—	30	—

Panství: Obce	Velkost obcí: lány	Velkost obcí: 1/64	Domy: osedlé	Domy: nově osed.	Domy: nově pusté	Domy: staré pusté	Role nově vzdělané: I. měr	Role nově vzdělané: II. měr	Role nově vzdělané: III měr	Role staré pusté: I měr	Role staré pusté: II. měr	Role staré pusté: III. měr	Vinice: úhrnem měr	Vinice: z nich pusté měr
Vesky:														
Vesky	1	41	5	1	4	4	–	42	–	—	112	–	—	—
Vlčí Doly	–	40	1	2	5	10	—	28	-	—	102	37	—	—
Vyzovice:														
Lípa	3	8	15	—	2	9	–	—	289	–	—	234	–	–
Želechovice díl	1	12	11	—	1	—	–	—	-	–	—		—	—
Zlín:														
Přiluky	3	2	12	6	–	—	—	—	194	·	—	—	—	—
Zlín	9	61	121	29	13	130	—	71	71	—	48	48	–	—
Březnice	3	30	25	1	—	–	—	·	–	—	—	18	–	–
Jaroslavice	1	19	13	–	2	—	-	—	–	--	—	–	—	–
Kudlov	2	50	24	3	—	1	—	—	30	—	—	10	—	–
Lužkovice	2	35	13	3	—	—	–	–	144	—	—	—	–	—
Mlatcova	1	18	12	–	—	–	—	—	—	–	-	—	–	—
Pržná	3	36	18	4	–	–	–	90	90	—	—	–	—	—
Želechovice díl	2	19	15	2	1	1	—	–	33	–	–	4	—	—
Žadovice:														
Skalka	3	42	12	7	3	3	—	80	40	—	—	–	31	–
Žadovice	5	59	14	8	4	17	--	68	—	—	379	–	5	—
u Ždánic:														
Násedlovice	8	44	3	24	—	16	543	543	—	172	172	—	135	135
Nenkovice	9	19	10	32	—	10	491	491	—	6	6	-	111	111
Věteřov	9	12	23	17	—	24	195	195	—	292	399	—	134	57
Želetice	6	10	11	7	—	26	57	114	–	183	367	–	64	27

U mnohých dědin zůstaly ještě na konci XVII. století pusté domy a pozemky, až konečně i lesem zarostly, jako na příklad u Dobrkovic, Kelníků, Hřivného Újezda; u Mistřic, Boršic, u Slavkova 550 měr, Vrbky u Kvasic, u Napajedel, Halenkovic, Kudlovic, Sazovic, Topolné; u Jestřabic a Leskovce a j.; ano v Blížicích u Koryčan i 6 pustých domů do r. 1670 křovím zarostlo.

Také **v i n i c e** na moravském Slovensku, někdy velmi četné a vydatné, většinou spustly a i lesem zarostly, ku př. u Věteřova, Újezdce u Buchlova, Ořechova u Velehradu, nebo sloužily za pastviny, ku příkladu u Mikulčic, Milotic a jinde.

7. Pusté osady.

Za takových těžkých pohrom nemohly se arci obnoviti staré pusté osady, jmenované na str. 5—6. Málo jich bylo ještě před 30letou válkou nově založeno, totiž: u Milotic Čeložnice (jindy Čelužnice), Něčice; u Kvasic Silimov (dříve Sulimov), u Pohořelic Komárov, u Březolup Svárov, u Luhačovic, dílu Světlovského panství, Řetěchov a u Světlova Starý Hrozenkov; po 30leté válce Skoronice u Milotic a Nová Ves u Kvasic. Měly lánů, domů a pozemků, jak stojí u jednotlivých obcí na str. 56—61.

Ostatní tam jmenované osady všecky zůstaly pusté. Vedle nich pak ještě spustly osady: na západní straně moravského Slovenska u Hodonína: městečko Potvorov a vsi Lužice, Divice, Harasice; u Kyjova Kelčany a Moštěnice, u Milotic Mistřice, u Domanína Lovčice; na východní straně u Brodu Uherského: Kratecko u Slavičína, Skálí u Pitína, Dolní Drslavice, Náklady, Mrzena. Sudinky, Stará Březová.*)

Z těchto byly v XVII. století obnoveny pouze: Lužice, Kelčany a Mistřice.

Zůstalo tedy koncem XVII. století na moravském Slovensku 90 pustých osad — průměrně skoro 2 na 1□ míli aneb 1 pustá na 32 km^2! —

Většinou tak spustly nebo již zanikly, že úřední zprávy z let 1656—1673, obsahujíce podání od lidu a vrchností, o nich se již ani nezmiňují.

Takové byly již k sousedním obcím přivtěleny a více se jako dědiny nejmenují, nýbrž pouze jako trati u sousedních obcí zachovaných. Na místě jich byly již buď les, role nebo pastviny a lada.

Pustých osad bylo v XVII. století na moravském Slovensku blíže známo a v úředním popisu od zemské komise r. 1669 až 1673 poznamenáno 19, z nichž většina 15 u Hodonína, Břeclavě a Čejkovce na prostoře 10□ mil neboli 575 km^2, totiž: na panství Břeclavském 1 městečko a 1 ves, na Čejkovském 1 městečko, 1 ves a při nich rolí I. tř. 341, II tř 1306, vinic pustých 173 měr; na Hodonském vedle 19 osazených obcí 1 městečko a 10 vesnic pustých, u nich, pokud určitě poznamenáno, pustých

*) Na blízkém panství Brumovském u Valašských Klobouk u samých hranic uherských jmenuje se 10 zaniklých osad: Kuchavice u Štítné, Kolelek a Rybník u Vlachovic, Lomna u Lidečka, Petrovice a Vlář u Bilnice, Újezdec s kostelem u Vysokého Pole, Zubrnov u Francovy Lhoty, Milenov a Miřín; pak dle ústního podání lidu nedaleko Újezda velké dřevěné město Valberk jinak Vilberk. Zaniklé osady byly znova tam osazeny: Horní Lideč, Lipina, Střelná a Pulčiny. („Zaniklé osady na bývalém panství Brumovském" od J. Kučery v Časopise vlast. mus. spolku Olomuckého r. 1890, str. 39.). Všecky díly toho panství zaujímaly přes 3 čtver. míle = přes 170 km^2; zůstaly tedy tam 3 pusté osady na 1 čtver. míli aneb 1 pustá jen na 17 km^2.

rolí I. třídy 6709 měr, II. třídy 2408 měr a vinic 734 měr; na Kyjovském, Milotickém, Moštěnickém a Velehradském po 1 vesnici pusté. V těch úředních popisech jmenují se jen tyto pusté osady:

U Břeclavě: městečko Prachov u Podivína, od dávna pusté; mělo 17 lánů $3^3/_4$ osmin rolí a vinic; pozemkův užívali z Bílovic a Podivína Kde Prachov někdy stál, byla r. 1673 pustina, na níž se pásl dobytek vrchnosti a lidí z těchto dvou obcí a z Lanštorfa.

Doublý, zaniklá ves nepochybně u Nové Vsi, kde leží trať „od Dubicka;"*) patřilo k ní 37 lánů a $6^1/_2$ osmin rolí spustlých a r. 1673 již pastvinou pro koně panské

Roztrhansko zaniklá ves u Prušánek, patřilo k ní 682 měr polí I. a II. třídy v 98 kusech a vinic 65 měr II. třídy. Polí užívali: obec Mikulčická 248 měr v 1 kuse, Bojanovská 20 měr, vrchnost 46 měr v 1 kuse

Na panství Hodonském: městečko Čejč leželo úplně pusté, ačkoliv mělo přes 3000 měr polí I. třídy; většinou jich užívala vrchnost k tamnímu dvoru a lidé z Hovoran Kobylího; vinice 49 osmin z Hovoran, Bojanovic a Krumvíře. Ještě v polovici XVIII. století leželo tu 2060 měr polí ladem a sloužilo za pastvu. Obnoveno bylo teprve až po r. 1771 od českých a francouzských osadníků, jak se vypravuje u nových osad v XVIII. století.

Ves Lužice u Hodonína ležela již o válce pustá a byla po ní nejvíce Uhry osazena; ti však až na dva utekli a v opuštěných domech usadili se zcela chudí lidé cizí, kteří skoro nic nevzdělávali a vrchnosti málo pomoci mohli; r. 1673 měla již tolik osedlých, jak uvedeno jest na straně 57.

Divice, zaniklá ves u Broumovic, u níž bývalo 1349 měr polí I. třídy, jichž užívali sousedé z Krumvíře, Morkůvek a Broumovic. Obec Broumovská měla od ní pastvinu »v žlebě« 51 měr.

Harasice zaniklá ves u Broumovic s 207 měr. polí I. třídy, 21 kusů luk, jež drželi nejvíce lidé z Broumovic a Krumvíře, a pastvinu 102 měr „na kopcích" obec Broumovská.

Jarohněvice jinak Jarohňovice, Jaroňovice, zaniklá ves v rovině u Mutěnic a Dubňan měla 917 měr polí II. třídy a 44 louky pod 60 vozů sena; velkou část ujala vrchnost ke dvoru, ostatek lidé z Hovoran a Mutěnic; z velkých pastvin měla pak obec Mutěnská 235 měr a Hovoranská 574 měr.

---

*) Trati u Nové Vsi jmenují se roku 1749 podle sousedních obcí: „1. od Prušánek, 2. od Hrušecka (u Hrušek), 3. od Mikulecka (u Mikulčic) a 4. od Dubicka." Podobně u Kostic „Duhansko" (po zaniklé vsi Dluhonicích); u Hrušek: Opatovsko (pustá ves Opatovice), od Tvrdonska, od Novoveska, louky od Břeclavska; u Mikulčic trati „od Kukvicka (zaniklé vsi Kukvic) od Těšicka, od Novoveska;" u Těšic k Josefovu: Roztrhansko a j. v.

Kloboučky, někdy ves u Krumvíře s 1600 měr polí I. třídy a luk jen 88 vozů sena, jež drželi pak lidé z Hovoran, Krumvíře a Broumovic; obec Krumvířská 292 měr pole s pastvinou „Úlehla," vrchnost ke dvoru Krumvířskému 42 měr více, pastvinu „Kloboučky" nazvanou 830 měr, „za Haťama" 40 měr.

Kopanice, Kopansko jinak Kapansko, zaniklá ves u Mutěnic, mívala 1349 měr polí I. třídy a 112 luk po 216 vozů sena; užívali jich pak z Bojanovic, Hovoran a Mutěnic; obec Mutěnská užívala společně s vrchností pastvin 491½ míry, jedné „Kapansko" řečené 108½ měr; polí 600 m. leželo ladem ještě r. 1673.

Kukvice zaniklá ves u Prušánek se 33 statky, z nichž jeden byl 1½ lán (před zničením osady držel jej posledně Jakub Polanský), 6 lánů (Pavel Zpěvák, Martin Sedlář, Bartoň Jurových, Jura Lanžhotský, Martin Vrbický a Kašpar Manda), 9 půllánů a 17 domků bez polí; těchto patřilo někdy k osadě 3 měr I. třídy a tolikéž II. třídy; vinic 288 měr, z nichž toliko 90½ bylo od sousedních opět vzděláváno z Hodonína, Těšic, Mikulčic, Bojanovic, Prušánek a j.; farář Mikulčický měl tu 5½ míry vinic; ostatní 197½ míry ležely pusté, nejvíce na Prostřední a Zadní hoře a v Homolách.

Mokrovice jinak Mokroňovice, Mokronosy u Dolních Dubňan, mívaly 1491 měr II třídy a 74 louky pod 208 vozů sena a pastviny 271 měr; dány jsou potom lidem z Hovoran a Dubňan a 366 měr polí k Jaronovskému dvoru. Jedna trať polní sluje „u Kostelíčka" a bývala jednou ve třech letech vzdělávána; obec Šardická užívala 271 měr pastvin „u rybníka."

Trutmanice jinak Trtmanice, Trkmanice, zcela pustá na rovině u Pavlovic, mívala někdy 2500 měr polí, z nichž leželo ještě r. 1749 1520 ladem nečítaje pastvin; ostatních polí a 107 měr vinic užívali z Bořetic, Pavlovic a Rakvic, vrchnost k Pavlovskému dvoru 164 měr polí a 1 velkou louku po 30 vozů sena; Bořetická obec pastvinv 400 měr sama a společně s vrchností bývalých polí jako pastviny 127 měr; obec Pavlovská kus pole 400 měr „v Hantálích" a s vrchností pastvin 891 měr, Rakvická obec pastviny 102 míry.

Na panství města Kyjova: Kelčany mívaly 8 domů poddanských a 1 mlýn s 1 složením; všecky statky spustly a jen mlýn zůstal osazen. Obec Kyjovská vystavěla tu poplužní dvůr; aby jej mohla lépe vzdělávati, zřídila 10 poddanských láníků a 2 podsedky, kteří pak u něho robotovali. Z kusu lesa udělala malou vinici.

U Milotic: Mistřice byly zcela pusté, ale do r. 1670 měly opět 23 osedlých domů a 13 pustých, a rolí 392 měr pustých. Jmenují se teď Mistřín.

U Moštěnic: u zámku téhož jména stávala do r. 1618 ves Moštěnice a byla t. r. spustošena; vrchnost připojila všechny role k poplužnímu dvoru a vystavěla si tu rozličné budovy do r. 1670: dům pro hospodářské úředníky, myslivnu, dům pro zahradníka, pro bednáře, lokaje, kovárnu a j.

Na panství Velehradském: Lovčice, zaniklá osada u Domanína, o níž r. 1669 již nikdo nemohl komisi dáti zprávu, jako u mnoha jiných. Role toho roku ležela dílem pusta, většinou ale užívali jich poddaní z Domanína: 13 lidí po dvou kusech a 5½ měr a 42 po 1 kuse pod 2 - 2¼ míry*) na trati, jež slove „Víska" jinak „Vísky."

8. Nové osady.

Po tak ukrutných pohromách v XVII. století jen poznenáhlu se pustiny vzdělávaly a opuštěné domy nově se ozazovaly. Mnoho jich zůstávalo dlouhá léta pustých. Na moravském Slovensku založeny neb obnoveny jsou v XVII. století osady:

Potvorovsko u Čejkovic, bývalé městečko pusté Potvorovice jinak Potvorov „spustošeno válkami uherskými a českými" (r. 1468—70), začalo se nově osazovati po 30leté válce. Když přestaly války a nastaly pokojné časy a časem lidí přibývalo, byly pusté vinohrady ponenáhlu lidem ponechávány, aby je vzdělávali. Tito s dovolením vrchnosti začali si pod vzdělanými vinohrady stavěti „búdy"**) a chalupy a potom vzdělávali také pustá pole, dávajíce z úrody osmý mandel. Místu takto nově osazenému říkalo se Potvorovsko. Roku 1673 patřilo k němu 965 měr polí II. třídy a vinic 232 m. od lidí z okolí vzdělaných a 108 měr pustých; vrchnost ujala 522½ m. polí v 45 kusech Na konci XVII. století bylo tam již okolo 40 domů ***)

Skoronice u Milotic nově osadila vrchnost do r. 1656 Němci z Kunwaldu, načež jmenují se Nový Kunwald; osedlých bylo 18, z nich jen 4 Češi; ale 9 českých usedlostí pustých, z nichž 8 ujali do r. 1670 také Němci Později se obec počeštila.

Nová Ves u Kvasic od r. 1664; ze 14 osedlých r. 1658 již pro „nemožnost" 4 utekli. Ke každému domu dala vrchnost 5 měřic polí lesem porostlých; ale ještě r. 1670 nebyly vymýtěny, nýbrž jen co každý motykou mohl udělati A sněmovní komise viděla sama 4. října 1670, jak tam poddaní ozim zadělávali, mimo jiné, jak jeden hospodář se čtyřmi ženskými zaseté

*) Zemská registratura v Brně poddanské oddělení „rektifikační," č. 209, 210, 242, 275. 282, 311, 359 a 364.

**) Sklepy a lisovny na víno, jak podnes bývají za obcí u vinohradů.

***) Urbář panství Čejkovského od r. 1622, str. 13. Když pak roku 1783 založena byla blízko odtud nová osada, dostala jméno Nové Potvorovsko na rozdíl od oné starší. Později se ustálilo pro obě osady bývalé jméno Potvorov (chybně psáno Poddvorov) Starý a Nový.

obilí motykami neb kopáčem do země zahrabávali; viděla též ostatní pole, na kterých se ještě sklízelo, taktéž mezi porostlinami, a že s jednoho kusu ani míry nesklidili.

Žlutava u Napajedel, od r. 1667 20 osedlých, kteří držel po 1 neb 2 kusech polí, 3—34 měr, úhrnem 991 měr.

Košíky tamtéž od r. 1669 10 osedlých s 99½ míry pole.*) Jiné nové osady byly později v XVIII. století založeny.

9. Obce.

Na počátku XVII. století patřily obce moravského Slovenska k největším na Moravě

Ze 127 obcí na Moravě, jež měly přes 100 domů, bylo 25 zdejších. Podle velikosti jich řaděny jsou to:

1. Strážnice	650 d.	10. Uherský Ostroh	159 d.	18. Polešovice	110 d.
2. Uh. Brod	467 „	11. Veselí	151 „	19. Nová Ves u Břeclavě	110 „
3. Velká	283 „	12. Blatnice	132 „	20. Kobylí	109 „
4 Kunovice	282 „	13. Hluk	126 „	21. Lípov	109 „
5. Zlín	266 „	14. Podivín	123 „	22. Bánov	106 „
6. Napajedla	198 „	15. Koryčany	123 „	23. Boršice	104 „
7. Uh. Hradiště	180 „	16 Vlčnov	118 „	24. Dolní Bojanovice	103 „
8. Pavlovice	166 „	17. Buchlovice	111 „	25. Rakvice	102 „
9 Hodonín	160 „				

Jak velké bývaly dle tehdejšího čítání na lány, stojí u nich na str. 55—62. Nejvíce lánů měly obce: Strážnice 44, Uherský Brod 40, Rakvice 36, Kunovice 35, Uherský Ostroh 30. Vlčnov a Nová Ves u Břeclavě 28, Bílovice tamtéž, Hluk a Nivnice 27, Lednice, Velká a Nová Ves u Ostroha 25, Blatnice a Napajedla 23, Pavlovice u Hustopeče a Staré Město u Hradiště 22, Lípov 21, Lanžhot a Bzenec 20 lánů **)

---

*) Zemská registratura v Brně č. 294, 359, 361 a moje „Morava a její obvody po 30 leté válce" str. 188—189.

**) Ku srovnání uvádím tu podle sčítání r. 1900 největší obce na moravském Slovensku, jež mají přes 2000 obyvatelů:

1. Hodonín	10231 obyv.,	1072 domů,	6. Kunovice	4083 obyv.,	766 domů,
2. Břeclav	6776 „	628 „	7. Kyjov	3961 „	369 „
3. Hradiště Uherské	5137 „	389 „	8. Bzenec	3900 „	628 „
4. Strážnice	4739 „	736 „	9. Staré Město u Hradiště	3881 „	609 „
5. Brod Uh.	4329 „	614 „	10. Napajedla	3769 „	618 „

dále: Vracov, Veselí předměstí, Dubňany Dolní, Lanžhot, Zlín, Hluk, Bílovice u Podivína, Koryčany, Ostroh Uherský předměstí, Pavlovice, Nová Ves u Hradiště, Nová Ves u Břeclavě, Podivín, Mutěnice, Lednice, Buchlovice, Blatnice, Nivnice, Vlčnov, Znorovy, Polešovice, Rakvice, Bojkovice, Čejkovice, Bojanovice Dolní. — Největší rozlohu na km² měřeno mají teď obce: Hodonín 67 km², Vracov 43, Bzenec a Strání 40, Starý Hrozenkov 34, Strážnice 33, Buchlovice a Mutěnice 32, Lanžhot 30, Tvrdonice a Kunovice 29, Břeclav a Hluk 28 atd. Viz sčítání r. 1900 na konci spisu.

Po těch ranách XVII. století zdrženy jsou obce ve svém rozvoji a zůstaly pozadu

Správu obecní vedl, jako tehdy vůbec. starosta nazvaný i v dědinách „purkmistr“ a konšelé, radní jinak „ouřední“.

Větší jmění obecní tehdy měly: Tvrdonice 90 měr polí, Lanžhot 72, Mutěnice 70, Kostice 52 m, Těšice 38, Dolní Bojanovice 38, Mikulčice 33, Hovorany 24, Hodonín 22 měr, Broumovice, Kobylí, Krumvíř, Němčičky a j Některé měly větší lesy a pastviny. Mnoho set měr pastvin měly: 200—400 měr Bojanovice Dolní, Mikulčice, Lanžhot, Mutěnice, Těšice, Krumvíř, Tvrdonice, Nová Ves, Čejkovice, Podivín, Prušánky a j.; 500 měr Hovorany, přes 600 měr Bílovice.

Pečeti a znaky obecní.

Měly je nejen města a městečka dané od krále, nýbrž i vesnice s povolením vrchnosti, ku př. z r. 1604 Lužice u Hodonína, r. 1617 Korytná u Uherského Brodu, roku 1622 Hrušky, 1625 Boršov u Kyjova, 1626 Mutěnice, 1629 Čejkovice a Hroznova Lhota, 1630 Těšice. 1651 Nová Ves u Břeclavě, 1688 Kostice, 1690 Záhorovice u Bojkovic.

Na pečeti měly buď jen své jméno nebo český, někde latinský nápis: Pečeť města . . , nebo městečka . . , nebo latinsky: Sigillum civitatis . . ., aneb oppidi . . ., Město . . ., Městečko . . ., Pečeť dědiny . . ., Pečeť obecní . . ., Pečeť dědiny obecní . . ., Pečeť . . ., Cekret dědiny (t. j. sekret, pečeť . .), Dědina . . ., Vrbice dědina, Toto je pečeť dědiny Bílovic; později začaly míti za německých vrchností také německé nápisy.

Bývalé městské obce, které v oněch krutých pohromách byly mnoho spustošeny a potom staly se vesnicemi, užívaly ještě dále (i v polovici XVIII. století) při úředním jednání starých pečetí a znaků městských, na příklad Stará Břeclav s nápisem „Z m(ě)sta Breclaw“ (vyobrazení číslo 5.), kdežto nové město Břeclav sluje tehdy a na pečeti má nápis: Miesteczko Nowa Breclaw (čís. 4.); Rakvice: „Sigillum majus oppidi Rakivicen“, t. j. Pečeť větší městečka Rakvic; Týnec: „Sigilum der Stat-Gemein zu Teinizt“, t. j Pečeť městské obce v Týnci a j. v.

Ostatní na ukázku vyobrazené pečeti*) mají nápis po bývalém spůsobu psaný, někdy i chybně udělaný: čís. 1. Sigillum civitatis Podiwinensis (t. j. Pečeť města Podivína), 2. Peczet dedini Oswetimany, 3. Peczet diedini Wieterow (Věteřov), 6. Civitas Zlin (Město Zlín), 7. Insig. sena. popu. que. civi. Straznic.

*) Kreslil je Arnošt Krejčí, professor české vyšší realky zemské v Hodoníně, podle otisků starých pečetí zachovaných.

(t. j. Insigne senatus populique civitatis S., Pečeť rady a obce města Strážnice, obnovena r. 1612); 8. Peczet diedini Porssowa 1625 (Boršova), 9 Peczet mesteczka Czeikowicz 1629, 10 Cekret dedini Kosticz 1688.

Znakem obecním na moravském Slovensku mají na pečetích v XVII. a v 1. polovici XVIII. století*) ve štítu nebo bez něho uprostřed pečeti ku př.:

1. nejčastěji věci hospodářské, nářadí, náčiní, nebo v krajinách vinařských hrozny a kosíř (vinařský nůž) a pod: radlici Nenkovice, Šardice; radlici a krojidlo: město Uherský Ostroh, vsi: Těšice, Korytná, Suchá Loza; radlici a kosíř: Lužice, Prušánky, Krumvíř, Morkůvky; radlici, krojidlo a srp: Věteřov (vyobrazení č. 3.); kosíř, rýč a hrozen vína: Kostice č. 10. Nasedlovice, Těšov, Bílovice u Podivína, Lanštorf; 2 hrozny a 2 kosíře: Tasov; hrozen a šíp: Bohuslavice u Kyjova; polní brány: Rokytnice u Bojkovic;

2 podle významu jména osady nebo výkladu jeho: královské město Kyjov ruku s kyjem; město Strážnice strážnici, domek strážný, napřed lev má v pravé tlapě hrozen vína, v levé kosíř (vyobrazení č 7.); městečko Čejkovice čejku, nad štítem dole i nahoře štítek a na něm v levé polovici 2 břevna č. 9.); Hroznová Lhota 2 hrozny; vesnice Kozojídky kozla, Rakvice raka; Bukovany u Kyjova buk, pod ním radlici a košíř; Dolní Dubňany dubovou větev s 5 žaludy; Hrušky u Břeclavě hrušku, pod ní radlici, košíř a hrozen; Vrbice, vrbu; Louka u Velké Louku;

3. svatého patrona místního kostela neb anděla: městečko Hluk sv. Vavřince, ves Komna sv. Jakuba ap; město Hodonín anděla strážce, an drží štít, na němž jest uprostřed břevno a růže;

4. nějaké zvíře celé nebo část jeho: českého lva město Podivín (vyobrazení č. 1.); lva s korunou a věž Nová Břeclav (č. 4.); beránka a za ním praporec městečko Kunovice u Hradiště, kohouta Bánov a ves Záhorovice;

5. z rostlinstva: stromek a po jeho stranách 2 květy městečko Osvětimany (č. 2.), strom a na něm ptáka ves Bystřice u Bánova; v krajině s doubravou a jinými lesy listnatými: větev se žaludy městečko Lanžhot; větev s 5 žaludy a u ní hvězdu ves Rohatec; žaludy Mikulčice a Ratiškovice u Hodonína, Milo-

*) Staré pečeti moravské z oné doby zachovány jsou na potvrzení opisů obcí, jejich majetku a povinností k vrchnostem: r. 1749 v úředních knihách Tereziánského katastru v zemské registratuře v Brně. Některé obce u Hodonína a jinde zdráhaly se tehdy podepsati a pečetí svou potvrditi ony opisy, nebo jiné obce neměly t. č. ještě vlastních pečetí a požádaly sousedních, aby za ně svou pečeť přitiskly.

košt u Ostroha; větev s plody Pavlovice; vinnou révu a pod ní radlici a kosíř Nová Ves u Břeclavě; větev vinnou s hroznem Dolní Bojanovice (v nové době mají pluh; hrušku, radlici a kolo městečko Tvrdonice; květy Mutěnice u Hodonína, Slavkov u Nivnice;

6. rozličné věci: městské obce bránu nebo části hradeb, ku př. bránu s vysokou střechou, na ní 2 křížky a nad těmito hvězdu Zlín (vyobrazení č. 6.); bránu s cimbuřím a se 2 věžemi, mezi nima štítek se lvem a nad štítkem 3 lilie město Bzenec (původně jen bránu s 2 věžemi), rychtář v Bzenci obrněnou ruku s mečem; 3 věže s cimbuřím, velkou uprostřed a 2 malé po stranách město Veselí n/M.; Napajedla bránu s 2 věžema, v ní srp, mezi věžema sv. Jiří s drakem, nad ním moravskou orlici; zeď s cimbuřím Týnec u Břeclavě, někdy městečko, pak ves; — břevno: Nivnice 2 břevna; Lednice v rozděleném štítě v dolní polovici břevno, v horní 3 žaludy; půlměsíc a hvězdu bývalé město Stará Břeclav (č. 5.) srdce a z něho vyrostlý květ Vesky u Hradiště; nahoře střelu neb dvojitý hák a podobný nástroj, dole motovidlo Boršov u Kyjova (č. 8.); kostel románského slohu: Ostrožská Lhota atd.

Pouhý znak bez štítu měla i některá města a městečka na př. Osvětimany (č. 2.), Tvrdonice, Uherský Ostroh a j. Nejen městské ale i mnohé vesnické obce podnes užívají starobylých znaků svých.

Když osada byla někde rozdělena a patřila dvěma vrchnostem, tvořil každý díl pro sebe obec a měl svou pečeť a znak. Na moravském Slovensku patřily dvěma vrchnostem: Zaječí 1 díl k Hodonínu, 2. díl k Lednici; Zlámaný Újezd díl k Uherskému Brodu a díl k Březolupům; Želechovice dílem k Vyzovicům a dílem ke Zlínu. Ku kterému panství jednotlivé obce patřívaly, stojí na str. 55–62.

Obecní řád.

Obecní úřad se tehdy obnovoval každého roku. Vrchnost ustanovila rychtáře, konšele, horné nad vinicemi, hajné a j. Po tom byl lid shromážděn a panský úředník předčítal na celém panství v jednotlivých obcích, městech a vesnicích, obecní řád čili pravidla neb artikule od vrchnosti nařízené, aby se obyvatelé jím řídili.

Když nastoupil nový pán, buď nechal starý řád obecní nezměněn nebo jej po své vůli změnil a dal poddaným předčítati.

V obecním řádu byly uvedeny povinnosti purkmistra a konšelů, rychtáře, horného (správce nad horami čili vinohrady), polesného, hajných a všeho lidu. Purkmistr a konšelé měli jednati spravedlivě, pečovati o sirotky, vdovy a chudé, spravovati obecní důchody, dohlížeti na řemeslníky, zvláště řezníky, pekaře, ševce,

koláře a kováře, i na hokyně a kramáře (kupce) a j. Rychtář měl býti spravedlivý, opatrný, skromný a střídmý; pozor míti na čeládku a osoby stavu manželského, na zaháleče, vězně a hry zapovězené. Všechněm lidem pak nařízeno, jak se mají chovati mezi sebou, k úředním osobám, při ohni, dále o čistotě před domy, o přijímání podruhů, o prodeji dříví, o myslivosti, lesích, pastvě, o domech hostinských, o přechovávání čeládky panské, o cestách, o prodeji jídel na náměstí a o dělnících

Z řádu takového můžeme lépe poznati způsob života lidu v oněch dobách. Následuje tedy jako příklad, co se v obcích na panství Strážnickém a Velickém za Františka svobodného pána z Magny od r. 1631 poddaným čítalo a znova v paměť uvádělo Podobně nařizovalo se lidem i jinde.

Artikulové, kteříž se každého roku při obnovování ouřadů čítávají:

Já František svobodný pán z Magny a na Strážnici, poněvadž mne Pán Bůh z milosti své Božské k tomu přijíti a dochovati ráčil, abych panství Strážnické sobě k správě odvedené přijal, i chtíce následovati šlepějí pánův předků mých jakž v pobožnosti, což k Pánu Bohu a jeho poctě náleží, tak také i v správě, což ku poddaným a vzdělání dobrého řádu užitečného bylo; a poněvadž jsem mnohé artikule nařízené nalezl, kteréž při obnovování ouřadův jak v městě Strážnici tak i po všem panství pro zachování řádu a vzdělání dobrého jak k ouřadům tak i ku poddaným z obcí se vztahující čítány bývaly, nechtíc i já toho dobrého nařízení předků mých pominouti. některé hlavní a přednější artikule a jakž instrukci,*) tak aby dobré mínění mé s pomocí věčného Pána Boha, jak ke cti a slávě Boží, tak pro vzdělání vás všech poddaných k dobrému cíli užitečně přivedeno bylo, a já abych ve všem tom dobré svědomí před Bohem zachovati mohl a osobou svou v ničem sjíti nedal: těchto níže poznamenaných artikulí jak k ouřadům a povinnostem jejich se vztahující tak tolikéž i k ubci**) a jednomu každému vydávám a nařizuji:

Předně a nejprvé: **Purkmistr a konšelé** pamatujíce na přísahu (kteráž jest veliká) Pánu Bohu všemohoucímu jakožto zpytateli všech věcí a tolikéž mně jakožto pánu svému dědičnému učiněnou. podle té mají a povinni jsou: Nejprvé c t i a s l á v y B o ž í v y h l e d á v a t i a to takto: Ve dni sváteční, nedělní i všední, když se ke mši svaté od služebníka a správce církevního skrze zvonění návěští dává, přednost v tom držeti a k takovým

---

*) naučení, návod

**) *k obci; v řádu jsou obě slova: ubec, obec.*

Božským službám a poctám pilně se scházívati a to netoliko časem ranním (ve dni nedělní) ale i nešporním a summou*) vždycky, kdykoli se služby Boží konají toho neopouštěti.

Zatím i jiným z ubce lidem tím příkladem ale i skutkem k témuž sloužiti, totiž k tomu jich napomínati i přinucovati A kdož by pak nechtěli ke mši svaté a k poslouchání slova Božího choditi, ale raději daremných toulek po polích a zvláště ve dni sváteční místo služeb Božích konání, anebo v domích šenkovných sedání, rozpustilosti, ožralství aneb her spouštění hleděli, takového každého trestati trlicí*[1]) a pokuty jeden špich*[2]) soli, při čemž znamenitě se zapovídá jednomu každému, aby jakž ranním časem, když se Boží služby konají, žádný páleného,*[3]) takž nešporním žádného nápoje vína ani piva nešenkovoval, až by se služby Boží vykonaly, k čemuž rychtář se vší bedlivosti pilně dohlídati má, a při tom by se co toho našlo, a kdo v čem postižen byl, takového každého ihned do vězení vzíti a bez pokuty nepropouštěti A netoliko usedlé a hospodáře ouřad k tomu tak přidržeti mají, ale i čeládky jejich, ano i ty lidi příchozí a nádenníky, kteříž zvlášť časem nedělním, když se k nešporním službám zvoní, ano i když se Boží služby konají (spatřil jsem očitě neřád veliký) že plno po rynku jich sedí a k službám Božím nejdou; protož více toho ať nebývá, pod skutečným trestáním!

Velicef taky napomáhá ku pobožnosti ouřadům i to: aby středmosti*[4]) následovali, to jest zbytečného ožralství, popíjení ovšem časem nočním, zbytečného sedání a všelijakého nenáležitého hodování a kvasu aby se vystříhali, nebo to jest proti nařízení Božímu.

Druhé purkmistru a spoluradním jeho pod skutečným trestáním a nemilosti poroučím a to míti chci, aby prvé sobě již den uložený majíce, na soudech a věcech právních sedati, v jistou hodinu ranním jitrem purkmist i všichni konšelé na rathouz*[5]) se scházeli a na další hodiny neodkládali. — Purkmistr toho žádnému konšelu ať netrpí, nýbrž jestližeby který konšel po zvonění hodinu zmeškal, ovšem více, pokutu právní složí, a purkmistr žádnému z konšelů v tom ať nefolkuje;*[6]) však ať mezi vámi svornost a láska i poslušenství konšelů purkmistra

*) krátce.

*[1]) trdlice, kláda, do níž dávali trestanému člověku hlavu. ruce nebo nohy. (Blíže o tom s vyobrazením trdlice viz článek „Selské právo“ v časopise „Selském archivu“ V. Praska, I. str. 38—40.

*[2]) bečka soli, tehdy za 1/2 zl.

*[3]) kořalky. *[4]) střídmosti.

*[5]) na radnici.

*[6]) nepovoluje.

zůstává, a purkmistr bez potazu konšelů a spoluradních žádných sentencí*) a výpovědí vynášeti nemá! Sejdouce se pak tak na rathouz nejprve vykonají poctu Pánu Bohu; od té povinnosti a práce začínejte a hned zanechajíce všech zbytečných rozprávek aneb svých věcí vyhledávání! Lidi ty, kteříž se ku právu a soudu Vašemu podají neb opatření svého buď ve vyhledání spravedlností*[1]) svých anebo v jakýchkoliv jiných příčinách před právo Vaše k rozsudku se dostávají, bez odkladu před sebe pouštěti, je bedlivě a hotově i dobrotivě vyslýchati, anobrž i ortely a výpověďmi spravedlivými bez daremných roků*[2]) stranám odkládání, podělovati a žádným jídlem, pitím, dokud se na soudu sedí, nezameškávati, též se Vám zapovídá.

Za třetí tato jistá vůle má a poručení mé, aby purkmistr spolu s svými radními (dbali) na sirotky a vdovy, jak ty, kteréž im k správě náležejí, tak i jiným všechněm poddaným mým i také příchozím, aby v ničemž proti řádu ubližováno nebývalo, nýbrž jak v vyhledávání svých spravedlností při ouřadu dobrotivě přijímáni byli, tak i v opatrování a shromažďování jejich statkův všeliká pilná bedlivost aby byla, to jest: Jestli kde jaké peníze sirotčí přicházejí, buď z oumrtí*[3]) neb za statky prodané, též z užitků vinohradních, štěpnických i polních, i jakýmž spůsobem mohou jmenovány býti, ty ať se pilně upomínají, pořádně zapisují, i do truhlic sirotčích shromažďují, a nikam mimo jisté poručení a dovolení mé ať se nepropůjčují, neutrácejí a nevydávají, tak aby jeden každý sirotek přijda k letům svým, svého dostati a užiti mohl!

Též sirotkům, kteříž léta svá mají, i těm, kteříž let nemají a k službám dáváni bývají, aby se jim peněz žádných nevydávalo buď na šaty aneb na jiné potřeby, než poněvadž v službě jsou, aby ti hospodářové na ně šátky jednali a podlí*[4]) projednání služby jim platili; nebo mnohý sirotek, nežli k letům svým přijde a místu svému, spravedlnost svou vybere a utratí, a mnozí majíce po několika letech sirotky při sobě, žádné jim záplaty*[5]) nedávají. A poněvadž i o tom zprávu mám, že nemálo sirotkův dosti dostálých mezi poddanými mými se tak chová, a nejedni nemalých statkův takových sirotků od mnoha let užívají, nic za to těm sirotkům nedají a snad někteří i dosti chatrné šátky na ně jednají, toho ať se na žádném pod skutečným trestem nepřehlídá.

Tolikéž sirotci žádní k správě mé aneb ouředníka mého přináležející bez vědomosti ouředníka nynějšího i budoucího ni-

*) rozsudek, nález. *[1]) práva k něčemu.
*[2]) rokování, řeči, nebo lhůta, odklad.
*[3]) z odmrti, z pozůstalosti po rodičích, nápadní právo.
*[4]) podle. *[5]) plat, mzda.

kam zašikováni*) na služby ani na řemesla aby nebývali, leč by do jistého času, kterému list ode mne neb od ouředníka dovolující dán byl. Jestli se který sirotek jináče zachová a v řádu státi nebude, každý za zběhlého sirotka počten bude a spravedlnost svou propadne; nebo větší díl sirotkův tohoto roku se nestavělo; pročež já takového neřádu nikoli trpěti žádnému nechci.

Za tím přináleží purkmistru a spoluradním jeho, aby pilnost nad chudými a ubohými lidmi měli, k nim dohlídati poručili, aby se jim v ničemž křivdy nedálo, a což se jim od dobrých lidí k špitáli poroučí**) a nadáno, to neumenšovalo, nýbrž aby toho mohli pokojně užívati, nad čímž jak ouřad ruku držeti má, tak i ti, kteříž nad tím za hospodáře ustanoveni bývají.

Takž podobně péče býti má o věci zádušní, na chrámy Boží poručené, aby se to pilně opatrovalo a zvláště na tento čas nejpotřebnější pro opravu těch míst, kdež se Boží služby a pocty konají.

Tolikéž a neméně purkmistr a konšelé mají a povinni jsou i nad důchody obecnými takový pozor míti, co se kde schází a k dobrému obecnímu shromážděno býti může, o to péčovati a všelijakou bedlivost na to míti, a což toho odkud shromážditi se může, to také na věci takové, kteréž k obecnímu dobrému a k vzdělání přináležejí, obraceti a rozšafně vydávati.

Čtvrté purkmistru a spoluradním jeho přináleží, nýbrž jim dostatečně poroučím, aby k řemeslníkům všelijakým a k jejim dílům dohlédali a zvláště pak řezníkům, pekařům, ševcům, kolářům, kovářům a summou všelijakým jiným řemeslníkům, až i k těm hokyním, též kramářům všelijakým, domácím i přespolním, pilně dohlídali, míry, váhy, lokty aby spravedlivé byly. Nad čímž bedlivý ouřad pozor míti mají a hned osoby přísežné nad tím usadíc to skrze ně opatrovali, a aby díla svá a řemesla hodná dělajíce, dostatky všelijakými město fedrovali,***) v slušných penězích prodávali, tak aby se žádnému neubližovalo, a obzvláště od řezníků a pekařů; pekaři aby chlebů dosti, zvláště když dělníci bývají, dodávali a když by chleba s dostatek neměli, hned ať jsou trestáni! Řezníci mas žádných ve dni nedělní jak křesťanští tak židovští nižádným obyčejem, tajně ani zjevně ať neprodávají; v den sobotní jeden každý ať sobě koupí, a v neděli službám Božím aby se překážky nedálo! Jestli pak kdo v takovém neřádu postížen bude, to ať jest jemu pobráno a na chudé obráceno a 10 zl. pokuty do důchodů mých dáti musí! Pakli to ouřad přehlídne, tedy sami ta-

---

*) zasíláni, dáváni. **) odkazuje.

***) podporovali, jemu pomáhali.

kovou pokutu trpěti a nésti musejí. Pročež cechmistři i sádci*) nad tím pozor bedlivě ať mají!

Takž podobně zapovídá se i o trzích, zvláště ve dny sváteční, pokudž lidé jsou při mši sv., aby žádný nic neprodával a též nic nekupoval, až bude po mši svaté. Jestli pak kdo v tom bude postížen, to což má, bude jemu pobráno, a kupující vězením trestán bude. Nebo v tom se veliký neřád děje, že ti, kteříž se Pána Boha bojí, jdou ke mši sv., jiní pak zatím, co se na trh přinese, předkoupí; toto aby se nikdá víc nedálo, nad tím ouřad všelijak pilný pozor ať mají! —

Jakož purkmistru a konšelům jeho spoluradním tyto nahoře psané povinnosti přináležejí, tak neméně i **rychtář** při svém ouřadu a povinnosti má těchto věcí následovati:

Nejprvé aby se ctnostmi svatými stkvěl, totiž: spravedlností, aby jednomu každému, kdož se k jeho soudu utíká, chudému i bohatému, k jeho spravedlnosti dopomáhal, totiž chudým, křivdu trpícím a k němu na žalobu přišlým milostivých a dobrotivých slov podávaje a ne podle osob šetření, totiž aby ani milováním, ani nenávistí ani dary, ani kterýmkoli zámyslem neuchyluje se od spravedlnosti nikdy strany nespravedlivé nedržel. V věcech pak těžkých a nesnadnějších, čemuž by sám dosti učiniti nemohl, s konšely se raditi a od nich naučení bráti má.

Druhé, má se stkvíti opatrností, totiž aby rozeznati uměl zlé od dobrého, dobré a spravedlivé uměje zvoliti a zlé nespravedlivé zavrci. Ale poněvadž počátek moudrosti a opatrnosti jest bázeň Boží, protož rychtář má se Boha báti; nebo kdož se Boha bojí činí dobré věci, a takovémuť soudci i lid poddanější a na něj pozor mající podle onoho mudrce propověděný: „Tehdáž se lid bude krále báti když uzří, an se Boha bojí." A což se tuto o králi mluví, toť se o každé vrchnosti i o soudci rozuměti má.

Třetí, rychtář má se stkvíti skromností aneb střídmostí, totiž aby hnutí tělesná skloňoval pod správu rozumu, jako hněvivosti a prudkosti se varuje; nebo nic nemá rychtář v času prchlivosti souditi, ale když se na mysli upokojí; nebo moc má býti skrocena pod rozum. Aniž co čiň, dokud se mysl pohnutá neukrotí; nebo hněv muže nečiní spravedlnsti Boží.

Zatím pak střídmostí a skromností má v jídle a pití, to jest opilství se vystříhati, zvláště pak po domích šenkovních s jinými ožralci posedávání, anebo kvasů neužitečných, zvlášť s lidmi lehkými zanechávati, nebo by se tudy slehčil.

Nýbrž má nad řádem ruku držeti, neřády pak a všelijaké věci protiv Pánu Bohu čelící přetrhovati, zvláště pak hospodářové v domích šenkovních žádných lidí podezřelých a

---

*) odhadcové, kteří sadili" neb určili cenu masa a j.

škůdců lidských i tolikéž v domích hostinských nepřechovávati, ovšem společnosti s nimi nemíti, od nich nic nepřijímati, nekupovati, ani jim neschovávati. Byl-li by pak kdo v tom uznán, že by se toho čeho dopustil, k takovému jako k zloději a škůdci buď přikročeno!

Jtem*) neřádných věcí mezi čeledíny, pacholky a děvkami, i také stavu manželského osobami ať se nedopouští, nýbrž nad tím, ať se veliký pozor drží! Pakliž by kdo čeho k tomu podobného se dopustil načež rychtář bedlivost měj, a jak by se čeho dopustil kdo, a on se dověděl, takové vyzdvihovati,*[1]) a hned na zámek i ouřadu o tom oznámiti. Při čemž se všecky přástky zapovídají pod velkým trestáním

A jakož někteří ožralí, nezbední a nepokojní lidé-obyčejně pokřiky časem nočním, po zvonění na pokoj*[2]) obyčej mají činiti, tak že častokrát nemůž se rozuměti, jestliže hoří, protož o tom rychtáři, aby nad tím pilnost měl, a konšeli aby jemu v tom nápomocni byli, poroučím; protož aby se v určitou hodinu na pokoj zvonívalo, a kdož by přes to se nespokojil a takového neřádu dopustil, tehdy ihned do vězení i s hospodářem vzat byl a podle náležitosti trestán i pokutován.

Toto pak rychtáři obzvláštně poroučím: Jakož jsem ten nespůsob spatřil, i také jistou zprávu vzal, kterak všední dni častokrát nemálo zahálečů a stupků*[3]), na rynku sedíce zahálejí, a když aby dělati šli, od lidí žádáni bývají, jíti nechtí, nýbrž prve třebas se, co jemu dá, prve nežli zaslouží, doptává, aneb se ve hry vydadí, toho žádnému ať se netrpí; nýbrž když by který jsa požádán, aby z peněz dělati šel a on jíti nechtěl, hned to rychtáři oznámiti a rychtář ihned jda, takového do vězení vzíti má a nepropouštěti z téhož vězení za celý den; a maje jej pustiti, ať rychtáři za pokutu tovarych*[4]) zaplatí! A sice rychtář sám z povinnosti své začastěj má na rynk i jinam, po stranách rynku a ulicí vycházeti a spatříc takové zaháleče, ovšem pak nalezl-li by kterého při hře, takové vyzdvihovati a do vězení dávati a bez pokuty nepouštěti Neb tomu nijakž nechci, aby kde jaké hry komu, jak po domích šenkovních, neb v domích hostinských anebo polní komu trpěny byly. A kdož by to spatřil při kom, i z obce má to rychtáři oznámiti. Jestli pak kdo jak hospodáři v domích, tak i rychtář spatře to zamlčí a toho trestati nebude, žádnému to se lehce nebude vážiti

Na posledy i tato věc k ouřadu a povinnosti rychtářské

*) také, též, rovněž. *[1]) zajmouti, zatknouti.
*[2]) večer na odpočinek.
*[3]) člověk zahálčivý, povaleč, tulák.
*[4]) denní plat.

přináleží: Jestliže by někdy se přihodilo a on v ě z n ě nějaké zvláštní, a obzvláštně pak vězně hrdelní a škůdce zemské, do vazby dostal, má pilnost všelijakou nad tím míti, aby z vazby takoví vězňové a zemští zhoubcové nemohli ujíti, a mimo poručení rychtářovo žádných věcí ani zbytečného jídla a pití od žádného nemá jim dáváno býti, ani s nimi bez poručení aby nebylo mluveno. O jiných pak vězních, kteříž pro výstupky do vězení se dostávají, nemá mimo náležitost od jídla a pití dáváno býti, aby nekvasili*) a se neužírali*[1]); nýbrž rychtář jak by takových vězňů dostal, má o nich ihned purkmistru a konšelům oznámiti a o své újmě nic při nich nekonati. Ouřad pak daremně nezdržujíce jich u vězení, mají vinu jich v soud pilný vzíti a podle zasloužení (však s vědomím mým aneb ouředníka mého) strestati a konec takovým dáti činiti. —

Již za tím následuje, jak také všickni z obce jak purkmistru a konšelům jeho tak i k rychtáři a k jejím rozkazům míti, i také jak sami mezi sebou se chovati i čeho ostříhati mají.

I toto vám všechněm z ubce poroučím a pod skutečným trestáním i míti chci, abyste předně Pána Boha se bojíce p o b o ž n ě živi byli, ke mši svaté a pilněji poslouchání snažně*[2]) se scházeli a i neopouštěli.

Zatím pak i to míti chci a dostatečně poroučím, abyste o u ř a d tento, purkmistra s jeho spoluradními a konšely i tolikéž rychtáře, horného*[3]) v n á l e ž i t é u c t i v o s t i měli, jim k jejich rozkazům poslušně a vážně jak v slovu tak i v skutku se chovali, a zvláště pak, když se na rathouz zvoní a na právě sedí, aneb od ouřadu aneb rychtáře kdo obeslán jest, ihned bez odkladu jíti; nebo častokrát, jakž má důležitá potřeba toho bývá, tak také i jiná a když se tím odkládá, někdy nenabytá*[4]) škoda a omeškání z toho pochází. Pročež kdož by se tak nevážně a neposlušně, ovšem pak zpurně k osobám přísežným choval, a to naň shledáno bylo, takový ihned ať jest do vězení vzat, a mně neb ouředníku mému o tom na zámek aby oznámeno bylo! Takový vedle zdání a poručení mého každý dostatečně trestán bude.

Jtem jeden každý v d o m í c h s v ý c h žádných n e ř á d ů jak mezi čeládkou tak i příchozími k sobě a věci protiv Pánu Bohu čelícím aby nepřehlídali.

Jtem před všelijakým n e b e z p e č e n s t v í m, a zvláště pak n e š e t r n o s t i o h n ě, odkudž by netoliko sousedův, ale třebas

---

*) nehodovali. *[1]) neožírali, neopíjeli se.

*[2]) pilně, bedlivě.

*[3])Slovo „horného" bylo později připsáno,

*[4]) nenahraditelná škoda.

i mne škoda potkati mohla, jedenkaždý aby se ostříhal, a kdež se tak ohňové dělají, ta místa opatroval, a tolikéž do marštalí a chlívů i jiných míst takových nebezpečných zvlášť nočním časem s světidly aneb s světly bez lucerny žádný ať nechodí! Nad čímž aby obzvláštní osoby přísežné, hodné při každé obci nařízeny byly, ouřad to ať opatří! Jestli by pak kdo zoumyslně a svou neopatrností mimo toto návěstí ode mně dané čeho se dopustil, a od koho oheň vyšel, takový ať jest do vězení vzat a podli uznání pokutován. —

Zatím, co se jakých povinností mně náležitých dotýče, jako: poplatkův neb robot, jakýmiž které ubce povinny jsou a jim přináležejí, ty aby, když se jim buď o platy od důchodního písaře aneb o roboty od purkrabího oznámí, v tom každý poslušně aby se zachoval a hned, čím kdo povinen jest, bez zadržování od sebe činil.

Jtem jakož mnozí obyčej mají, před domy a na ulice neřády a nečistoty, kudy dobří a poctiví lidé chodí a jezdí, vylévati a vymítati, o tom se všechněm přísně poroučí, aby toho více nebývalo Nad tím ouřad a rychtář pilný pozor mějte! Kdož by se toho dopustil, a na něm se to našlo, aby pokuty 10 zl ren. na obec města položil. A židé jestli by se tak nepleše*) v své ulici chovali, 50 ren. pokuty dáti musejí. Jestliže by pak ouřad a rychtář na to bedlivosti neměli, a komu to přehlédali, budou povinni touž pokutu nahoře psanou, a ta na mne jakožto pána dědičného do důchodu složena býti má.

Strany podruhů, jakož někteří je v domích svých přechovávají a přijímají buď v městě, městečkách aneb dědinách, o tom takto poroučím a to míti chci, aby žádný hospodář podruha nepřijímal bez vůle a vědění rychtáře aneb fojta. Než přijme-li kdo jakého podruha, má rychtáři neb fojtu oznámiti, a fojt jej poznamenati, u koho jest a odkud Rychtář aneb fojt aby každého roku při svatém Jiří a při sv. Václavě rejstřík poznamenání ouředníku mému, jak mnoho hoferů**) v městě jest, odvozovali, a za sebou jednoho aby zanechali, tak aby kdyby jaká toho potřeba nastala a byla, věděli ouředníci moji, kolik hoferů) na robotu vypraviti potřebí bude, jim psáti. Pakliž by kdo mimo toto nařízení a poručení mé potutedlně jaké podruhy k sobě přijímal, rychtáři a fojtu o něm neoznámil, aby pokuty ten hospodář 10 zl na obec dal. Rychtář aneb fojt pak neměl-li by bedlivosti na to, bude povinen touž pokutu nahoře psanou položiti.

Jtem polesný a hajný na všem panství mém (Strážnickém i Velickém) žádného dříví buďto v lesích, doubravách, hájích, luzích neb i v horách bez vůle mé aneb ouředníka, po-

*) nešvárně, liknavě. **) podruhů.

kudž jim cedulka pod sekrytem mým dána nebude, pod z t r a-cením h r d l a žádnému aby nedával.

Jtem tolikéž h a j n í obzvlaštní pilnost míti mají o p o t o k y, ř e k y pstruhové, aby v pokoji zůstávaly, k nim pilně dohlídati, tolikéž k l o u k á m, k l e s ů m i k r y b n í k ů m; nebo nemalá škoda a újma mně se na tom činí. Byl-li by pak kdo při jaké škodě buď lapením ryb neb roubáním dříví, m y s l i v o s t i provozováním jakýmkoliv spůsobem, neb strháním vody postížen, takového každého vzíti a na zámek dodati mají, a ten podle zásluhy na h r d l e trestán bude. Pakli hajní to přehlídati budou, sami na h r d l e trestáni budou.

Z strany p a s u n k ů v*) toto nařízení a pod velikým trestáním poroučím, aby žádný o své vůli dobytku nijakého nikde nepásl, než každá obec měj svého pastýře, a před toho každý svůj dobytek žeň! A jakož již při městě Strážnici větší díl takměř krav svých do stáda mého, nedbajíce i na nejedna zapovídání, svévolně ženou, a tudy nemalou škodu dobytku mému činí, od té chvíle ať se žádný toho nedopouští! Nechť každý před obecního pastýře dobytek svůj žene; neb já pro sebe a svůj dobytek pastýře jednati dám a ne pro někoho jiného! Mimo toto zakázání a dovolení mé, bude-li kdo s dobytkem v stádě mém postížen, takový dobytek jemu vzat bude, a on, čí dobytek jest, skutečného trestání neujde. Hajní takový dobytek zajímejte a bez pokuty nepropouštějte! A jakož jsem i tento veliký neřád spatřil, že po obilích posetých celou zimu krávy, svině se pásly a škodu jak na jiných tak i na mém obilí nemalou zdělaly, toho ať se více neděje! Hajní takové dobytky zajímejte a čí jsou, bez pokuty nepropouštějte!

Jtem, kteříž d o m y h o s t i n s k é máte, vy jeden každý všelijakými potřebami abyste se zachystovali pro lidi pocestné; míru v obrocích spravedlivou mějte a nemírně lidi placením nepřetahujte a ovšem hospody neodpírejte a daremního přejíždění od jednoho k druhému neukazujíce pod skutečným trestáním!

Toto vám pak m ě š ť a n ů m i p ř e d m ě š ť a n ů m Strážnickým znamenitě a vysoce zapovídám, abyste žádných č e l á d e k m ý c h, žádných počna od písařů až do nejmenšího, v d o m í c h šenkovních nepřechovávali, nefedrovali, ožralství jim nenapomáhali, tak aby každý při své povinnosti zůstával. Bude-li pak kdo naprotiv tomu postížen, 2 ren pokuty každý takový hospodář do důchodů mých tolikrát, kolikrát by se toho dopustil, položiti i v věži seděti musí.

C e s t y, s i l n i c e, ty ať na všecky strany opravují netoliko vně, ale i po městě a ulicích!

---

*) pastvy.

Ženy ty, které masa vařená a jiná jídla aneb pečinky na rynku prodávají, ať se k nim pilně dohlídá, aby masa dobrá, hodná a ne nějaké mršiny kupovaly!

Jtem kdyžby k masařům křesťanským na trh masa kupovati lidé přišli, aby jich židé neodluzovali, jakožto někdy obyčej působiti měli, pod pokutou 50 zl. ren. na mne propadení.

Naposledy co se pak dělníků v nájemných všelijakých dotýče zvláště pak při vinohradích: Poněvadž mne zprávy mnoho docházejí, že se v tom veliký neřád děje, a mnozí nena ustanovení obecní, ano i nařízení předkův mých v té příčině málo dbají, nýbrž jedni před druhými dělníky přeplacují a uluzují a to mnozí z předních, kteříž by řád činiti měli, dělávají, pro kterouž příčinu chudí lidé častokrát svých vinohradů ani zdělati nemohouce s velikou škodou jich tak nechati musejí: i aby tomu zlému vstříc ujíti se mohlo, o tom přísně pod velikým trestáním a pokutou poroučím, aby podle toho, jak se ouřad s obcí a spolu se mnou neb náměstkem mým o placení snesou, při tom zůstávali, a žádný přeplacováním dělníkům bez jistého snešení se nevytrhoval. Nad čímž horný veliký pozor ať má! Jestliže se pak kdo toho přes toto mé zakázání dopustí, tehdy bez milosti pokuty dáti musí 2 zl, jeden zlatý mně do důchodův a druhý zlatý k ubci, a horný jest-li by to na tom prohlídl, sám takovou pokutu složiti musí i vězením trestán bude. —

A tak již u vás přítomných jak ouřadu tak i z ubce poddaných mých věrných milých jinak nesmýšlím, nežli že se tak podle tohoto mého na tento čas nařízení a napomenutí chovati budete. Když to činiti budete, předně což ku Pánu Bohu a potom i k obecnímu dobrému přísluší, Pán Bůh v prácech Vašich Vám žehnati a pomáhati bude, a já jakožto vrchnost a pán váš dědičný nad tím své oblíbení míti i k jednomu každému láskou ochrannou nakloněn budu. Pakliž by kdo jinak proti tomu mému nařízení v čem postupoval, ten každý jak od Boha časem svým pokuty, tak i ode mne skutečného trestání očekávati má. Ale já nesmýšlím o žádném z Vás jinak, nežli že se tak podle tohoto nařízení mého chovati budete K čemuž Vám od Pána Boha pomoci svaté žádám. Amen.*)

*) Zemský archiv v Brně M. VII. 3 (nové 245): Wejtah z originálův nadání všech . . města Strážnice, vytažen od r. 1615, f. 80—90.